

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Ochrana práv žen v univerzálních a regionálních
úmluvách o lidských právech

Anna Radová

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Renáta Vokrojová

Plzeň 2023

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
Fakulta právnická
Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Anna RADOVÁ**
Osobní číslo: **R18M0338P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Ochrana práv žen v univerzálních a regionálních úmluvách o lidských právech**
Zadávací katedra: **Katedra ústavního a evropského práva**

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Historický vývoj ochrany práv žen
3. Ochrana práv žen v univerzálních úmluvách o lidských právech
4. Ochrana práv žen v regionálních úmluvách o lidských právech
5. Zhodnocení zakotvení ochrany práv žen na mezinárodní úrovni
6. Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

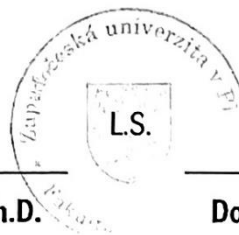
- BARTOŇ, Michal, Jan KRATOCHVÍL, Martin KOPA, Maxim TOMOSZEK, Jiří JIRÁSEK a Ondřej SVAČEK. Základní práva. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-128-1.
- Všeobecná deklarace lidských práv ze dne 10. 12. 1948
- Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen ze dne 18. 12. 1979
- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ze dne 4. listopadu 1950
- Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí ze dne 11. 5. 2011
- KMEC, J. KOSAŘ, D. KRATOCHVÍL, J. a BOBEK, M. Evropská úmluva o lidských právech – Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. et Mgr. Renáta Vokrojová**
Fakulta právnická

Datum zadání diplomové práce: **31. ledna 2022**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2023**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. Monika Forejtová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Plzni dne 6. září 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Ochrana práv žen v univerzálních a regionálních úmluvách o lidských právech*“ vypracovala samostatně a za použití pramenů v práci řádně uvedených.

Veselí nad Lužnicí dne 30. 3. 2023

Poděkování

Velice děkuji Mgr. et Mgr. Renátě Vokrojové za vedení práce, její cenné rady a připomínky, bez nichž by tato práce nevznikla.

Obsah

Úvod	1
1. Je potřebné klást důraz na ochranu práv žen v lidskoprávních dokumentech?	3
2. Vysvětlení některých pojmů	7
2.1. Diskriminace	7
2.2. Gender, genderová role	8
2.3. Reprodukční práva	8
3. Historický vývoj právní úpravy práv žen	9
3.1. Čtyři vlny feminismu	9
3.2. Deklarace práv ženy a občanky	11
3.3. Mezinárodní organizace a první mezinárodní dokumenty o ženských právech	13
4. Systém OSN a univerzální úmluvy o lidských právech	16
4.1. Charta OSN	16
4.2. Všeobecná deklarace LP OSN	17
4.3. Mezinárodní pakty	18
4.3.1. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech	20
4.3.2. Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech	23
4.4. Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen	25
4.5. Uznání ženských práv za součást lidských práv	31
5. Regionální úprava práv žen	33
5.1. Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod	33
5.2. Istanbulská úmluva	34
6. Aktuální výzvy v oblasti práv žen	35
7. Reprodukční práva	39
7.1. Pojem reprodukční a sexuální práva	40

7.1.1. Reprodukční zdraví.....	40
7.1.2. Reprodukční a sexuální práva.....	41
7.2. Káhirská a Pekingská konference.....	43
7.3. Lidskoprávní přístup.....	45
7.3.1. Právo nebýt diskriminován a právo na rovné zacházení.....	46
7.3.2. Právo na život a právo na dosažení nejvyšší možné úrovně zdraví	48
7.3.3. Právo na tělesnou a duševní integritu	53
7.3.4. Právo na soukromí a rodinný život.....	56
7.3.5. Právo na informace a na vzdělání	57
7.3.6. Právo uzavřít manželství a založit rodinu.....	58
7.3.7. Právo těžit z vědeckého pokroku	59
Závěr	60
Resumé.....	63
Seznam použitých zkratk	64
Seznam pramenů a použité literatury	65

Úvod

Ženská práva jsou lidská práva. Lidská práva náleží všem lidem bez rozdílu a ženská práva jsou jejich nezcizitelnou, integrální a nedělitelnou částí, jak zdůrazňuje Pekingská deklarace.¹ Uvedenou citaci lze chápat jako zdůraznění potřeby vnímat základní práva žen jako nedílnou součást lidských práv a zároveň nutnost nahlížet je také optikou žen. Ač se to dnes může zdát jako samozřejmé, cesta k všeobecnému konsenzu byla výrazně delší a složitější, než tomu bylo při kodifikaci „mužských práv“.

Základní lidská práva pokrývají rozsáhlou materii všech aspektů lidského života, přirozeně též lidských práv. Přestože je garantována rovnost všech v právech, faktické rovnosti mužů a žen se v některých oblastech dosud nepodařilo dosáhnout. Zejména v posledních letech je aktuální problematika reprodukčních a sexuálních práv žen. Tato čelí opětovnému omezování, např. zrušení precedentu *Roe v. Wade* v USA, nebo výrazné omezení práva na potrat v Polsku, kdy se jedná o bezprecedentní zásahy do již kodifikovaných lidských práv a základních svobod. Přestože jsou to poměrně „mladá“ práva, uznání a ochrana práva na svobodné rozhodování se žen o reprodukčním a sexuálním zdraví je východiskem pro možnost jejich důstojného života, rozvoje v intimní oblasti a rovnocenného uplatnění v životě a ve společnosti, aniž by byly omezovány svou biologickou rolí v plození dětí.

Cílem práce je poskytnout základní přehled o ochraně a právní úpravě práv žen v univerzálních a regionálních úmluvách o lidských právech, a to zejména skrze princip nediskriminace a rovného zacházení. Jelikož se jedná o obsáhlou problematiku, pro bližší přiblížení bylo zvoleno následné zaměření na úpravu reprodukčních práv žen. Konkrétně se bude jednat o Všeobecnou deklaraci lidských práv, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech. V rámci regionální úpravy bylo zvoleno zaměření se primárně na oblast Evropy. Tedy na Evropskou úmluvu o

¹ The Fourth World Conference on Women. *Beijing Declaration and Platform for Action* [online]. 4 to 15 September 1995. Beijing [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/pdf/BDPfA%20E.pdf>.

ochraně lidských práv a tzv. Istanbulskou úmluvu. To vše s ohledem na historický vývoj právní úpravy práv žen.

České odborné texty neposkytují rozsáhlejší úpravu problematiky. Hlavním zdrojem čerpání tedy budou dokumenty OSN, Evropské unie, zahraniční odborné články, příspěvky, výstupy z mezinárodních konferencí a judikatura ESLP.

Práce je rozdělena do sedmi kapitol. V úvodní kapitole se pro uvedení do tématu pokusí autorka práce objasnit, proč je potřebné zvláště se zabývat právy žen v úmluvách o lidských právech. Následující část vysvětlí pojmy diskriminace, gender, genderové role a reprodukční práva. Reprodukční práva budou na tomto místě vysvětlena pouze stručně. Třetí část se bude zabývat historickým vývojem práv žen, a to skrze neoddělitelné feministické hnutí a Deklaraci práv člověka a občana pro ilustraci odlišného historického zakotvení postavení mužů a žen. Část čtvrtá se již věnuje právům žen v systému OSN. Dojde k představení některých mezinárodních organizací na ně se zaměřujících a jejich aktivit, které měly vliv na zakotvení práv žen. Dále Všeobecné deklarace lidských práv a Mezinárodních paktů o občanských a politických právech a o hospodářských, sociálních a kulturních právech. U těchto budou též probrány některé komentářů. Následně Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen a k ní přijímaná doporučení. Na závěr této obsáhlé části budou zmíněny Vídeňská a Pekingská konference. V kapitole páté se představí regionální ochrana práv žen. Zejména zmíněná Evropská úmluva o ochraně lidských práv a Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí. Kapitola šestá poté přiblíží některé aktuální výzvy v rámci práv žen. Nakonec sedmá kapitola se bude konkrétněji zabývat definicí reprodukčních a sexuálních práv a zdraví, konkrétními lidskoprávními východisky, jejich obsahem a zakotvením. V této souvislosti bude též odkazováno na relevantní judikaturu Evropského soudu pro lidská práva.

1. Je potřebné klást důraz na ochranu práv žen v lidskoprávních dokumentech?

Lidská práva jsou nezczitelná, nezadatelná, nepromlčitelná, nezrušitelná a platná rovně pro všechny.² Je tedy potřebné v lidskoprávních dokumentech věnovat zvláštní pozornost úpravě práv žen?

Pro začátek je vhodné představit pojem rovnosti. Prof. Knapp uvádí, že lidé se rovni nerodí, nýbrž jsou do stavu rovnosti uváděni.³ Dvěma hlavními druhy rovnosti jsou formální a materiální rovnost. Formální rovnost, de iure, představuje standardní případ rovnosti. Předpokládá se, že spravedlnost znamená každému stejně, není brán ohled na specifika situace nebo jednotlivce.⁴ Stanovena je např. v preambuli, nebo čl. 1 a 2 Všeobecné deklarace lidských práv.⁵ Ochrana práv žen byla tradičně aplikována skrze koncept stejnosti mužů a žen, na němž historicky spočívala úprava lidských práv.⁶ Jeho základem je předpoklad podobných schopností, životních zkušeností i překážek, jimž muži a ženy v životě čelí. Dostačující je u práv, jakými jsou právo na život, právo volební, právo shromažďovací, sdružovací, svoboda projevu, práva majetková, na právní ochranu, spravedlivý proces atd., tedy u práv, jež příliš neovlivňují kulturní a společenské předsudky váznoucí na ženách.

Vedle toho rovnost materiální, de facto, přihlíží ke konkrétní situaci a specifickým problémům adresáta. V pak jejich kontextu posuzuje faktické dopady

² Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-13]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/40453/1/2/usneseni-c-2-1993-sb-o-vyhlaseeni-listiny-zakladnich-prav-a-svobod-jako-soucasti-ustavniho-poradku-ceske-republiky>. ISSN 2336-517X.

³ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Vyd. 1., 5. dot. Praha: C.H. Beck, 1995. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-028-1, s. 14-15.

⁴ KÜHN, ZDENĚK. 2. Základní typologie pojmu rovnosti. In: BOUČKOVÁ, Pavla. *Antidiskriminační zákon: komentář* [online]. Praha: C.H. Beck, 2010 [cit. 2023-03-06]. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 978-80-7400-315-8. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgbpxi6tlgezdotlmeza#>, s. 15-17.

⁵ Usnesení č. DE01/48, Všeobecná deklarace lidských práv. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-31]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/16846/1/2/usneseni-c-de01-48-vseobecna-deklarace-lidskych-prav?vtextu=v%C5%A1eobecn%C3%A1%20deklarace>. ISSN 2336-517X.

⁶ VAN LEEUWEN, Fleur. 'Women's rights are human rights!'. In: HELLMUM, Anne a Henriette Sinding AASEN, ed. *Women's Human Rights: CEDAW in International, Regional and National Law* [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 05 August 2013 [cit. 2022-11-05]. ISBN 9781139540841. Dostupné z: doi:10.1017/CBO9781139540841.012, s. 247-248.

právní úpravy na rovné postavení.⁷ Lze ji spojit s konceptem odlišnosti. Ten tvrdí, že právní předpisy jsou neutrální pouze zdánlivě. Ve skutečnosti se princip rovnosti práv, tedy rovnosti schopností a potřeb, posuzuje pouze ve vztahu k mužům. Ženy jsou tak nuceny se pro ochranu svých práv přizpůsobit dominantní maskuliní formě a zařadit se do existujícího společenského uspořádání.⁸

Samotné zakotvení formální rovnosti neposkytuje ženám stejnou úroveň ochrany v oblastech, v nichž se od mužů liší evidentními biologickými rozdíly, nebo v nichž jsou negativně ovlivňovány přetrvávajícími stereotypy. Typickým příkladem je nerovné zacházení se ženami v pracovních vztazích. Rovnost *de iure* stanovuje zák. č. 198/2009 Sb., antidiskriminační zákon v § 5⁹ nebo zák. č. 262/2006 Sb., zákoník práce v § 16 a § 17.¹⁰ Zatímco *de facto* pobírají ženy za tutéž práci v průměru o 15 % nižší odměnu.¹¹ Dále nepostačuje jako ochrana proti násilí páchanému na ženách, jenž je považováno za důsledek systematické diskriminace a za způsob, jak udržet ženy v podřízeném postavení.¹² V neposlední řadě, z podstaty věci, vyžaduje důraz na ochranu právo na dosažení nejvyšší možné úrovně zdraví, jak je zakotveno např. v čl. 12 ICESCR.¹³ Jako problematičtější je uváděna např. různá úroveň zdravotní péče pro ženy již při diagnostice, různé

⁷ KÜHN, ZDENĚK. 2. Základní typologie pojmu rovnosti. In: BOUČKOVÁ, Pavla. *Antidiskriminační zákon: komentář* [online]. Praha: C.H. Beck, 2010 [cit. 2023-03-06]. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 978-80-7400-315-8. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgbpxi6tlgezdo1tmeza#>, s. 15-17.

⁸ ČERNÁ, J., KVASNICOVÁ, J., OBROVSKÁ, L., ONDRŮJOVÁ, Z., POSPÍŠIL, I., STRUPEK, D., ŠAMÁNEK, J., ŠTĚPÁNKOVÁ, M. *Antidiskriminační zákon: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-3]. ASPI_ID KO198_2009CZ. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/44937/1/2>. ISSN 2336-517X.

⁹ Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon). In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-31]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/68893/1/2/zakon-c-198-2009-sb-o-rovnem-zachazeni-a-o-pravnich-prostredcich-ochrany-pred-diskriminaci-a-o-zmene-nekterych-zakonu-antidiskriminacni-zakon?vtextu=antidiskrimina%C4%8Dn%C3%AD%20z%C3%A1kon>. ISSN 2336-517X.

¹⁰ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-31]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/62694/1/2/zakon-c-262-2006-sb-zakonik-prace?vtextu=z%C3%A1kon%C3%ADk%20pr%C3%A1ce>. ISSN 2336-517X.

¹¹ Gender pay gap in unadjusted form. *Eurostat* [online]. Luxembourg: Eurostat, 01/03/2023 11:00n. 1. [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_05_20/default/table?lang=en.

¹² Výbor CEDAW. *General recommendation No. 19: Violence against women* [online]. 1992. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/52d920c54.html>.

¹³ Vyhláška č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-26]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/33345/1/2/vyhlasaka-c-120-1976-sb-o-mezinarodnim-paktu-o-obcanskych-a-politickych-pravech-a-mezinarodnim-paktu-o-hospodarskych-socialnich-a-kulturnich-pravech?vtextu=mezin%C3%A1rodn%C3%AD%20pakt%20o%20hospod%C3%A1%C5%99sk%C3%BDch>. ISSN 2336-517X.

nemoci se u žen projevují jinak, mohou být přičítány domněle vyšší psychické labilitě, přecitlivělosti, nebo jim není umožněno podstoupit umělé oplodnění bez mužského partnera.¹⁴

Specificky ženskou záležitostí jsou přirozeně reprodukční práva. Odlišné užívání reprodukčních práv spočívá v evidentních fyziologických rozdílech mužů a žen nebo v genderových stereotypech a na nich navazujícím diskriminačním chování. V souhrnu jde o příčiny, proč jejich porušování neproporčně více dopadá na život žen.¹⁵ Také z těchto důvodů jsou snadno ovlivňovány náboženskými dogmaty, národními zájmy či demografickými změnami.¹⁶ Svobodné a rovné postavení ženy vychází z celého spektra základních lidských práv. Avšak bez respektu k autonomnímu rozhodování o jejím reprodukčním životě, mají ostatní práva pro celkový *well-being* omezený význam. Zároveň, pokud nemá žena možnost kontroly nad vlastním tělem, lze jen stěží mluvit o faktické rovnosti pohlaví.¹⁷ Jejich důležitost pro dosažení plné rovnosti žen byla deklarována taktéž na Pekingské konferenci.¹⁸

Maputo protokol, Protokol k Africké chartě lidských práv a práv národů¹⁹ výslovně ukládá státům chránit jednotlivé aspekty reprodukčních a sexuálních práv žen, a to právo kontrolovat svou plodnost a vybrat si metodu antikoncepce. Zahnuje do nich také umělé přerušování těhotenství v případě sexuálního napadení,

¹⁴ ÚŘAD VLÁDY ČR. Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021 – 2030. In: *Vláda České republiky* [online]. Praha: Úřad vlády ČR, únor 2021 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/Strategie_rovnosti_zen_a_muzu.pdf, s. 56-57.

¹⁵ FREEDMAN, Lynn P. a Stephen L. ISAACS. Human Rights and Reproductive Choice. *Studies in Family Planning* [online]. Population Council, Jan. - Feb., 1993, **24**(1) [cit. 2022-11-06]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2939211?origin=crossref>, s. 18-19.

¹⁶ Evropský parlament. *Zpráva o stavu sexuálního a reprodukčního zdraví a práv v EU v rámci zdraví žen* [online]. 21.5.2021. Zpráva - A9-0169/2021 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2021-0169_CS.html#_ftn29.

¹⁷ FREEDMAN, Lynn P. a Stephen L. ISAACS. Human Rights and Reproductive Choice. *Studies in Family Planning* [online]. Population Council, Jan. - Feb., 1993, **24**(1) [cit. 2022-11-06]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2939211?origin=crossref>, s. 18-19, s. 22.

¹⁸ The Fourth World Conference on Women. *Beijing Declaration and Platform for Action* [online]. 4 to 15 September 1995. Beijing [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/pdf/BDPfA%20E.pdf>.

¹⁹ Protocol to the African Charter on Human and People's Rights on the Rights of Women in Africa [online]. Maputo. 11 July 2003 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/WG/ProtocolontheRightsofWomen.pdf>.

znásilnění, incestu a v případech, kdy ohrožuje mentální a fyzické zdraví matky, také při ohrožení život matky či dítěte (čl. 14).²⁰

Také je třeba zmínit právo na vzdělání, nebo na rovný přístup k veřejným funkcím. Obecným problémem zaštiťujícím nerovné postavení ve zmíněných oblastech je diskriminace žen, jež je z velké části důsledkem historického chápání ženy ve společnosti jako podřízené bytosti.²¹ Přes mnohé deklarace o nutnosti jejího odstranění²² stále přetrvávají.²³

Některé kritické názory uvádějí jako argumenty proti zvláštnímu zakotvení práv žen jejich marginalizaci, oddělení od hlavního proudu lidských práv, vytvoření hierarchie uvnitř systému lidských práv, nebo že se jedná o produkt západní kultury, jenž je vnucován zbytku světa.²⁴

Kodifikace lidských práv na základě samotného konceptu stejnosti, může být v některých případech jednou z příčin nerovného přístupu k aplikaci lidských práv.²⁵ Pro dosažení rovnosti de facto je třeba dbát na veškeré aspekty ovlivňující postavení žen ve společnosti, a ne pouze porovnávat zacházení s jedinci v podobných situacích.²⁶ Ačkoliv jsou lidská práva genderově neutrální a všichni mají de iure stejná práva, je třeba zohledňovat rozdílné užívání práv de facto. Prostřednictvím důrazu na zakotvení práv žen v oblastech, v nichž jsou podrobovány systematické diskriminaci, je možné lépe zacílit pozornost a snahy o

²⁰ Protocol to the African Charter on Human and People's Rights on the Rights of Women in Africa [online]. Maputo. 11 July 2003 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/WG/ProtocolontheRightsofWomen.pdf>.

²¹ Vyhláška č. 62/1987 Sb., o Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-25]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/37315/1/2/vyhlaska-c-62-1987-sb-o-umluve-o-odstraneni-vseh-forem-diskriminace-zen?vtextu=%C3%BAmluva%20o%20odstran%C4%9Bn%C3%AD%20v%C5%A1ech%20forem%20diskriminace%20C5%BEen>. ISSN 2336-517X.

²² Tamtéž.

²³ *Usnesení Evropského parlamentu ze dne 11. února 2021 o 25. výročí Pekingské deklarace a akční platformy: budoucí výzvy týkající se práv žen (2021/2509(RSP))*. Úřední věstník EU. C 465, 17.11.2021, s. 160—169.

²⁴ VAN LEEUWEN, Fleur. 'Women's rights are human rights!'. In: HELLUM, Anne a Henriette Sinding AASEN, ed. *Women's Human Rights: CEDAW in International, Regional and National Law* [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 05 August 2013 [cit. 2022-11-05]. ISBN 9781139540841. Dostupné z: doi:10.1017/CBO9781139540841.012, s. 247-250.

²⁵ Tamtéž, s. 248.

²⁶ CESCR. *General comment No. 20: Non-discrimination in economic, social and cultural rights (art. 2, para. 2, of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)* [online]. 2 July 2009. E/C.12/GC/20 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/4a60961f2.html>.

dosažení skutečné rovnosti. Důraz na prosazování práv žen má být zájmem celé společnosti. Vedle dalších důvodů je nerovné postavení žen uváděno jako překážka v udržitelném rozvoji, boji s chudobou a ekonomickém růstu.²⁷

2. Vysvětlení některých pojmů

V následujících částech práce bude podán výklad o vývoji ochrany ženských práv na mezinárodní úrovni, přičemž budou užívány některé pojmy, jejichž význam je na místě osvětlit.

2.1. Diskriminace

Obecně se za diskriminaci považuje odlišné zacházení ve srovnatelných situacích bez rozumného odůvodnění.²⁸ V základu se diskriminace dělí na přímou a nepřímou. Antidiskriminační zákon v § 2 odst. 3 definuje přímou diskriminaci jako: „*takové jednání, včetně opomenutí, kdy se s jednou osobou zachází méně příznivě, než se zachází nebo zacházelo nebo by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci, a to z důvodu rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání, víry či světového názoru...*“²⁹ Pod diskriminaci na základě pohlaví řadí v následujícím odstavci též diskriminaci z důvodu těhotenství, mateřství, otcovství či pohlavní identifikace. Nepřímou diskriminaci definuje § 3 odst. 1 jako: „*takové jednání nebo opomenutí, kdy na základě zdánlivě neutrálního ustanovení, kritéria nebo praxe je z některého z důvodů uvedených v § 2 odst. 3 osoba znevýhodněna oproti ostatním. Nepřímou diskriminací není, pokud toto ustanovení, kritérium nebo praxe je objektivně odůvodněno legitimním cílem a prostředky k jeho dosažení jsou přiměřené a nezbytné.*“³⁰ Diskriminace ve vztahu k pohlaví je ovlivněna faktory,

²⁷ The Fourth World Conference on Women. *Beijing Declaration and Platform for Action* [online]. 4 to 15 September 1995. Beijing [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/pdf/BDPfA%20E.pdf>.

²⁸ Rovné zacházení a diskriminace. In: *Ombudsman: veřejný ochránce práv* [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, c2023 [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/pusobnost/rovne-zachazeni-a-diskriminace/>

²⁹ Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon). In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-3]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/68893/1/2/zakon-c-198-2009-sb-o-rovnem-zachazeni-a-o-pravnich-prostredcich-ochrany-pred-diskriminaci-a-o-zmene-nekterych-zakonu-antidiskriminacni-zakon?vtextu=antidiskrimina%C4%8Dn%C3%AD%20z%C3%A1kon>. ISSN 2336-517X.

³⁰ Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon). In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-3]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/68893/1/2/zakon-c->

jakými jsou tělesné odlišnosti či kulturní vzorce. Princip nediskriminace ve vztahu k pohlaví tedy obsahuje jak zákaz rozlišování v situacích, ve kterých biologické rozdíly nemají hrát roli, tak jejich vzetí v úvahu v situacích, kdy je to namístě. V potaz je přitom třeba vzít též vliv negativně působících společenských předsudků.³¹

2.2. Gender, genderová role

Gender neboli sociální pohlaví, označuje vlastnosti přiřazované biologickému muži či ženě. Obsahuje v sobě sociální rozdíly mezi nimi, v souhrnu vytvářené kulturou a vývojem společnosti. Istanbulská úmluva jej v čl. 3 definuje jako „*společensky ustavenou roli, chování, aktivity a atributy, jež daná společnost považuje za náležité pro ženy a muže.*“³² Genderová role je soubor pravidel chování, myšlení, oblečení atd., jakými by se měli příslušníci daného pohlaví řídit. Nejedná se o přirozené rozdíly či pravidla, nýbrž o sociální konstrukt přiřazovaný osobě v důsledku příslušnosti k danému biologickému pohlaví.³³ Jako příklad lze uvést očekávání, že muž bude živitelem rodiny, racionálně uvažující, technicky zdatný. Na druhé straně chápání ženy jako emotivnější, méně schopné, nebo více orientované na rodinný život.

2.3. Reprodukční práva

Zjednodušeně řečeno jde o práva kohokoliv, jednotlivce nebo páru, svobodně a odpovědně se rozhodnout, zda kolik, a kdy budou mít děti, právo na informace a prostředky učinit takové rozhodnutí, právo na dosažení nejvyšší možné úrovně sexuálního a reprodukčního zdraví, právo rozhodnout kdy a s kým vstoupit do manželství, to vše bez diskriminace, nátlaku či násilí.³⁴

198-2009-sb-o-rovnem-zachazeni-a-o-pravnich-prostredcich-ochrany-pred-diskriminaci-a-o-zmene-nekterych-zakonu-antidiskriminacni-zakon?vtextu=antidiskrimina%C4%8Dn%C3%AD%20z%C3%A1kon. ISSN 2336-517X.

³¹ ČERNÁ, J., KVASNICOVÁ, J., OBROVSKÁ, L., ONDRŮJOVÁ, Z., POSPÍŠIL, I., STRUPEK, D., ŠAMÁNEK, J., ŠTĚPÁNKOVÁ, M. *Antidiskriminační zákon: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-3]. ASPI_ID KO198_2009CZ. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/44937/1/2>. ISSN 2336-517X.

³² Rada Evropy. *Úmluva o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí (Istanbulská úmluva)* [online]. ETS 210. 11.05.2011 [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/1680462471>.

³³ Gender: Základní pojmy. *Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2016 [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/gender/gender_pojmy.

³⁴ Tamtéž.

Reprodukční práva jako součást lidských práv lze nahlížet dvěma způsoby. Dle prvního jsou reprodukční práva novými právy, které se řadí k právům již uznávaným. Naopak dle druhého přístupu jsou chápána za součást již kodifikovaných lidských práv, přičemž ty se poté vykládají v jejich smyslu.³⁵ Druhý způsob poskytuje jistou výhodu tím, že existující zakotvení lidských práv se pouze přizpůsobuje kontextu práv reprodukčních. Proto bude použit také v této práci.

Konkrétně se právo žen na sexuální a reprodukční zdraví řadí pod následující práva: i) právo nebýt diskriminován a právo na rovné zacházení, ii) právo na život, iii) právo uzavřít manželství a založit rodinu, iv) právo na soukromí a rodinný život, v) právo na vzdělání a na informace, vi) právo nebýt podrobován mučení a jinému nelidskému zacházení, vii) právo na dosažení nejvyšší možné úrovně zdraví, viii) právo těžit z vědeckého pokroku.³⁶

3. Historický vývoj právní úpravy práv žen

Pokud se mluví o vývoji lidských práv, automaticky se pokládá za vývoj práv obecně, mužů i žen. Při bližším zkoumání je ovšem jasné, že zpočátku vývoje lidských práv se jednalo výhradně o ochranu práv mužských, tvořených muži. Pro udržení žen v podřízené pozici jim byla účast na tvorbě právních předpisů a užívání jejich práv odíráno. Zpochybňování těchto rolí přisuzovaných ženě, jako role matky, manželky, se historicky setkávalo s odsuzováním ze strany společnosti, výsměchem a v krajních případech skončilo smrtí dotyčné. Následující část přiblíží cestu vedoucí k uznání ochrany práv žen.

3.1. Čtyři vlny feminismu

Vývoj ochrany práv žen je navázán na feministické hnutí, to se dělí do tzv. čtyřech vln. Nelze ovšem rozumět, že se vždy jednalo o přesně ohraničené úseky,

³⁵ REDOLFI, Grazia. *European Union's attitude towards reproductive rights: clear policy or double standards approach?* [online]. Uppsala: Uppsala University, 2014 [cit. 2023-03-22], s. 16. Dostupné z: <https://repository.gchumanrights.org/bitstream/handle/20.500.11825/449/Redolfi.pdf?sequence=4&isAllowed=y>, s. 10.

³⁶ UNFPA. *Reproductive Rights are Human Rights: A Handbook for National Human Rights Institutions* [online]. New York: United Nations, c2014 [cit. 2022-11-19]. HR/PUB/14/6. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/NHRIHandbook.pdf>, s. 89-116.

kdy byla v popředí zájmu pouze některá práva a jiná vyčkávala až přijde jejich čas. Během první vlny, probíhající zejména od poslední třetiny 18. století do konce 1. třetiny 20. století, se jednalo o elementární uznání právní osobnosti ženy, její základní postavení naroveň muži.³⁷ K tomu došlo prostřednictvím zahrnutí ženy pod vše, co již náleželo muži. Z politických práv lze jako typický příklad uvést právo volební. Zakotvené poprvé na Novém Zélandu roku 1893,³⁸ v Československu Ústavním zákonem č. 121/1920 Sb., a až přiznáním Saúdskou Arábií v roce 2015 měly volební právo všechny ženy na světě.³⁹ Vedle politických práv se do popředí dostalo právo na vzdělání. Vlivem potřeby žen v zaměstnání během obou světových válek také sociální a hospodářská práva.

Právo na vzdělání je možné vyzdvihnout jako základ možnosti realizovat se v životě také mimo domácnost. Jeho důležitost začala být zdůrazňována již v 16. a 17. století, nebo koncem 18. století Mary Wollstonecraft. Ta mj. zdůrazňovala potřebnost znalostí o vlastním zdraví, Fraser ji označuje za předchůdkyni diskuzí o násilí páchaném na ženách. Pro další snahy o rozvoj ženských práv bylo vzdělání důležité, jelikož poskytovalo možnost číst, rozšiřovat feministické myšlenky, analyzovat problémy a zpochybňovat zavedenou roli ve společnosti.⁴⁰

Druhá vlna feminismu probíhající, zejména v nekomunistickém světě, zhruba v 50. až 70. letech 20. století, je spojena s uvědoměním si přetrvávajících faktických nerovností i přes existenci ochrany v lidskoprávních kodifikacích, jež by jim formálně měly zabraňovat. Ovlivněna byla protiválečnými názory a občanskoprávními hnutími. Kritika směřovala proti přetrvávajícím kulturním vzorcům, genderovým stereotypům, nebo potenciálně problematickým jazykovým strukturám, viz diskuze o označeních užitých ve Všeobecné deklaraci OSN zmíněná

³⁷ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina, Barbara HAVELKOVÁ a Pavla ŠPONDROVÁ, ed. *Mužské právo: jsou právní pravidla neutrální?*. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-761-7, s. 21-22.

³⁸ SOKAČOVÁ, Linda. Stručná historie feminismu. *Feminismus.cz: o ženách, mužích, feminismu a gender studies* [online]. Gender Studies o.p.s, 2003 [cit. 2023-02-08]. Dostupné z: <https://web.feminismus.cz/historie.shtml>.

³⁹ Průlom v Saúdské Arábii, ženy dostanou volební právo. *Novinky.cz* [online]. Rijád: Novinky, ČTK, 2011, 25. 9. 2011 [cit. 2023-02-08]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/zahranicni-blizky-a-stredni-vychod-prulom-v-saudske-arabii-zeny-dostanou-volebni-pravo-130673>.

⁴⁰ FRASER, Arvonne S. Becoming Human: The Origins and Development of Women's Human Rights. *Human Rights Quarterly* [online]. The Johns Hopkins University Press, Nov., 1999, 21(4) [cit. 2022-09-29]. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/762751#metadata_info_tab_contents, s. 860-863.

v další části.⁴¹ Do popředí se dostávala též reprodukční a sexuální práva. Precedent *Roe v. Wade* Nejvyššího soudu USA umožňující umělá přerušování těhotenství byl přijat v roce 1973.⁴² Také v tehdejší Československu došlo k uzákonění práva na interrupci zákonem č. 68/1957 Sb., o umělém přerušování těhotenství, a to ze zdravotních důvodů, nebo jiných důvodů zvláštního zřetele hodných důvodů.⁴³ Významný vliv nejen na reprodukční práva měla od 60. let užívaná antikoncepce ve formě pilulek,⁴⁴ která umožnila ženám získat kontrolu nad svým tělem a porodností. Důsledkem omezeného kontaktu se západním světem se do Československa tato vlna dostala až v 90. letech, proto zde splývá se třetí vlnou a přechází do současnosti.⁴⁵

Třetí vlna feminismu již neměla tolik viditelné následky v právní oblasti. Jedná se v ní o komplexnější kritiku stereotypního pojmání ženství, maskulinity, také trvajících sexismu, rasismu či kultu krásy apod. V souvislosti s hnutím #MeToo je zmiňována běžící čtvrtá vlna feminismu.⁴⁶

3.2. Deklarace práv ženy a občanky

Deklarace práv člověka a občana je stěžejním dokumentem pro další rozvoj lidských práv. Zakotvuje nezpochybnitelné zásady přirozenosti, nezczizitelnosti, svobody a rovnosti lidí (při jejím vzniku mužů) v právech. Proto bude s objasňováním úpravy práv žen započato od tohoto základu moderního chápání lidských práv. Na Napoleonském občanském zákoníku si poté lze představit, jaké nálady ve vztahu k právům žen panovaly ve společnosti, a jaké postavení jim přisuzoval právní řád, přestože muži již měli svá práva deklarovaná.

⁴¹ Ženská práva jsou lidská práva aneb kampak, panenka? In: *ŽENSKÁ PRÁVA JSOU LIDSKÁ PRÁVA* [online]. Brno: NESEHNUTÍ Brno, 2011 [cit. 2023-02-09]. Dostupné z: http://zenskaprava.cz/files/vystava_zenska_prava.pdf.

⁴² U.S. Supreme Court. *Roe v. Wade*. January 22, 1973. No. 70-18. 410 U.S. 113 (1973).

⁴³ Zákon č. 68/1957 Sb., o umělém přerušování těhotenství. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-2-14]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/28778/1/2>. ISSN 2336-517X.

⁴⁴ HISTORIE ANTIKONCEPCE. *ANTI KONCEPCE.CZ* [online]. Praha: BAYER, 2021 [cit. 2023-02-09]. Dostupné z: <https://www.antikoncepce.cz/historie-antikoncepce>.

⁴⁵ Ženská práva jsou lidská práva aneb kampak, panenka? In: *ŽENSKÁ PRÁVA JSOU LIDSKÁ PRÁVA* [online]. Brno: NESEHNUTÍ Brno, 2011 [cit. 2023-02-09]. Dostupné z: http://zenskaprava.cz/files/vystava_zenska_prava.pdf.

⁴⁶ BRUNELL, Laura a The Editors of Encyclopaedia Britannica. The third wave of feminism. In: *Britannica* [online]. Chicago: Encyclopædia Britannica, 2023 [cit. 2023-02-09]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/feminism/The-third-wave-of-feminism>.

Výraznější snahy žen o zakotvení jejich práv naroveň mužským lze pozorovat od 18. století v souvislosti s Velkou francouzskou revolucí a Deklarací práv člověka/muže a občana (franc. La Déclaration des droits de l'homme et du citoyen) z roku 1789. Vzhledem k tehdejšímu náhledu na postavení ženy, jako podřízené vůči muži, se také tato Deklarace zabývala základními právy primárně v souvislosti s muži, což lze vyčíst již z názvu. Ve francouzštině výraz „homme“ označuje muže i člověka obecně. V reakci na to napsala o dva roky později Olympe de Gouges Deklaraci práv ženy a občana (občanky) (franc. Déclaration des droits de la femme et de la citoyenne). Zabývala se v ní obecně otázkou rovnosti a požadavky stejných práv pro muže i ženy, zejména politických. Vypovídající je skutečnost, že o několik let později byla Olympe de Gouges popravena a ženám bylo zakázáno sdružování, shromažďování se i výkon dalších činností potenciálně spadajících do politických práv.⁴⁷ Důsledkem sílicího volání po svobodě a rovnosti žen zakotvil v roce 1804 Code civil jejich podřízené postavení vůči mužům⁴⁸ ve čl. 213: „*Manžel dluží ochranu své ženě, manželka poslušnost svému manželovi.*“⁴⁹. Dále např. čl. 217 či 230.

Na Deklaraci práv ženy a občana (občanky) o několik desítek let později navázala Deklarace postojů Elizabeth Cady Stantonové přijatá v roce 1848 a formulovaná podle americké Deklarace nezávislosti.⁵⁰ Na této Deklaraci si lze dobře představit, jak dlouhá byla cesta práv žen od prvních teoretických koncepcí k obecně uznávaným dokumentům, v nichž by ženy byly považovány za rovnocenné subjekty práva. Jelikož, jak upozorňuje A. Fraser,⁵¹ principy přijaté ve Všeobecné deklaraci lidských práv OSN byly požadovány již zde. Konkrétně je možné se dočíst o rovném právu na vzdělání, na výplatu odměny za práci přímo

⁴⁷ KUIPER, Kathleen. Olympe de Gouges: French writer. In: Britannica [online]. Encyclopædia Britannica, 2022, Oct 7, 2022 [cit. 2022-10-18]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Olympe-de-Gouges>.

⁴⁸ ONDŘEJ, Jan, ed. Postavení jednotlivce v mezinárodním právu: proměny (vývoj) právního postavení jednotlivce v mezinárodním právu. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2020. ISBN 978-80-7630-007-1., s. 25.

⁴⁹ Code Napoleon, Code Civil [online]. 1804 [cit. 2022-10-18]. Dostupné z: https://www.napoleon-series.org/research/government/c_code.html.

⁵⁰ ONDŘEJ, Jan, ed. Postavení jednotlivce v mezinárodním právu: proměny (vývoj) právního postavení jednotlivce v mezinárodním právu. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2020. ISBN 978-80-7630-007-1., s. 26.

⁵¹ FRASER, Arvonne S. Becoming Human: The Origins and Development of Women's Human Rights. *Human Rights Quarterly* [online]. The Johns Hopkins University Press, Nov., 1999, **21**(4) [cit. 2022-09-29]. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/762751#metadata_info_tab_contents, s. 874-875.

ženě, možnost mít v péči své děti, právu na vlastnictví nebo účasti na veřejném životě.⁵²

Ačkoliv se nejednalo o právně závazné dokumenty, význam lze spatřovat ve dvou oblastech. Jako upozornění na obtížné postavení žen ve společnosti, která na muže pohlížela jako na autonomní bytost, zatímco ženu zákon řadil do podřízeného postavení, ve kterém se musela přizpůsobit společensky nastavené roli a veškerá její seberealizace v soukromém i veřejném životě závisela na vůli muže. Nebo jako pomoc k přesvědčení žen a dívek o důležitosti sdružování se do organizovaných hnutí a nadnárodních sdružení.

3.3. Mezinárodní organizace a první mezinárodní dokumenty o ženských právech

Feministické hnutí přispělo ke zvednutí zájmu o zakotvení práv žen a o řešení problematiky jejich nerovného postavení. Za tímto účelem vznikaly mezinárodní organizace zabývající se ženskými právy. Pro příklad lze uvést Mezinárodní radu žen (angl. International Council of Women), nevládní organizaci založenou roku 1888, která dodnes zaujímá významné místo v rámci OSN, nebo v roce 1904 vzniklou Mezinárodní aliance volebního práva pro ženy (International Woman Suffrage Alliance), dnes známou jen jako Mezinárodní aliance žen. Na přelomu 19. a 20. století začaly ženské organizace pořádat mezinárodní konference, jejichž důsledkem zatím ještě nebylo přijetí právně závazných mezinárodních úmluv, ale dokázaly v nadnárodním měřítku rozvířit diskuze o přijetí dokumentů, které by na lidskoprávní úrovni vedly ke zrovnoprávnění postavení žen.⁵³

Takovým byla například charta ženských práv z roku 1920, přijatá tehdejší Mezinárodní aliancí volebního práva pro ženy. Zabývala se politickými právy (political rights), osobními (personal), tzv. domácími právy (domestic rights), právy ekonomickými a souvisejícími se vzděláním (educational and economic rights), nakonec právy morálními (moral rights), seřazenými takto podle tehdejšího chápání jejich důležitosti. Pro příklad lze uvést, že osobním právem byla pro vdanou ženu

⁵² Tamtéž.

⁵³ FRASER, Arvonne S. *Becoming Human: The Origins and Development of Women's Human Rights*. *Human Rights Quarterly* [online]. The Johns Hopkins University Press, Nov., 1999, 21(4) [cit. 2022-09-29]. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/762751#metadata_info_tab_contents, s. 877-878.

změna státní příslušnosti, nebo naopak možnost ponechat si svou a nemuset se řídit státní příslušností manžela. Domácí práva se týkala, jak název napovídá, manželství. Jednalo se kupříkladu o možnost disponovat s vlastními výdělkem, majetkem a nebýt pod poručením manžela. Naopak záležitosti reprodukčních a sexuálních práv byly v té době pro veřejnou diskuzi na mezinárodní úrovni tématem, jemuž společnost nebyla nakloněna. Ve své publikaci o vývoji ženských práv A. Fraser zmiňuje paralelu mezi volebním právem a antikoncepcí. Obdobně jako volební právo je měřítkem rovného postavení ve veřejném životě, možnost používání metod zabránění nechtěnému otěhotnění je pro sexuálně aktivní ženy měřítkem rovnosti v životě soukromém. Také problematika násilí páchaného na ženách muži, konkrétně manželi, zůstávala bez pozornosti, přičemž, jak je v téže publikaci citována Marsha Freeman: „Právo volit je prázdným právem, pokud moc v domě náleží muži.“⁵⁴

V rámci Organizace spojených národů byla pro větší zaměření a lepší uchopení problematiky úpravy práv žen v roce 1946 vytvořena z Komise pro lidská práva Komise pro postavení žen (angl. Commission on the Status of Women), jejím hlavním posláním je právě usilování o dosažení rovnosti pohlaví a zlepšení postavení žen.⁵⁵

Sociální práva, z důvodů již nastíněných, začala být kodifikována v první polovině 20. století. Příkladem lze zmínit Úmluvu o zaměstnávání žen v noci,⁵⁶ Úmluvu o potírání obchodu se ženami a dětmi,⁵⁷ nebo Úmluvu o potlačování obchodu s plnoletými ženami.⁵⁸

⁵⁴ Tamtéž, s. 881-882.

⁵⁵ FRASER, Arvonne S. *Becoming Human: The Origins and Development of Women's Human Rights*. *Human Rights Quarterly* [online]. The Johns Hopkins University Press, Nov., 1999, 21(4) [cit. 2022-09-29]. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/762751#metadata_info_tab_contents, s. 887.

⁵⁶ Smlouva č. 81/1922 Sb., o noční práci žen. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-2-7]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/2871/1/2>. ISSN 2336-517X.

⁵⁷ Mezinárodní úmluva č. 123/1924 Sb., o potírání obchodu s ženami a dětmi. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-2-7]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/3604/1/2/mezinarodni-umluva-c-123-1924-sb-o-potirani-obchodu-s-zenami-a-detmi/mezinarodni-umluva-c-123-1924-sb-o-potirani-obchodu-s-zenami-a-detmi>. ISSN 2336-517X.

⁵⁸ Mezinárodní úmluva č. 32/1936 Sb., o potírání obchodu zletilými ženami. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-2-7]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/6452/1/2/mezinarodni-umluva-c-32-1936-sb-o-potirani-obchodu-zletilymi-zenami/mezinarodni-umluva-c-32-1936-sb-o-potirani-obchodu-zletilymi-zenami>. ISSN 2336-517X.

Během roku 1946 byly ze strany Britské federace obchodních a profesionálních žen (angl. British Federation of Business and Professional Women) projeveny snahy o upozornění Valného shromáždění OSN na nutnost přijetí konvence týkající problematiky diskriminace žen. V druhé polovině 60. let Komise pro postavení žen přijala právně nezávaznou Deklaraci o odstranění diskriminace žen,⁵⁹ blíže se jí zabývá kapitola o Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen. Do veřejného prostoru se pomalu dostávala také otázka reprodukčních práv. Komise pro postavení žen veřejně uznala potřebnost hlubšího zkoumání problematiky plánování rodiny, přičemž pod tento pojem „schovávala“ označení antikoncepce.⁶⁰

Také nese podíl na pozdějších, v 50. a 60. letech 20. století přijímaných dokumentech.⁶¹ Konkrétně se jedná o Úmluvu Mezinárodní organizace práce o rovném odměňování mužů a žen za práci stejné hodnoty,⁶² jejíž zásluhou se problematika nerovného odměňování dostala na světlo. Dále Úmluva o politických právech žen,⁶³ jako první mezinárodní úmluva uznávající a chránící politická práva žen. Prvními úmluvami zabývajícími se právy žen v rámci manželství jsou Úmluva o státní příslušnosti vdaných žen⁶⁴ a Úmluva o souhlasu k manželství, nejnižším věku pro manželství a registraci manželství.⁶⁵ Většinou se jedná o dokumenty

⁵⁹ Declaration on the Elimination of Discrimination against Women, adopted 7 November 1967.

⁶⁰ FRASER, Arvonne S. *Becoming Human: The Origins and Development of Women's Human Rights*. *Human Rights Quarterly* [online]. The Johns Hopkins University Press, Nov., 1999, 21(4) [cit. 2022-09-29]. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/762751#metadata_info_tab_contents, s. 889-890.

⁶¹ ONDŘEJ, Jan, ed. *Postavení jednotlivce v mezinárodním právu: proměny (vývoj) právního postavení jednotlivce v mezinárodním právu*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2020. ISBN 978-80-7630-007-1., s. 29.

⁶² Sdělení č. 450/1990 Sb., o Úmluvě o stejném odměňování pracujících mužů a žen za práci stejné hodnoty. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-2-7]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/38813/1/2/sdeleni-c-450-1990-sb-o-umluve-o-stejnem-odmenovani-pracujicich-muzu-a-zen-za-praci-stejne-hodnoty>. ISSN 2336-517X.

⁶³ Vyhláška č. 46/1955 Sb., o Úmluvě o politických právech žen. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-2-7]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/28031/1/2/vyhlaska-c-46-1955-sb-o-umluve-o-politickych-pravech-zen?vtxtu=%C3%BAmluva%20o%20politick%C3%BDch%20pr%C3%A1vech%20C5%BEen>. ISSN 2336-517X.

⁶⁴ Vyhláška č. 72/1962 Sb., o Úmluvě o státním občanství vdaných žen. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-2-7]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/30230/1/2>. ISSN 2336-517X.

⁶⁵ Vyhláška č. 124/1968 Sb., o Úmluvě o souhlasu k manželství, nejnižším věku pro uzavření manželství a registraci manželství. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-2-7]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/31229/1/2>. ISSN 2336-517X.

upravující politická, hospodářská a sociální práva žen, tedy práva, po jejichž přiznání volala již první vlna feminismu.

Zejména od 70. let 20. století začíná být, souladně s druhou vlnou feminismu, vnímána neexistující faktická rovnost v právech, jejímuž dosažení brání přetrvávající diskriminace. Formální rovnost v základních právech již byla zakotvena v obecném rámci Všeobecné deklarace,⁶⁶ Mezinárodních paktů o občanských a politických právech⁶⁷ a o hospodářských, sociálních a kulturních právech.⁶⁸ Ke zvýšení všeobecné pozornosti na nutnost přijetí právně závazných dokumentů pro posílení de facto rovného postavení žen přispěly symbolické kroky Valného shromáždění OSN, jako vyhlášení roku 1975 Mezinárodním rokem žen a následně celé dekády do roku 1985 Desetiletím žen. Právě na rok 1975 byla svolána první čistě ženská mezinárodní konference. Z právního hlediska ani tato konference nepřinesla dokument, který by se mohl stát závazným. Došlo zde alespoň k přijetí Světového akčního plánu (World Plan of Action),⁶⁹ v němž byla vyzdvihována mj. role žen, kterou hrály a hrají ve vývoji a pokroku lidstva. Dále byly vzneseny požadavky pro zvýšení účasti žen na rozhodování, uznání jejich ekonomického přínosu nebo zlepšení v oblasti zdravotnických služeb.

4. Systém OSN a univerzální úmluvy o lidských právech

4.1. Charta OSN

Poválečná pozornost na vytvoření fungujícího mezinárodního systému ochrany lidských práv prospěla také ženským právům. Základ snahám o závazné

⁶⁶ Usnesení č. DE01/48, Všeobecná deklarace lidských práv. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-31]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/16846/1/2/usneseni-c-de01-48-vseobecna-deklarace-lidskych-prav?vtextu=v%C5%A1eobecn%C3%A1%20deklarace>. ISSN 2336-517X.

⁶⁷ Vyhláška č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-26]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/33345/1/2/vyhlasaka-120-1976-sb-o-mezinarodnim-paktu-o-obcanskych-a-politickych-pravech-a-mezinarodnim-paktu-o-hospodarskych-socialnich-a-kulturnich-pravech?vtextu=mez%C3%A1rodn%C3%AD%20pakt%20o%20hospod%C3%A1%20sk%C3%BDch>. ISSN 2336-517X.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ World Conference of the International Women's Year. Mexico City. *World Plan of Action* [online]. 28 June 1975. E/CONF.66/c.1/L.36 [cit. 2023-09-29]. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/3800549>.

ustanovení ochrany jejich práv položila Charta Organizace spojených národů z roku 1945.⁷⁰ Tím, že se jedná o zakládací dokument, obsahuje zejména úpravu organizačních záležitostí. Přesto je v některých ustanoveních zmíněna zásada rovnosti pohlaví, který v pozdějších deklaracích tvoří základ k dalšímu rozvoji lidskoprávních nároků žen. Obecné konstatování o víře v rovná práva mužů i žen obsahuje hned z počátku preambule. Dále článek 1 jako jednu ze základních zásad a cílů OSN uvádí závazek řešení mezinárodních problémů mj. posilováním úcty k lidským právům a základním svobodám pro všechny bez rozdílu rasy, pohlaví, jazyka nebo náboženství. Článek 8 se týká vnitřní organizace OSN, je zakázáno stanovovat odlišnou právní způsobilost žen pro výkon funkce v jejích orgánech, čímž naráží na aktuální problematiku tzv. skleněného stropu. Podpora obecné úcty k rovnosti pohlaví je poté zdůrazněna ještě v člancích 13, 55 a 76.⁷¹

4.2. Všeobecná deklarace LP OSN

Významným milníkem na poli ochrany lidských práv bylo přijetí Všeobecné deklarace lidských práv OSN z roku 1948. Přijetím všemi členskými OSN se stala celosvětovým standardem ochrany lidských práv, vnášejícím do jejich pojetí univerzalitu ve smyslu lidských práv jako náležejících všem lidem po celém světě, jak uvádí článek 2 „*Každý má všechna práva a všechny svobody, stanovené touto deklarací, bez jakéhokoli rozlišování, zejména podle rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení...*“⁷² Všeobecný základ garance rovných práv poskytuje článek 1 „*Všichni lidé rodí se svobodní a sobě*

⁷⁰ Vyhláška č. 30/1947 Sb., o Chartě Spojených národů a Statutu Mezinárodního soudního dvora, dohodnutých dne 26. června 1945 na konferenci Spojených národů o mezinárodní organizaci, konané v San Francisku. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-31]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/15343/1/2/vyhlaska-c-30-1947-sb-o-charte-spojonych-narodu-a-statutu-mezinarodniho-soudniho-dvora-dohodnutych-dne-26-cervna-1945-na-konferenci-spojonych-narodu-o-mezinarodni-organizaci-konane-v-san-francisku?vtextu=charta%20organizace>. ISSN 2336-517X.

⁷¹ Vyhláška č. 30/1947 Sb., o Chartě Spojených národů a Statutu Mezinárodního soudního dvora, dohodnutých dne 26. června 1945 na konferenci Spojených národů o mezinárodní organizaci, konané v San Francisku. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-31]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/15343/1/2/vyhlaska-c-30-1947-sb-o-charte-spojonych-narodu-a-statutu-mezinarodniho-soudniho-dvora-dohodnutych-dne-26-cervna-1945-na-konferenci-spojonych-narodu-o-mezinarodni-organizaci-konane-v-san-francisku?vtextu=charta%20organizace>. ISSN 2336-517X.

⁷² Usnesení č. DE01/48, Všeobecná deklarace lidských práv. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-31]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/16846/1/2/usneseni-c-de01-48-vseobecna-deklarace-lidskych-prav?vtextu=v%20C5%A1eobecn%C3%A1%20deklarace>. ISSN 2336-517X.

rovni co do důstojnosti a práv. Jsou nadáni rozumem a svědomím a mají spolu jednat v duchu bratrství.“⁷³ Článek 7 uvádí zákaz diskriminace „Všichni jsou si před zákonem rovni a mají právo na stejnou ochranu zákona bez jakéhokoli rozlišování. Všichni mají právo na stejnou ochranu proti jakékoli diskriminaci, která porušuje tuto deklaraci, a proti každému podněcování k takové diskriminaci.“⁷⁴ Tímto uznáním rovnosti a ochrany byl dán snahám žen již konkrétnější právní základ pro uznání jejich práv na lidskoprávní úrovni.

Ještě před přijetím byly formulace v této deklaraci předmětem kritiky, jelikož nebyly od počátku jazykově jednoznačné ve smyslu rovného postavení mužů a žen. Narážely na obtíž anglického jazyka a zažité užívání slova „*man*“ pro všezahrnující označení lidí. Podle členek Komise pro postavení žen byla např. slovní spojení „*rights of men, all men, brothers*“ problematická. Z důvodu širokých interpretačních možností se obávala jejich zneužitelnosti. Čímž by v závislosti na kulturních a společenských tradicích či náladách mohlo opět dojít k vyčlenění žen při uplatňování jejich lidskoprávních nároků. Nakonec bylo dosaženo změny termínu na neutrální anglické výrazy „*everyone*“ a „*human beings*“.⁷⁵

4.3. Mezinárodní pakty

Všeobecná deklarace lidských práv tvoří základ ochrany lidských práv bez faktické právní síly. V návaznosti na ni byly vydány dva již závazné dokumenty konkretizující některá práva ve Všeobecné deklaraci. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (angl. International Covenant on Civil and Political Rights) byl přijat Valným shromážděním OSN 16. 12. 1966 a účinným se stal 23. 3. 1976.⁷⁶ Ve stejný den byl přijat také Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (angl. International Covenant on Economic, Social

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ FRASER, Arvonne S. Becoming Human: The Origins and Development of Women's Human Rights. *Human Rights Quarterly* [online]. The Johns Hopkins University Press, Nov., 1999, 21(4) [cit. 2022-09-29]. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/762751#metadata_info_tab_contents, s. 886-888.

⁷⁶ Vyhláška č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-26]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/33345/1/2/vyhlaska-c-120-1976-sb-o-mezinarodnim-paktu-o-obcanskyh-a-politickyh-pravech-a-mezinarodnim-paktu-o-hospodarskyh-socialnich-a-kulturnich-pravech?vtextu=mezin%C3%A1rodn%C3%AD%20pakt%20o%20hospod%C3%A1%20sk%C3%BDch>. ISSN 2336-517X.

and Cultural Rights) s účinností od 3. 1. 1976.⁷⁷ Spolu s Všeobecnou deklarací lidských práv jsou nazývány Mezinárodní listinou lidských práv (angl. International Bill of Human Rights).⁷⁸

Oba pakty jsou lidskoprávními dokumenty vztahujícími se skrze ustanovení o rovnosti a zákazu diskriminace obecně na všechny, tedy na muže i ženy. Genderově inkluzivnějšími je tvoří Obecné komentáře (angl. General Comments) vydávané Výborem pro lidská práva (angl. The Human Rights Committee) u ICCPR⁷⁹ a Výborem pro hospodářská, sociální a kulturní práva (angl. Committee on Economic, Social and Cultural Rights) u ICESCR.⁸⁰ Pro problematiku posílení zakotvení práv žen v tzv. mainstreamových lidskoprávních dokumentech jsou komentáře obecně důležitým nástrojem. Zpřístupňují jejich výklad s ohledem na specifické nároky žen a tím umožňují jejich implementaci do obecného rámce lidských práv.⁸¹ Přispívají k nedělitelnosti lidských práv poskytováním prostoru pro kombinaci přístupů jednotlivých úmluv.⁸² Je třeba říci, že následující GC byly vydány až po přijetí Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen, tedy také v reakci na ni. Blíže pojednáno o ní bude dále.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ International Bill of Human Rights: A brief history, and the two International Covenants. *United Nations: United Nations Human Rights Office of the Commissioner* [online]. Geneva: OHCHR, c1996-2023 [cit. 2023-03-31]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/what-are-human-rights/international-bill-human-rights>.

⁷⁹ *Human Rights: Civil and Political Rights: The Human Rights Committee* [online]. Fact Sheet No. 15 (Rev.1). Geneva: Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, May 2005 [cit. 2023-03-31]. ISSN 1014-5567. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/FactSheet15rev.1en.pdf>, s. 14-15.

⁸⁰ Vyhláška č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-26]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/33345/1/2/vyhlaska-c-120-1976-sb-o-mezinarodnim-paktu-o-obcanskych-a-politicky-pravech-a-mezinarodnim-paktu-o-hospodarskych-socialnich-a-kulturnich-pravech?vtextu=mezin%C3%A1rodn%C3%AD%20pakt%20o%20hospod%C3%A1%C5%99sk%C3%BDch>. ISSN 2336-517X.

⁸¹ OTTO, Dianne. "Gender Comment": Why Does the UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights Need a General Comment on Women?. *CANADIAN JOURNAL OF WOMAN AND THE LAW* [online]. 2002, **14**(1) [cit. 2023-03-26]. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/cajwol14&i=19>, s. 1-2.

⁸² OTTO, Dianne. "Gender Comment": Why Does the UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights Need a General Comment on Women?. *CANADIAN JOURNAL OF WOMAN AND THE LAW* [online]. 2002, **14**(1) [cit. 2023-03-26]. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/cajwol14&i=19>, s. 2-3.

4.3.1. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Preambule Mezinárodního paktu o občanských a politických právech uznává důstojnost, rovná a nezczitelná práva všech členů lidské rodiny, zároveň tato práva uvádí jako odvozená od přirozené důstojnosti lidí. Respekt k právům přiznaným ICCPR, tedy negativní povinnost státu nečinit kroky proti, ustanovuje článek 2 a to pro všechny osoby bez rozdílu rasy, barvy, pohlaví, náboženství, politického či jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení. Následující článek 3 ukládá státům pozitivní povinnost: „Státy, smluvní strany Paktu, se zavazují zajistit stejná práva mužů a žen na požívání všech občanských a politických práv stanovených v tomto Paktu.“⁸³ Rovnost před zákonem, zákonný zákaz diskriminace, též podle pohlaví, a ochranu před ní rozvádí čl. 26.⁸⁴

Deklarovanou rovnost práv a jejich přiznání mužům i ženám je zajímavé dát do souvislosti s článkem 20, dle jehož odstavce 2 musí být zakázána jakákoliv národní, rasová nebo náboženská nenávist představující podněcování k diskriminaci, nepřátelství nebo násilí.⁸⁵ Evidentně je zde vynechána nenávist k pohlaví, na jejímž základě je podněcována diskriminace. Podle některých kritických názorů, její záměrné neuvedení či opomenutí, může původně značit chápání diskriminace a z ní plynoucího násilí vůči ženám, jako méně závažného a nedosahujícího na lidskoprávní ochranu.⁸⁶

Z relevantních článků, mj. souvisejících s reprodukčními právy nebo genderově podmíněným násilím, lze zmínit právo na život v článku 6, zákaz mučení, krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení v článku 7. Článek 9 garantuje právo na svobodu a osobní bezpečnost. Pro každodenní život žen, také ve smyslu intervencí do jejich reprodukčního života, je významný článek 17 odstavce

⁸³ Vyhláška č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-26]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/33345/1/2/vyhlasaka-c-120-1976-sb-o-mezinarodnim-paktu-o-obcanskyh-a-politickyh-pravech-a-mezinarodnim-paktu-o-hospodarskyh-socialnich-a-kulturnich-pravech?vtextu=mezin%C3%A1rodn%C3%AD%20pakt%20o%20hospod%C3%A1%C5%99sk%C3%BDch. ISSN 2336-517X.>

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ HERNDNDEZ-TRUYOL, Berta Esperanza. Women's Rights as Human Rights - Rules, Realities and the Role of Culture: A Formula for Reform. *Brooklyn Journal of International Law* [online]. 1995, 21(1) [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/bjil21&i=613>, s. 642.

1 o zákazu zasahování do soukromí, rodiny, domova. Odstavec 2 stanovuje právo na ochranu proti takovým zásahům nebo útokům. Právo na uzavření konsenzuálních sňatků v přiměřeném věku a na ochranu rodiny uvádí článek 23.⁸⁷

Z hlediska obecného vývoje právní úpravy práv žen považuje autorka práci za důležitý Obecný komentář č. 28 (také jen GC 28) z roku 2000⁸⁸ týkající se rovného postavení žen. Dle čl. 3 ICCPR ukládá státům povinnost zajistit rovné užívání všech zaručených práv a přezkoumat vnitrostátní předpisy stanovující formální rovnost mužů a žen, zda je jejich prostřednictvím možné dosáhnout též faktické rovnosti. Za tím účelem jsou státy povinny učinit všechny potřebné kroky pro odstranění překážek a přijmout pozitivní opatření ve všech oblastech tak, aby došlo také k faktickému zrovnoprávnění postavení žen. Dále musí poskytovat aktuální informace tak, aby měla HRC přehled o skutečné roli ženy ve společnosti, o legislativních opatřeních, o pokroku, jakého bylo dosaženo, s jakými obtížemi se potýkají a jaké kroky byly přijaty k jejich překonání. Původ nerovného postavení žen podle HRC spočívá v hluboce zakořeněných tradicích, historické zkušenosti, náboženství a kultuře. Podřízená pozice je v některých zemích ještě zdůrazněna prenatálním výběrem pohlaví dítěte ve prospěch chlapců a vysokým počtem potratů plodů ženského pohlaví. Smluvní státy jsou povinny zajistit, aby těmito vlivy nebylo omlouváno porušování základních lidských práv žen zajištěných ICCPR. Stejně jako jsou odpovědni za porušování práv v domácnosti, např. domácí násilí je chápáno jako forma mučení.⁸⁹

Uznána je zvláštní zranitelnost žen v ozbrojených konfliktech, v nichž jsou ženy často oběťmi znásilnění, únosů a genderově podmíněného násilí. Jako problematická je zde spatřována marginalizace znásilnění způsobem, kdy podle právního řádu o znásilnění nepůjde, pokud se muž se ženou následně ožení. Zvláštní pozornost je v několika odstavcích věnována též reprodukčním a sexuálním

⁸⁷ Vyhláška č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-26]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/33345/1/2/vyhlasaka-120-1976-sb-o-mezinarodnim-paktu-o-obcanskyh-a-politickyh-pravech-a-mezinarodnim-paktu-o-hospodarskyh-socialnich-a-kulturnich-pravech?vtextu=mezin%C3%A1rodn%C3%AD%20pakt%20o%20hospod%C3%A1%20sk%C3%BDch>. ISSN 2336-517X.

⁸⁸ HRC. *CCPR General Comment No. 28: Article 3 (The Equality of Rights Between Men and Women)* [online]. 29 March 2000. CCPR/C/21/Rev.1/Add.10 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/pdfid/45139c9b4.pdf>.

⁸⁹ Tamtéž.

právům, což může značit jejich důležitost mezi dalšími právy, stejně jako trvajících nedostatečnou úpravu, přestože jsou pro život, zejména ženy, zásadními v mnoha ohledech.⁹⁰ Ochranu reprodukčních a sexuálních práv lze vykládat také dle práva na soukromí čl. 17 ICCPR, o němž pojednává Obecný komentář č. 16 z roku 1988.⁹¹ Mimo jiné definuje protiprávní zásah jako zásah, ke kterému došlo mimo zásahy zákonem předpokládané. Zásahy do soukromí tak musí být prováděny výlučně na zákonném základě a v souladu s cíli ICCPR. Podle tohoto a v souladu s odstavcem 5 GC 28, nelze zásahy do reprodukčního a sexuálního zdraví žen ospravedlňovat náboženským přesvědčením či kulturními tradicemi.

Obecně lze o GC 28 říci, že v rámci výkladu jednotlivých ustanovení ICCPR vnáší zvláštní důraz na problémy, jimž v životě čelí specificky ženy, nebo které postihují v převážné míře je oproti mužům. Dochází tím k posunu obecně uznávaného výkladu podávaného z tradičního mužského pohledu a k uvědomění, že rovnosti žen nebude dosaženo pouze rovným zacházením, ale v některých případech je třeba postupovat odlišně.⁹² Takový přístup je v souladu s prohlášením v Obecném komentáři č. 18: Nediskriminace (také jen GC 18), přijatým v roce 1989 v odstavci 13: „*ne každé odlišné zacházení znamená diskriminaci, pokud jsou kritéria pro takové odlišení rozumná, objektivní a jejich cílem je dosáhnout legitimního účelu dle ICCPR.*“⁹³ Stejně jako je v souladu s uplatňovaným principem odlišnosti, spíše než stejnosti.

Obdobně přiznává Komise pro lidská práva v odstavci 10 GC 18, že pro odstranění, nebo zmírnění diskriminačního chování vůči ženám ve společnosti je v určitých případech třeba přijmout specifická opatření k nápravě. Přičemž taková opatření mohou zahrnovat dočasné upřednostňování části populace v určitých oblastech života postižených diskriminací. Dokud jsou taková opatření

⁹⁰ HRC. *CCPR General Comment No. 28: Article 3 (The Equality of Rights Between Men and Women)* [online]. 29 March 2000. CCPR/C/21/Rev.1/Add.10 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/pdfid/45139c9b4.pdf>.

⁹¹ HRC. *CCPR General Comment No. 16: Article 17 (Right to Privacy), The Right to Respect of Privacy, Family, Home and Correspondence, and Protection of Honour and Reputation* [online]. 8 April 1988 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/453883f922.html>.

⁹² OTTO, Dianne. "Gender Comment": Why Does the UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights Need a General Comment on Women?. *CANADIAN JOURNAL OF WOMAN AND THE LAW* [online]. 2002, 14(1) [cit. 2023-03-26]. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/cajwol14&i=19>, s. 33-36.

⁹³ HRC. *CCPR General Comment No. 18: Non-discrimination* [online]. 10 November 1989 [cit. 2023-02-18]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/453883fa8.html>.

uplatňována k odstranění znevýhodnění, nejsou v rozporu s ICCPR. Toto se může týkat např. diskutovaných kvót na obsazení pozic s nízkým podílem žen jako jedno z řešení problematiky skleněného stropu.

4.3.2. Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech

Jak bylo řečeno, oba pakty byly přijaty spolu, vzájemně se doplňují a tvoří obecný rámec ochrany lidských práv. ICESCR oproti ICCPR ovšem obsahuje více ustanovení zaměřených přímo na ženy.

Mezi relevantními ustanoveními pro ochranu práv žen je možné zdůraznit ustanovení o právu nediskriminace v čl. 2. Formulace čl. 3 „*Státy, smluvní strany Paktu, se zavazují, že zajistí rovná práva mužů a žen při požívání všech hospodářských, sociálních a kulturních práv uvedených v tomto Paktu.*“⁹⁴ Je totožná se zněním čl. 3 ICCPR. Podle Otto vyjadřuje závazek zajištění rovnosti materiální, nikoliv formální. Tedy také, že přístup založený na formální rovnosti není, ve vztahu k závazkům plynoucím z ICESCR a dosažení plné rovnosti, dostačující.⁹⁵ Čl. 6 stanovuje právo každého na práci, čl. 7 právo na spravedlivé a uspokojivé pracovní podmínky, klade důraz na stejnou odměnu za práci stejné hodnoty, a ne horší pracovní podmínky pro ženy.⁹⁶ Pracovními podmínkami jsou zde myšleny další podmínky garantované čl. 7 a pracovní podmínky uvedené v pracovní smlouvě, jež mohou mít vliv na stanovení výše odměny za práci. Žena by tak neměla mít k dosažení téže odměny za tutéž práci náročnější smluvní

⁹⁴ Vyhláška č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-26]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/33345/1/2/vyhlasaka-120-1976-sb-o-mezinarodnim-paktu-o-obcanskyh-a-politickyh-pravech-a-mezinarodnim-paktu-o-hospodarskyh-socialnich-a-kulturnich-pravech?vtextu=mezin%C3%A1rodn%C3%AD%20pakt%20o%20hospod%C3%A1%C5%99sk%C3%BDch>. ISSN 2336-517X.

⁹⁵ OTTO, Dianne. "Gender Comment": Why Does the UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights Need a General Comment on Women?. *CANADIAN JOURNAL OF WOMAN AND THE LAW* [online]. 2002, **14**(1) [cit. 2023-03-26]. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/cajwol14&i=19>, s. 45-46.

⁹⁶ Vyhláška č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-26]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/33345/1/2/vyhlasaka-120-1976-sb-o-mezinarodnim-paktu-o-obcanskyh-a-politickyh-pravech-a-mezinarodnim-paktu-o-hospodarskyh-socialnich-a-kulturnich-pravech?vtextu=mezin%C3%A1rodn%C3%AD%20pakt%20o%20hospod%C3%A1%C5%99sk%C3%BDch>. ISSN 2336-517X.

požadavky.⁹⁷ Dále čl. 10 o ochraně rodiny, zvláštní ochraně matky během těhotenství a po porodu, čl. 11 zaručující právo na odpovídající stravu a bydlení, čl. 12 o právu na dosažení nejvyšší dosažitelné úrovně fyzického a psychického zdraví, kde je zvláště kladen důraz na snížení počtu potratů a kojenecké úmrtnosti. Také čl. 13 upravující právo na vzdělání a čl. 14 s právem na účast v kulturním životě a užívat plodů vědeckého pokroku.⁹⁸

Konzistentně s GC 28 Výboru pro lidská práva vyjadřuje CESCR v Obecném komentáři č. 16 ke článku 3 (také jen GC 16) z roku 2005,⁹⁹ že nerovné postavení mužů a žen nelze odstranit pouze neutrálními zákony (tzv. rovnost de iure). Takové zákony často selžou, jelikož neberou v potaz hospodářské, sociální a kulturní nerovnosti zažívané ženami v důsledku kterých budou formálně rovná práva užívat jinak a rovnosti de facto nebude dosaženo. Za diskriminační je označeno např. odmítnutí zaměstnání ženy, jelikož se předpokládá, že otěhotní, nebo zařazení na práce na nižší úrovni z důvodu, že pravděpodobně nebude chtít práci věnovat tolik času jako by věnoval muž. Také předpoklady o určitém chování, vlastnostech, fyzické nebo intelektuální kapacitě založené čistě na příslušnosti k určitému pohlaví staví ženy od počátku do znevýhodněné pozice. Omezují jejich práva na plnou účast v ekonomickém, politickém, společenském životě nebo možnost činit rozhodnutí o vlastním životě. Stejně tak jsou příčinou a důsledkem nerovnoměrného rozložení odpovědnosti mezi muži a ženami ve všech sférách. V tomto případě lze podat příklad v péči o domácnost či v nepoměrném zatížení ženy odpovědností související s bezpečným reprodukčním a sexuálním životem.

Mezi dalšími komentáři posilujícími ochranu práv žen v rámci Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech jsou

⁹⁷ CESCR. *General comment No. 23 (2016) on the right to just and favourable conditions of work (article 7 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)* [online]. 27 April 2016. E/C.12/GC/23 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/1312521>.

⁹⁸ Vyhláška č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-26]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/33345/1/2/vyhlasaka-120-1976-sb-o-mezinarodnim-paktu-o-obcanskyh-a-politickyh-pravech-a-mezinarodnim-paktu-o-hospodarskyh-socialnich-a-kulturnich-pravech?vtextu=mezin%C3%A1rodn%C3%AD%20pakt%20o%20hospod%C3%A1%C5%99sk%C3%BDch>. ISSN 2336-517X.

⁹⁹ CESCR. *General Comment No. 16: Article 3: the equal right of men and women to the enjoyment of all economic, social and cultural rights* [online]. 13 May 2005. E/C.12/2005/3 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www2.ohchr.org/english/bodies/cescr/docs/cescr-gc16-2005.pdf>.

Obecný komentář č. 22 o sexuálním a reprodukčním zdraví,¹⁰⁰ Obecný komentář č. 20 o nediskriminaci v hospodářských, sociálních a kulturních právech,¹⁰¹ Obecný komentář č. 13 o právu na vzdělání¹⁰² vyzdvihující jeho důležitou roli v posílení postavení žen.

4.4. Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen

Přijetí Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen (angl. Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women) ze dne 18. 12. 1979¹⁰³ bylo vyvrcholením snah a oficiálním uznáním existence forem diskriminace specificky zaměřené proti ženám. Pro srovnání Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace byla přijata o několik let dříve v roce 1965.¹⁰⁴ Již pouze shoda na jejím obsahu je úspěchem pro ženská práva, znamenajícím všeobecný konsenzus na protiprávnosti některých druhů chování, které by dříve bylo považováno za přirozené. Jako typický příklad lze uvést případy sexuálního obtěžování (čl. 5).¹⁰⁵

¹⁰⁰ CESCR. *General comment No. 22 (2016) on the right to sexual and reproductive health (article 12 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)* [online]. 2 May 2016. E/C.12/GC/22 [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=4slQ6QSmlBEDzFEovLCuW1a0Szab0oXTdImnsJZZVQfQejF41Tob4CvIjeTiAP6sGFQktiae1vlbbOAekmaOwDOWsUe7N8TLM%2BP3HJPzjHySkUoHMavD%2Fpyfcp3Ylzg>.

¹⁰¹ CESCR. *General comment No. 20: Non-discrimination in economic, social and cultural rights (art. 2, para. 2, of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)* [online]. 2 July 2009. E/C.12/GC/20 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/4a60961f2.html>.

¹⁰² CESCR. *General Comment No. 13: The Right to Education (Art. 13)* [online]. 8 December 1999. E/C.12/1999/10 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/pdfid/4538838c22.pdf>.

¹⁰³ Vyhláška č. 62/1987 Sb., o Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-25]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/37315/1/2/vyhlaska-c-62-1987-sb-o-umluve-o-odstraneni-vsech-forem-diskriminace-zen?vtextu=%C3%BAmluva%20o%20odstran%C4%9Bn%C3%AD%20v%C5%A1ech%20forem%20diskriminace%20%C5%BEen>. ISSN 2336-517X.

¹⁰⁴ Vyhláška č. 95/1974 Sb., o Mezinárodní úmluvě o odstranění všech forem rasové diskriminace. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-30]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/32778/1/2/vyhlaska-c-95-1974-sb-o-mezinarodni-umluve-o-odstraneni-vsech-forem-rasove-diskriminace?vtextu=%C3%BAmluva%20o%20odstran%C4%9Bn%C3%AD%20v%C5%A1ech%20forem%20rasov%C3%A9%20diskriminace>. ISSN 2336-517X.

¹⁰⁵ NUSSBAUM, Martha C. Women's Progress and Women's Human Rights. *Human Rights Quarterly* [online]. The Johns Hopkins University Press, August 2016, 38(3) [cit. 2022-10-06]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/24738037>, s. 596-597.

Předcházela jí Deklarace o odstranění diskriminace žen (angl. Declaration on the Elimination of Discrimination against Women), přijatá Valným shromážděním OSN 7. 11. 1967.¹⁰⁶ Deklarace je tvořena preambulí a 30 články zabývajícími se, jak název napovídá, výzvami k odstranění diskriminace žen. Článek 1 řadí jakoukoliv diskriminaci žen pod porušení obecně uznávaného lidského práva na důstojnost, ačkoliv zde stále pojem diskriminace není definován. Další články se zabývají rovností v politických právech, odstraněním předsudků týkajících se žen skrze vzdělání veřejnosti, potřebností postihování prostituce, obchodu se ženami, zákazem sňatků dívek nebo rovným právem na vzdělání.¹⁰⁷ Přestože se nejednalo o závazný dokument, pouze o deklaraci morálního a politického směřování vývoje lidských práv, i tak bylo vypracování a přijetí komplikované. Kritika směřovala zejména vůči článkům 6 a 10.¹⁰⁸ První z nich se týká rovnosti ženy s mužem, vdané i svobodné, v oblasti občanského práva a rovného postavení manželů. Zejména svobodné volby partnera, rozhodnutí, zda vstoupit do manželství, rovných práv během manželství i rozvodu. V druhém se vyskytují stejná práva v oblasti ekonomického a společenského života. Svobodně si zvolit zaměstnání, s tím související nárok na stejné zacházení při práci téže hodnoty. Dále jde o některá sociální práva, jako např. omezení možnosti propuštění během mateřské dovolené, garanci návratu na původní pozici nebo poskytnutí služeb pečujících o děti, právo na podporu ve stáří, při nezaměstnanosti. Zároveň je dle DEDAW třeba zohlednit fyzické schopnosti žen, přičemž taková odlišení nejsou považována za diskriminační.¹⁰⁹

Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen je přelomovým dokumentem na poli ochrany ženských práv z mnoha důvodů. Jedním z nich je fakt, že se jedná o první právně závazný lidskoprávní dokument tvořený přímo pro ženy a situace na ně specificky dopadající. Vedle výše probraných mezinárodních paktů tvoří jednu z univerzálních lidskoprávních úmluv přijatých v rámci systému OSN. Jejich 189 smluvních stran¹¹⁰ ji dodává široký záběr a akceptace naprostou většinou

¹⁰⁶ Valné shromáždění OSN. *Declaration on the Elimination of Discrimination against Women* [online]. 7. listopadu 1967 [cit. 2023-02-17]. A/RES/22/2263. Dostupné z: https://www.eods.eu/library/UNGA_Declaration%20Women_1967_en.pdf.

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ Short History of CEDAW Convention. In: *UN Women* [online]. New York: United Nations Department of Public Information, c2000-2009 [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/history.htm>.

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ What is the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW)?. In: *United Nations Human Rights Office of the High Commissioner* [online].

zemí podlamuje argumentaci, že ženská práva jsou něco vnuceného západní kulturou. Opční protokol přijatý v roce 1999¹¹¹ k Deklaraci připojil kontrolní mechanismus Výboru pro odstranění diskriminace žen (angl. Committee on the Elimination of Discrimination against Women).

Samotné uznání existence diskriminace vůči ženám stejně jako faktu, že tím dochází k porušování jednoho z nejzákladnějších práv každého, a to lidské důstojnosti, potažmo výrazně omezuje přístup k dalším právům, je ihned v preambuli Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen.¹¹² Definována je článkem 1 jako: „*jakékoli činění rozdílu, vyloučení nebo omezení provedené na základě pohlaví, jehož důsledkem nebo cílem je narušit nebo zrušit uznání, požívání nebo uplatnění ze strany žen, bez ohledu na jejich rodinný stav, na základě rovnoprávnosti mužů a žen, lidských práv a základních svobod v politické, hospodářské, sociální, kulturní, občanské nebo jiné oblasti.*“¹¹³ Jedná se o praktiky vycházející z historického chápání ženy jako bytosti podřízené muži, jež jsou nežádoucí a státy jsou povinny provádět aktivní politiku k jejich odstranění (články 2, 3, 4 a 5). Stereotypizace rolí má své kořeny v náboženských a kulturních tradicích, které ovšem nikdy nemohou být brány jako odůvodnění legálně odlišného postavení poloviny společnosti. V minulosti byla role ženy ztotožňována s jejími biologickými funkcemi v reprodukčním životě, péči o domácnost a rodinu, která navíc nebyla (a stále řádně není) brána jako produktivní práce ani zohledněna jako ekonomický přínos. V důsledku toho byla ztěžována možnost účasti na veřejném životě. Patriarchální moc nad ženou se uplatňovala v rodičovském i manželském vztahu, ještě zdůrazněna omezenou nebo žádnou možností vlastnit a disponovat se svým majetkem, což dále omezovalo její samostatný život. Problém převážné účasti mužů na činnosti mezinárodních organizací zohledňuje článek 8, jenž zdůrazňuje potřebu aktivního prosazování účasti žen.¹¹⁴

Geneva: United Nations, c1996-2023 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/cedaw/cedaw-your-daily-life>.

¹¹¹ Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, adopted 06 October 1999.

¹¹² Vyhláška č. 62/1987 Sb., o Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-25]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/37315/1/2/vyhlaska-c-62-1987-sb-o-umluve-o-odstraneni-vsech-forem-diskriminace-zen?vtextu=%C3%BAmluva%20o%20odstran%C4%9Bn%C3%AD%20v%C5%A1ech%20forem%20diskriminace%20%C5%BEen>. ISSN 2336-517X.

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ Tamtéž.

Přestože formálně by měly být tyto přístupy odstraněny obecnými lidskoprávními dokumenty, fakticky stále přetrvávají. Právě uznání jejich existence v CEDAW je další faktor, jenž jej činí významným dokumentem pro ochranu práv žen.

Co se týče konkrétního obsahu, vnáší k jednotlivým právům, jak jsou známa např. z ICCPR a ICESCR, dovětek o nutnosti odstranění a zákazu diskriminace žen a dále je rozšiřuje. Článek 7 stanovuje povinnost zavést opatření proti diskriminaci v politickém a veřejném životě. Obdobně články 9 a 16 povinnost k odstranění nerovného postavení v manželství a rodičovství. Dále článek 10 zakotvuje potřebu rovných podmínek a způsobu získávání vzdělávání, stejně jako odstranění koncepcí stereotypních rolí ženy a muže ve vzdělávacích materiálech. Následující článek 11 stejná práva v zaměstnání, stejnou odměnu za práce, zvláštní ochranu ženy v těhotenství a mateřství. Článek 12 upozorňuje na nutnost přijetí opatření pro odstranění diskriminace žen v péči o zdraví, zvláště je zmíněn přístup ke zdravotním službám vztahujícím se na plánování rodiny. Rozsáhlé ustanovení článku 14 vyjadřuje znevýhodnění žen žijících na venkově, jimž je právě vlivem místa jejich pobytu přístup k právům ztěžován.¹¹⁵ V neposlední řadě zdůrazňuje nutnost zvláštního zohlednění zranitelnosti žen v rámci jednotlivých právních dokumentech, jako důsledku jejich odlišností.¹¹⁶

Naopak bez povšimnutí zůstávaly příliš politicky citlivé otázky násilí páchaného na ženách, nebo dostupnosti umělých antikoncepčních metod a potratů, ačkoliv také tyto tvoří základ pro dosažení plné rovnosti.

Obdobně jako u mezinárodních paktů, taktéž Výbor pro odstranění diskriminace žen vydává na základě pověření v článku 21 Všeobecná doporučení (angl. General Recommendations),¹¹⁷ jimiž podrobněji vykládá jednotlivá ustanovení CEDAW a státům slouží jako forma soft law při přijímání opatření v souladu se články CEDAW. Výkladem problematiky násilí páchaného na ženách

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ *Proměny mezinárodního práva a jeho nauky – vybrané koncepty*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2010. ISBN 978-80-87146-42-2, s. 25.

¹¹⁷ Vyhláška č. 62/1987 Sb., o Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-25]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/37315/1/2/vyhlaska-c-62-1987-sb-o-umluve-o-odstraneni-vsech-forem-diskriminace-zen?vtextu=%C3%BAmluva%20o%20odstran%C4%9Bn%C3%AD%20v%C5%A1ech%20forem%20diskriminace%20C5%BEen>. ISSN 2336-517X.

se zabývá stručné Všeobecné doporučení č. 12 (také jen VD 12) z roku 1989,¹¹⁸ aktualizované Všeobecným doporučením č. 19 z roku 1992.¹¹⁹ Jeho příspěvek ženským právům spočívá v uvedení násilí páchaného na ženách mezi způsoby porušování lidských práv a označuje ho za vážně omezující schopnost žen pro užívání stejných práv a svobod, jaká náleží mužům. Zahrnuje jej do diskriminace, jak je definována v článku 1 CEDAW: „*Násilí zaměřené proti ženě z důvodu, že je ženou, nebo které disproportionálně ovlivňuje ženu. Zahrnuje jednání způsobující fyzickou, mentální nebo sexuální újmu či utrpení, výhrůžky takovým jednáním, donucování a další omezování svobody. Genderově podmíněné násilí může porušovat různá ustanovení Úmluvy bez ohledu, zda taková ustanovení výslovně zmiňují násilí.*“¹²⁰ Obecně shrnuje různé formy násilí specificky zaměřeného proti ženám jako významně ovlivňující jejich rovnost s muži v různých oblastech života. Například je zmíněno sexuální obtěžování na pracovišti, domácí násilí, potraty či nucené sterilizace.¹²¹

Všeobecné doporučení č. 35 z roku 2017 se též zabývá problematikou genderově podmíněného násilí.¹²² Na změnách v úpravě lze pozorovat vývoj chápání genderově podmíněného násilí v mnohem komplexnějším a širším pohledu. První zmíněné VD 12 doporučovalo státům zahrnout do svých pravidelných zpráv informace související s násilím na ženách. Následující všeobecná doporučení již uvádějí povinnost států k přijetí veškerých možných opatření k zabránění páchaní genderově podmíněného násilí. Již pouze opomenutí v situacích, kdy o hrozbě stát měl vědět, zakládá z jeho strany odpovědnost za porušení lidských práv. Násilí páchané na ženách označuje Výbor CEDAW jako jeden ze základních společenských, ekonomických a politických prostředků, jehož prostřednictvím je udržována podřízená role ženy, respekt vůči muži a stereotypní rozdělení rolí. Také některé způsoby porušování práv na reprodukční a sexuální zdraví jsou uznány jako forma genderově podmíněného násilí. Konkrétně nucené sterilizace, nucené potraty či těhotenství, kriminalizace potratů, odkládání nebo

¹¹⁸ Výbor CEDAW. *General recommendation No. 19: Violence against women* [online]. 1992. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/52d920c54.html>.

¹¹⁹ Výbor CEDAW. *General recommendation No. 19: Violence against women* [online]. 1992. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/52d920c54.html>.

¹²⁰ Výbor CEDAW. *General recommendation No. 19: Violence against women* [online]. 1992. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/52d920c54.html>.

¹²² Výbor CEDAW, *General recommendation No. 35 on gender-based violence against women, updating general recommendation No. 19* [online]. 26 July 2017, CEDAW/C/GC/35 [cit. 2023-03-31]. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/1305057>.

odpírání provedení bezpečného potratu či post-interrupční péče, takké nucené pokračování v těhotenství.¹²³

Mezi dalšími lze zmínit Všeobecné doporučení č. 24 k článku 12 CEDAW (ženy a zdraví) z roku 1999,¹²⁴ zmiňující mj. nutnost zvláštního zaměření na rozdílné přístupy ke zdraví v rámci marginalizovaných skupin žen, nebo propojenost násilí páchaného na ženách a jejich zdraví. Dále Všeobecné doporučení č. 21 o rovnosti v manželství a rodinných vztazích z roku 1994,¹²⁵ nebo Všeobecné doporučení č. 17 o měření a kvantifikaci neplacené domácí práce ženy a její uznání v hrubém domácím produktu z roku 1991.¹²⁶

Vliv CEDAW spočívá ve změně uvažování o ochraně lidských práv, do kterých je, pro dosažení skutečné rovnosti, třeba zahrnout zvláštní zohlednění situací specificky se týkajících žen. Přestože není řazen do tzv. Mezinárodní listiny práv, měl na vývoj obecných lidskoprávních dokumentů významný dopad. Právě ve smyslu zařazení ustanovení zvláště chránících zranitelnost žen do tradičního chápání jednotlivých lidských práv. Také ve zpochybnění fungování systému ochrany lidských práv rovně pro všechny. Typicky se tak děje skrze obecné komentáře k ICCPR a ICESCR, jak bylo zmíněno v předchozí kapitole. Souladně s Nussbaum shledává autorka práce pozitivní přínos CEDAW již v samotném spojení žen při jednání, vytvoření prostředí a odrazového můstku pro další kodifikaci práv žen.¹²⁷

Nakonec to bylo právě zaměření výlučně na ženy, za co byl CEDAW kritizován. Podle Nussbaum tím totiž došlo k dalšímu oddělení práv žen od mainstreamového vnímání porušování lidských práv. Každodenní prožitky žen v této oblasti byly, podle některých názorů, nadále marginalizovány a nedostávalo

¹²³ Tamtéž, § 18.

¹²⁴ Výbor CEDAW. *General recommendation No. 24: Article 12 of the Convention (women and health)* [online]. 1999. A/54/38/Rev.1, chap. I [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/453882a73.html>.

¹²⁵ Výbor CEDAW. *General recommendation No. 21: Equality in marriage and family relations* [online]. 1994 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/48abd52c0.html>.

¹²⁶ Výbor CEDAW. *General recommendation No. 17: Measurement and quantification of the unremunerated domestic activities of women and their recognition in the gross national product* [online]. 1991. A/46/38 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=3&DocTypeID=11.

¹²⁷ NUSSBAUM, Martha C. Women's Progress and Women's Human Rights. *Human Rights Quarterly* [online]. The Johns Hopkins University Press, August 2016, 38(3) [cit. 2022-10-06]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/24738037>, s. 610-611.

se jim ochrany na lidskoprávní úrovni.¹²⁸ Pro jejich plné uplatnění bylo třeba potvrdit práva žen, ne jako něco vedle obecného systému lidských práv, ale jako jeho neoddělitelnou součást, bez jejíhož uznání nelze dosáhnout rovnosti.

4.5. Uznání ženských práv za součást lidských práv

Je třeba vnímat, že práva žen, tedy lidská práva zohledňující odlišnosti a zranitelnost žen, nebyla od počátku brána jako standardní součást obecného systému lidských práv, ale po dlouhou dobu brána jako vedlejší vůči „mužským“ právům. K oficiálnímu uznání došlo, také vlivem CEDAW, na Vídeňské a zejména Pekingské konferenci.

Deklarace a Akční plán Vídeňské konference z roku 1993¹²⁹ v čl. 18 uvádí, že: „*Lidská práva žen a dívek jsou nezcizitelnou, nedílnou a nedělitelnou součástí všeobecných lidských práv. Plná a rovná účast žen v politickém, občanském, ekonomickém, sociálním a kulturním životě na národní, regionální a mezinárodní úrovni a odstranění všech forem diskriminace na základě pohlaví jsou prioritními cíli mezinárodní komunity.*“¹³⁰ V tomto ustanovení je kritizováno genderově podmíněné násilí, veškeré formy sexuálního obtěžování a vykořisťování, včetně těch majících původ v kulturních předsudcích, jakožto neslučitelných s lidskou důstojností, z toho důvodu je nutné jejich vymýcení. Snahu v tomto směru mají vyvinout státy zejména v oblasti vzdělávání, sociálních podpor a zajištění bezpečné zdravotní péče a péče v mateřství.¹³¹

Pekingská akční platforma přijatá na Čtvrté světové konferenci o ženách v roce 1995¹³² potvrdila zařazení práv žen mezi lidská práva. Její příspěvek spočívá ve výslovném určení, že ženská práva nejsou pouhou podkategorií lidských práv. Taková formulace může evokovat dojem, že jsou jakási obecná lidská práva a v nich zařazená skupina práv žen, čímž opět ženy od hlavního proudu odděluje a problémy pro ně specifické marginalizuje. Nýbrž, že jsou přímo lidskými právy

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ World Conference on Human Rights in Vienna. *Vienna Declaration and Programme of Action* [online]. 25 June 1993 [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/vienna.pdf>.

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² The Fourth World Conference on Women. *Beijing Declaration and Platform for Action* [online]. 4 to 15 September 1995. Beijing [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/pdf/BDPfA%20E.pdf>.

jako takovými: „Ženská práva jsou lidská práva!“¹³³ Poskytuje se tím ochrana ženským právům na základě celého systému lidskoprávních dokumentů OSN, nikoliv pouze na základě úmluv, či článků, v nichž je tak výslovně zmíněno.¹³⁴

Pekingská akční platforma dále definovala 12 strategických cílů, na něž je třeba se zaměřit pro zrovnoprávnění postavení žen, i) ženy a chudoba, ii) vzdělání a výcvik žen, iii) ženy a zdraví, iv) násilí páchané na ženách, v) ženy a ozbrojené konflikty, vi) ženy a hospodářství, vii) ženy v mocenské oblasti a při rozhodování, viii) institucionální mechanismy na podporu žen, ix) lidská práva žen, x) ženy a sdělovací prostředky, xi) ženy a životní prostředí, xii) děti/dívky.¹³⁵

Významný prostor věnuje také zrovnoprávnění žen v oblasti reprodukčního a sexuálního života. Zdůrazňuje se zde ve článku 97, že: „Schopnost ženy kontrolovat vlastní plodnost tvoří důležitý základ pro požívání dalších práv.“¹³⁶ K této kontrole mají ženy často pouze omezený přístup, a to zejména z důvodu stereotypního uvažování o roli ženy v plození dětí, potažmo v mateřství, přičemž toto nesmí být obhajobou diskriminačních pravidel a diskriminačního chování vůči nim. Ze strany států a mezinárodních společenství je za tímto účelem třeba neustále podnikat aktivní kroky, a to jak ve zlepšení sexuálního a reprodukčního zdraví, tak ve vzdělávání ohledně této problematiky.¹³⁷ Blíže k tomuto v části věnované reprodukčním právům.

Cíl světové konference z roku 1995 týkající se ženských práv tedy spočíval v zapojení ženské perspektivy na ochranu lidských práv do práce orgánů monitorujících lidská práva.¹³⁸ Stejně jako byl zaveden tzv. gender mainstreaming,¹³⁹ zohledňování genderového pohledu během přípravy, provádění

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ OTTO, Dianne. Gender Issues and International Human Rights: An Overview: Melbourne Legal Studies Research Paper No. 606. In: OTTO, Dianne. *Human Rights Law Series* [online]. Melbourne: Edward Elgar, 2013, October 1, 2012 [cit. 2023-03-27]. ISBN 978 1 84980 830 9. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2154770, s. 8.

¹³⁵ The Fourth World Conference on Women. *Beijing Declaration and Platform for Action* [online]. 4 to 15 September 1995. Beijing [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/pdf/BDPfA%20E.pdf>.

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ VAN LEEUWEN, Fleur. ‘Women’s rights are human rights!’. In: HELLMUM, Anne a Henriette Sinding AASEN, ed. *Women’s Human Rights: CEDAW in International, Regional and National Law* [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 05 August 2013 [cit. 2022-11-05]. ISBN 9781139540841. Dostupné z: doi:10.1017/CBO9781139540841.012, s. 242.

¹³⁹ The Fourth World Conference on Women. *Beijing Declaration and Platform for Action* [online]. 4 to 15 September 1995. Beijing [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/pdf/BDPfA%20E.pdf>.

a vyhodnocování politik, zákonů, programů, to vše s cílem prosazovat rovnost žen a mužů a zamezovat jejich diskriminaci.¹⁴⁰ Pekingská akční platforma tak představovala dosud nejkomplexnější vyjádření závazků států v oblasti lidských práv žen.¹⁴¹

5. Regionální úprava práv žen

V rámci Evropské unie poskytuje ochranu lidským právům Listina základních práv Evropské unie.¹⁴² K právům žen je opět přístupováno skrze zákaz diskriminace (čl. 21) a deklarování rovnosti mužů a žen ve všech oblastech, s důrazem na rovnost v práci, a odměnách za práci (čl. 23). Spolu s čl. 19, čl. 153 a čl. 157 Smlouvy o fungování Evropské unie¹⁴³ tvoří princip rovnosti mužů a žen jeden ze základních principů jejího fungování.

5.1. Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Základním lidskoprávním dokumentem v prostoru Rady Evropy je Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (také jen EÚLP) přijatá 4. 11. 1950.¹⁴⁴ EÚLP pokrývá široké spektrum práv, jakými jsou například právo na život (čl. 2), zákaz mučení (čl. 3), právo na svobodu a osobní bezpečnost (čl. 5), právo na spravedlivý proces (čl. 6), právo na svobodu myšlení, svědomí, náboženského vyznání, projevu (čl. 9 a 10) a zákaz zneužití práv (čl. 17). Všechna tato práva vztahuje v jednotlivých ustanoveních na každého. Ženy zde tedy mají zaručena práva prostřednictvím zákazu diskriminace na základě pohlaví (čl. 14), a

¹⁴⁰ ÚŘAD VLÁDY ČR. Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021 – 2030. In: *Vláda České republiky* [online]. Praha: Úřad vlády ČR, únor 2021 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/Strategie_rovnosti_zen_a_muzu.pdf, s. 12.

¹⁴¹ OHCHR. *Women's Rights are Human Rights* [online]. Geneva: United Nations, 2014 [cit. 2023-03-02]. ISBN 978-92-1-154206-6. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Events/WHRD/WomenRightsAreHR.pdf>

¹⁴² Listina základních práv Evropské unie, Úřední věstník EU C 326, 26.10.2012, s. 391-407.

¹⁴³ Smlouva o fungování Evropské Unie (konsolidované znění), Úřední věstník EU C 202/1, 07.06.2016, s. 47-388.

¹⁴⁴ Sdělení č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-31]. Dostupné z: [https://www.aspi.cz/products/lawText/1/39918/1/2/sdeleni-c-209-1992-sb-o-umluve-o-ochrane-lidskych-prav-a-zakladnich-svobod-ve-zneni-protokolu-c-3-5-a-8?vtextu=evropsk%C3%A1%20%C3%BAmluva%20o%20ochran%C4%9B%20lidsk%C3%BDch%20pr%C3%A1v. ISSN 2336-517X.](https://www.aspi.cz/products/lawText/1/39918/1/2/sdeleni-c-209-1992-sb-o-umluve-o-ochrane-lidskych-prav-a-zakladnich-svobod-ve-zneni-protokolu-c-3-5-a-8?vtextu=evropsk%C3%A1%20%C3%BAmluva%20o%20ochran%C4%9B%20lidsk%C3%BDch%20pr%C3%A1v.)

to v obecné rovině na stejné úrovni s muži, tedy v rámci formální rovnosti, obdobně jako ve dříve zmíněných dokumentech.¹⁴⁵

Článek 14 EÚLP poskytuje ochranu před diskriminací pouze ve vztahu k porušení dalšího práva garantovaného EÚLP. Výčet důvodů, na základě nichž poskytuje ochranu před diskriminací, není taxativní, nýbrž otevřený. Možnost domáhat se nároků plynoucích z článku 14 samostatně, bez návaznosti na porušení jiného článku, zavedl Protokol č. 12 k EÚLP.¹⁴⁶ Tento také rozšiřuje možnost domáhat se zákazu diskriminace nejen v rámci EÚLP, ale i vůči vnitrostátní právní úpravě stejně jako vůči úpravě v mezinárodních dokumentech.¹⁴⁷

Konkrétní interpretaci ochrany před diskriminací v rámci jednotlivých práv poskytuje obsáhlá judikatura Evropského soudu pro lidská práva. Zmínit lze pro příklad rozhodnutí Konstantin Markin proti Rusku, v němž bylo jasně odmítnuto rozdílné zacházení odůvodněné samotným tradičním rozdělením rolí ženy a muže ve společnosti.¹⁴⁸ Dále Opuz proti Turecku, ve kterém ESLP vytkl Turecku, že selhalo při ochraně stěžovatelky před domácím násilím neposkytnutím ochrany z důvodu, že je žena, čímž se též dopustilo diskriminace.¹⁴⁹ V neposlední řadě v případě Andrle proti České republice ESLP shledal nižší věk pro odchod do důchodu u žen jako ospravedlnitelný z důvodu nerovností, jimž ženy v životě čelí.¹⁵⁰

5.2. Istanbulská úmluva

Další relevantní lidskoprávní úmluvou Rady Evropy je Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí (také jen

¹⁴⁵ Sdělení č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-31]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/39918/1/2/sdeleni-c-209-1992-sb-o-umluve-o-ochrane-lidskych-prav-a-zakladnich-svobod-ve-zneni-protokolu-c-3-5-a-8?vtextu=evropsk%C3%A1%20%C3%BAmluva%20o%20ochran%C4%9B%20lidsk%C3%BDch%20pr%C3%A1v. ISSN 2336-517X>.

¹⁴⁶ *Handbook on European non-discrimination law* [online]. Luxembourg: European Union Agency for Fundamental Rights and Council of Europe, 2018 [cit. 2023-03-15]. ISBN 978-92-871-9851-8. Dostupné z: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-handbook-non-discrimination-law-2018_en.pdf, s. 28-33.

¹⁴⁷ KMEC, Jiří, David KOSAŘ, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-365-3, s. 1207-1242.

¹⁴⁸ Rozsudek ESLP ze dne 22. března 2012 ve věci *Konstantin Markin proti Rusku*, č. 30078/06.

¹⁴⁹ Rozsudek ESLP ze dne 9. června 2009 ve věci *Opuz proti Turecku*, č. 33401/02.

¹⁵⁰ Rozsudek ESLP ze dne 17. února 2011 ve věci *Andrle proti České republice*, č. 6268/08.

Istanbulská úmluva) přijatá 11. 5. 2011.¹⁵¹ Jako první se zaměřuje na domácí a sexuální násilí, tedy na porušování práv. K tomu disponuje i vlastním kontrolním mechanismem, tzv. GREVIO (čl. 66). Oproti CEDAW představuje posun v zacílení konkrétních problémů, zde tedy genderově podmíněného násilí, a zdůrazňuje tak jeho relevanci v rámci ochrany lidských práv.¹⁵²

Cílí na zavedení mechanismů prevence a kontrol násilí vůči ženám, jehož původ spatřuje v historicky nadřazeném postavení muže, které bránilo ženám v rozvoji. Jako klíčové preambule spatřuje plné dosažení formální i materiální rovnosti. Násilím vůči ženám si muži i nadále vynucují podřízenou pozici ženy. Zároveň, kdyby tato představa nebyla nadále uplatňována, uvádí se, že by neexistovalo, nebo ne v takovém rozsahu.¹⁵³ Tyto tradice, praktiky a předsudky, jež mimo jiné ženy nadále stereotypizují, je třeba odstranit (čl. 12). Za tím účelem se klade důraz na vzdělání a osvětu veřejnosti (čl. 13). Vzdělávací materiály pro děti mají podporovat rovnost mužů a žen, nestereotypní genderové role, nenásilné řešení konfliktů, právo na osobní integritu atd. (čl. 14). Profesionální pracovníci mají být vzděláváni v oblasti práce s oběťmi (čl. 15), zároveň na pachatele má být působeno za cílem prevence dalšího násilí (čl. 16). Státy jsou zavázány k učinění opatření proti sexuálnímu násilí (čl. 36), vynuceným sňatkům (čl. 37), mrzačení ženských pohlavních orgánů (čl. 38), násilným potratům a sterilizacím (čl. 39) či proti sexuálnímu obtěžování (čl. 40).¹⁵⁴

6. Aktuální výzvy v oblasti práv žen

Některé aktuální problémy, s nimiž se ženy v rámci svých základních práv potýkají, byly již naznačeny u jednotlivých úmluv. Nedosažení rovnosti de facto je ve velkém množství případů důsledkem náboženských, kulturních, společenských

¹⁵¹ Rada Evropy. *Úmluva o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí (Istanbulská úmluva)* [online]. ETS 210. 11.05.2011 [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/1680462471>.

¹⁵² OTTO, Dianne. "Gender Comment": Why Does the UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights Need a General Comment on Women?. *CANADIAN JOURNAL OF WOMAN AND THE LAW* [online]. 2002, 14(1) [cit. 2023-03-26]. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/cajwol14&i=19>, s. 21.

¹⁵³ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina, Barbara HAVELKOVÁ a Pavla ŠPONDROVÁ, ed. *Mužské právo: jsou právní pravidla neutrální?*. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-761-7, s. 261.

¹⁵⁴ Rada Evropy. *Úmluva o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí (Istanbulská úmluva)* [online]. ETS 210. 11.05.2011 [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/1680462471>.

vzorců a omezeným přístupem k rozhodování. Ze stejných důvodů jsou ženy náchylnou skupinou k opětovnému omezování jednou zakotvené ochrany práv. Jako příklad lze uvést již zmiňované Polsko s výrazným omezením interrupcí, zvrácení precedentu *Roe v. Wade*, opětovné omezování práv afghánských žen ve svobodě pohybu a právu na vzdělání¹⁵⁵ nebo protesty žen v Íránu.¹⁵⁶

Nerovné postavení žen ještě zvýraznila nedávná koronavirová pandemie. Během ní narostl počet případů domácího násilí a zviditelnila se neplacená, nerovnoměrně rozdělná péče a práce v domácnosti. Evropský parlament také ve svém Usnesení o 25. výročí Pekingské akční platformy kriticky hodnotí nepřijatelně pomalý, až stagnující pokrok ve zlepšení situace žen a dívek. Pozitivně nevyznívá, že ani po více než 10 letech od přijetí nebyla Istanbulská úmluva ratifikována všemi zeměmi EU, ČR nevyjímaje. Stejně jako konstatování, že žádné zemi se nepodařilo naplnit cíle vyjádřené v Pekingské akční platformě.¹⁵⁷ Mezi aktuálními problémy, jimž jsou ženy nuceny čelit lze vyzdvihnout: i) nerovnou odměnu za práci, ii) skleněný strop, iii) násilí vůči ženám a iv) problematiku reprodukčních práv.

Různá odměna za tutéž práci je spojena se systematickou diskriminací žen na trhu práce. Má širokosáhlé důsledky v dalším životě i mimo produktivní věk ženy, např. ženy starší 65 let jsou, také z tohoto důvodu, častěji ohroženy příjmovou chudobou. Dále ji ovlivňuje nedostatečná podpora pracujících matek. Například formou dostupné péče o děti do 3 let, zkrácenými pracovními úvazky, flexibilnějšími formami práce nebo podporou účasti otců na péči o děti. Kterým byla zavedena v r. 2018 novelou zák. č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění¹⁵⁸ alespoň tzv. otcovská na prvních 7 dní po porodu.¹⁵⁹ V otázce rozdílů v příjmech se

¹⁵⁵ ČTK. Tálibán zakázal ženám v Afghánistánu vysokoškolské vzdělání, rozhodnutí je platné do odvolání. In: *IROZHLAS* [online]. Kábul: Český rozhlas, 2022 [cit. 2023-03-31]. Dostupné z: <https://irozhl.as/jos>.

¹⁵⁶ BEGUM, Rothna. Iranian Women's Demands for Freedom Must Be Heard. In: *Just Security* [online]. New York: Reiss Center on Law and Security, November 14, 2022 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://www.justsecurity.org/83972/iranian-womens-demands-for-freedom-must-be-heard/>.

¹⁵⁷ *Usnesení Evropského parlamentu ze dne 11. února 2021 o 25. výročí Pekingské deklarace a akční platformy: budoucí výzvy týkající se práv žen (2021/2509(RSP))*. Úřední věstník EU. C 465, 17.11.2021, s. 160—169.

¹⁵⁸ Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-29]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/62555/1/2/zakon-c-187-2006-sb-o-nemocenskem-pojisteni?vtextu=z%C3%A1kon%20o%20nemocensk%C3%A9m%20poji%C5%A1t%C4%9Bn%C3%AD. ISSN 2336-517X>.

¹⁵⁹ ÚŘAD VLÁDY ČR. Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021 – 2030. In: *Vláda České republiky* [online]. Praha: Úřad vlády ČR, únor 2021, únor 2021 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z:

postavení žen meziročně zlepšuje, za rok 2021 měly ženy již „pouze“ o 15 % nižší odměnu za práci.¹⁶⁰

Skleněný strop, angl. glass ceiling, je jakási bariéra, přes kterou ženy vidí možnosti, jaké mají, ale kvůli tradičním hodnotám, předpokladům atp. se na vyšší profesní pozice nemohou dostat.¹⁶¹ Je tak jedním z důvodů, proč ženy nedosahují na nejvyšší pozice během své profesní kariéry i přes totožné, ne-li lepší vzdělání a schopnosti, a proč nejsou rovnoměrně zastoupeny v politických funkcích. Cestou k rozbití skleněného stropu mohou být kontroverzní kvóty na počet obsazení žen. Nízké zastoupení žen je důsledkem nejrůznějších genderových stereotypů, například o mladé ženě jako brzy těhotné, o ženě jako zabývající se spíše péčí o domácnost nebo ženě jako nehodící se do rozhodovacích funkcí.¹⁶² Další překážkou pro pracující matky mohou být stereotypní představy o pracující ženě jako „krkavčí matce“. Důsledkem nedostatečného zastoupení v politických funkcích pak je již diskutované „o nás bez nás“. Například ve volbách v roce 2021 bylo do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR zvoleno 25 % žen.¹⁶³

Domácí a genderově podmíněné násilí bylo již zmíněno v rámci úmluv o lidských právech. Problematika domácího násilí narážela dlouho na chápání zákona, potažmo lidských práv, jako něčeho zasahujícího spíše v rámci veřejné sféry, ne přímo do soukromí. K tomuto Výbor pro odstranění diskriminace žen deklaroval, že právo ženy na život nemůže být překonáno jinými právy, jako například právem na soukromí či na vlastnictví.¹⁶⁴ V recentní době je domácí násilí považováno za významný prostředek udržování žen v podřízeném postavení, které jim následně brání ve výkonu lidských práv a dále prohlubuje stereotypizaci jejich postavení, viz předchozí část o Istanbulské úmluvě. Odpovědnost státu za aktivní

https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/Strategie_rovnosti_zen_a_muzu.pdf, s. 24-30.

¹⁶⁰ Gender pay gap in unadjusted form. *Eurostat* [online]. Luxembourg: Eurostat, 01/03/2023 11:00n. 1. [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_05_20/default/table?lang=en.

¹⁶¹ Gender: Základní pojmy. *Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2016, 29.02.2016 [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/gender/gender_pojmy

¹⁶² např. v CEDAW. *General Recommendation No. 23: Political and Public Life*, 1997, A/52/38. Dostupné z: <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/recomm.htm#top>

¹⁶³ Poslanecká sněmovna PČR: Vývoj zastoupení žen mezi nominovanými a zvolenými do Poslanecké sněmovny ČR. In: *FÓRUM 50 %* [online]. Praha: FÓRUM 50 %, 2021 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/statistiky-analyzy-vyzkumy/zastoupeni-zen-a-muzu-v-politice/poslanecka-snemovna>.

¹⁶⁴ Výbor CEDAW, Views Communication No.: 2/2003, *Ms. A. T. proti Mad'arsku*, ze dne 26. ledna 2005, U.N. Doc. CEDAW/C/36/D/2/2003.

prevenci násilí vychází z lidskoprávních úmluv, viz CEDAW, Istanbulská úmluva, také z rozhodování ESLP, např. *Opuz proti Turecku*.¹⁶⁵ Problematická je vysoká míra latence druhů kriminality, jakými jsou znásilnění, nebezpečné pronásledování, sexuální obtěžování či domácí násilí. Důvody jsou různé, často jde o důsledek systémové stereotypizace, nedostatečně proškolených odborníků v komunikaci s oběťmi, odsuzování ze strany společnosti a svalování částečné viny na oběť.¹⁶⁶ Zlepšit postavení obětí měl zák. č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.¹⁶⁷ Důležité je dbát na prevenci, a to, jak zmiňuje Istanbulská úmluva, právě odstraňováním škodlivých představ o podřízené roli ženy, vzděláváním dětí o nenásilném řešení konfliktů, školením odborníků pracujících s dětmi i oběťmi, osvětou veřejnosti nebo zlepšení dostupnosti specializovaného systému pomoci obětem jako např. azylové domy.¹⁶⁸

Reprodukční práva jsou z povahy věci integrálně spojena se zdravím. Neschopnost kontroly nad svým reprodukčním životem a špatný přístup ke zdravotnickým službám souvisejícím s reprodukčním zdravím jsou více zasaženy ženy.¹⁶⁹ Podle vládní Strategie rovnosti žen a mužů trpí ženy v ČR porodnickým násilím v situacích, kdy je informovanému souhlasu přikládán pouze formální význam. V takových případech je porušováno právo na svobodné a informované rozhodnutí.¹⁷⁰ Pravděpodobně nejviditelnějším problémem v oblasti reprodukčních práv je právo na umělé přerušování těhotenství. V tuzemsku jej velmi liberálně

¹⁶⁵ Rozsudek ESLP ve věci *Opuz proti Turecku*, ze dne 9. června 2009, č. 33401/02

¹⁶⁶ ÚŘAD VLÁDY ČR. Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021 – 2030. In: *Vláda České republiky* [online]. Praha: Úřad vlády ČR, únor 2021, únor 2021 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/Strategie_rovnosti_zen_a_muzu.pdf, s. 45-53.

¹⁶⁷ Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů). In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-29]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/79472/1/2>. ISSN 2336-517X.

¹⁶⁸ ÚŘAD VLÁDY ČR. Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021 – 2030. In: *Vláda České republiky* [online]. Praha: Úřad vlády ČR, únor 2021, únor 2021 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/Strategie_rovnosti_zen_a_muzu.pdf, s. 45-53.

¹⁶⁹ CESCR. *General comment No. 22 (2016) on the right to sexual and reproductive health (article 12 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)* [online]. 2 May 2016. E/C.12/GC/22 [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=4slQ6QSmIBEDzFEovLCuW1a0Szab0oXTdImnsJZZVQfQejF41Tob4CvIjeTiAP6sGFQktiae1vlbbOAekmaOwDOWsUe7N8TlM%2BP3HJPzxjHySkUoHMavD%2Fpyfcp3YlZg>.

¹⁷⁰ ÚŘAD VLÁDY ČR. Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021 – 2030. In: *Vláda České republiky* [online]. Praha: Úřad vlády ČR, únor 2021, únor 2021 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/Strategie_rovnosti_zen_a_muzu.pdf, s. 54-61.

interrupce upravuje zák. č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství,¹⁷¹ podle něhož je možné interrupci provést na základě písemné žádosti a do dvanáctého týdne těhotenství. Taková úprava ovšem není standardem. Naopak dochází k omezování tohoto práva žen. Nedávným příkladem je zrušení precedentu Roe v. Wade v USA. Téměř nemožný je potrat v Polsku,¹⁷² jisté snahy o zpřísnění lze pozorovat také na Slovensku.¹⁷³ V hodnocení přístupu k hormonální antikoncepci se ČR pohybuje na evropském průměru, a to mimo jiné, protože není propláćena ze zdravotního pojištění. V Polsku je také v rámci EU nejhorší přístup k hormonální antikoncepci.¹⁷⁴ V neposlední řadě má na život žen závažné negativní důsledky mrzačení ženských pohlavních orgánů, nucená sterilizace, riziko nakažení sexuálně přenosnými chorobami či sexuální násilí.

Jako do značné míry specificky ženská záležitost trpí reprodukční práva genderovými stereotypy. snadno se stávají obětí náboženských vlivů, národních zájmů a demografických změn.¹⁷⁵ Vzhledem k nedávným retrogresivním iniciativám, křehkosti těchto práv a důležitosti pro dosažení plné rovnosti bude následující část zaměřena na bližší prozkoumání ochrany reprodukčních práv žen a jejich zakotvení v univerzálních a regionálních úmluvách o lidských právech.

7. Reprodukční práva

Reprodukční a sexuální práva zůstávala mnoho let bez pozornosti. Podle mnoha autorů jsou pro život ženy zcela elementárními ve smyslu možností uplatňování ostatních práv. Rozhodnutí mít děti má výrazný vliv na emocionální a fyzické zdraví žen. Jak uvádí Hartmann, lhostejnost k následkům, které pro ženu

¹⁷¹ Zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-29]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/37130/1/2>. ISSN 2336-517X.

¹⁷³ JUREČKOVÁ, Anna. Svět, ve kterém právo na interrupci není samozřejmost. Ke zpříšňování potratové politiky dochází v USA i v Evropě. In: *Svět neziskovek* [online]. Praha: Svět neziskovek, 2022 [cit. 2023-03-08]. Dostupné z: <https://svetneziskovek.cz/aktualne-z-nezisku/nejvyssi-soud-usa-zrusil-ochranu-prava-na-interrupce>.

¹⁷⁴ Dostupnost antikoncepce: ČR v dostupnosti antikoncepce dělí západ a východ Evropy. Vítězí Belgie s Francií, nejhorší je Polsko. In: *Evropa v datech* [online]. Evropa v datech, 2019 [cit. 2023-03-08]. Dostupné z: <https://www.evropavdatech.cz/clanek/21-dostupnost-antikoncepce/>.

¹⁷⁵ Evropský parlament. *Zpráva o stavu sexuálního a reprodukčního zdraví a práv v EU v rámci zdraví žen* [online]. 21.5.2021. Zpráva - A9-0169/2021 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2021-0169_CS.html#_ftn29.

má v psychické a společenské rovině těhotenství a rodičovství, se podílí na porušování jejich lidských práv.¹⁷⁶

Většinou jsou to ženy/matky, které se starají o novorozence a děti v batolecím věku, v důsledku toho jsou po tuto dobu částečně omezeny v účasti na pracovním a společenském životě. Neumožněním přístupu k dostupným a bezpečným způsobům kontroly svého reprodukčního a sexuálního zdraví tak nemůže dojít ani k plnému využívání dalších práv, jako např. práva na vzdělání, na volný přístup k veřejným funkcím atd. Zároveň je ve prospěch zařazení reprodukčních a sexuálních práv do lidských práv argumentováno významným rizikem pro zdraví a život ženy, a to vzhledem k časté úmrtnosti matek při porodu, či neprofesionálně provedeným potratům. Podle dat Světové zdravotnické organizace za rok 2020 zemřelo během těhotenství nebo porodu cca 287 000 žen. Z velké části jedná o příčiny, kterým lze mimo jiné aktivním prosazováním ochrany reprodukčních a sexuálních práv žen relativně snadno předejít.¹⁷⁷

7.1. Pojem reprodukční a sexuální práva

Reprodukční práva a zdraví úzce souvisí s problematikou sexuálních práv a zdraví, často jsou vykládána společně. Jelikož se práce zabývá problematikou reprodukčních práv a zdraví, budou na tomto místě vysvětlena zejména tato.

7.1.1. Reprodukční zdraví

Světová zdravotnická organizace obecně řadí pod pojmy reprodukčního a sexuálního zdraví záležitosti snížení úmrtnosti novorozenců a rodiček, jejich zdravotní stav, plánování rodiny, včasné zjištění a prevenci rakoviny prsu a děložního hrdla, prevence sexuálně přenosných chorob, předcházení nechtěnému těhotenství, nebezpečným potratům a zlepšení obecně sexuálního a reprodukčního zdraví mladých lidí.¹⁷⁸

¹⁷⁶ WANG, Guang-zhen a Vijayan K. PILLAI. Women's Reproductive Health: A Gender-Sensitive Human Rights Approach. *Acta Sociologica* [online]. Sage Publications, 2001, **44**(6)[cit. 2022-11-14]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/4194886>, s. 233.

¹⁷⁷ Maternal mortality. In: *World Health Organization* [online]. WHO, 2019, 19 September 2019 [cit. 2022-11-13]. Dostupné z: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/maternal-mortality>.

¹⁷⁸ WHO. *Progress reports by the Secretariat* [online]. 21 March 2014. A67/40 [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/158972/A67_40-en.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Reprodukční zdraví je stavem fyzické i duševní pohody, ne pouze absence nemoci, a to ve všech oblastech souvisejících s reprodukčním systémem. Zahrnuje možnost vést bezpečný a uspokojivý sexuální život. Stejně jako možnost rozhodnout se, zda, kdy a jak často budou mít děti. Mít k tomu dostupné potřebné informace, bezpečné, efektivní a dostupné metody ochrany proti neplánovanému těhotenství. Zároveň také přístup k vhodné zdravotní péči.¹⁷⁹

Uspokojivé sexuální a reprodukční zdraví má podle WHO těchto pět základních prvků: i) možnost výběru antikoncepční metody a služeb v oblasti léčby neplodnosti, ii) zlepšování zdraví matek a novorozenců, iii) snížení výskytu sexuálně přenosných chorob, včetně HIV aj. chorob reprodukčního ústrojí, iv) vymýcení nebezpečných interrupcí a poskytování post-interrupční péče, v) podpora zdravé sexuality, včetně zdraví dospívajících dětí a omezení škodlivých společensko-kulturních praktik.¹⁸⁰

Výslovně se reprodukčním zdravím zabývá například Evropský parlament ve Zprávě o stavu sexuálního a reprodukčního zdraví a práv a EU v rámci zdraví žen¹⁸¹ nebo Cíle udržitelného rozvoje OSN, Agenda 2030.¹⁸²

7.1.2. Reprodukční a sexuální práva

Základem reprodukčních práv je uznání práva rozhodovat se svobodně a odpovědně o počtu a době pořízení dětí, mít k tomu potřebné informace a prostředky. Při tomto rozhodování nesmí být nikdo podrobován diskriminaci, nátlaku či dokonce násilí.¹⁸³ Definici lze tedy rozdělit na tři části, které budou vysvětleny níže.

¹⁷⁹ *Programme of Action: adopted at the International Conference on Population and Development, Cairo, 5-13 September 1994* [online]. New York: UNFPA, c2004 [cit. 2023-03-29]. ISBN 0-89714-696-4. E/25.000/2004. Dostupné z: https://www.unfpa.org/sites/default/files/event-pdf/PoA_en.pdf, § 7.2.

¹⁸⁰ *Sexual and Reproductive Health for All: Reducing poverty, advancing development and protecting human rights* [online]. New York: UNFPA, September 2010 [cit. 2023-03-31]. ISBN 978-0-89714-979-2. Dostupné z: https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/uarh_report_2010.pdf, s. 13.

¹⁸¹ Evropský parlament. *Zpráva o stavu sexuálního a reprodukčního zdraví a práv v EU v rámci zdraví žen* [online]. 21.5.2021. Zpráva - A9-0169/2021 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2021-0169_CS.html#_ftn29.

¹⁸² Valné shromáždění OSN. *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development* [online]. 25. září 2015. A/RES/70/1 [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://sdgs.un.org/2030agenda>.

¹⁸³ *Programme of Action: adopted at the International Conference on Population and Development, Cairo, 5-13 September 1994* [online]. New York: UNFPA, c2004 [cit. 2023-03-29].

První část zaručuje právo svobodného a odpovědného rozhodování o pořízení potomků. Obsahuje tak dostupnou možnost užívání prostředků ochrany proti nechtěnému otěhotnění a možnost přístupu k tomu potřebným informacím. Spadá sem též právo, zejména dívek, na dobrovolné uzavření manželství v dospělém věku.¹⁸⁴ Pozastavit se lze nad pojmem „svobodně a odpovědně“, jenž může být vykládán jako povinnost každého důsledně zvážit vlastní situaci a možné následky svého rozhodnutí ve vztahu ke zdravému vývoji svých dětí, již narozených i budoucích a společnosti celkově.¹⁸⁵

Ve druhé části je obsažena garance nároku na dosažení nejvyššího možného standardu reprodukčního a sexuálního zdraví. Vztahuje se na zdravotnické služby spojené s plánováním rodiny, legální potraty a péči po nich, péči v těhotenství a po něm pro matku i dítě a na prevenci sexuálně přenosných chorob včetně HIV. Zejména je třeba zaměřit se na zpřístupnění těchto služeb marginalizovaným skupinám a osobám žijícím ve venkovských oblastech.¹⁸⁶

Poslední část upravuje právo činit rozhodnutí týkající se reprodukčního života bez jakékoliv formy diskriminace, nátlaku, nebo násilí. V této souvislosti zmiňuje UNFPA potřebu zvýšené ochrany osob se zdravotním postižením, příslušníků etnických či národnostních menšin. Jelikož tito porušováním práva na svobodné rozhodování trpí častěji.¹⁸⁷ Blízkým příkladem lze zmínit nucené sterilizace romských žen ve 2. pol. 20. století v tehdejší Československu.¹⁸⁸ Dále sem může být řazena potřeba kriminalizace znásilnění spáchaného v rámci

ISBN 0-89714-696-4. E/25,000/2004. Dostupné z: https://www.unfpa.org/sites/default/files/event-pdf/PoA_en.pdf, § 7.3

¹⁸⁴ UN Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), *Reproductive Rights are Human Rights: A Handbook for National Human Rights Institutions Published jointly with UNFPA and the Danish Institute for Human Rights*. UNFPA [online], 2014, [cit. 2022-11-19]. HR/PUB/14/6. Dostupné z: [NHRIHandbook.pdf](https://www.unhcr.org/refugees/pdf/NHRIHandbook.pdf) (ohchr.org), s. 22-23.

¹⁸⁵ FREEDMAN, Lynn P. a Stephen L. ISAACS. Human Rights and Reproductive Choice. *Studies in Family Planning* [online]. Population Council, Jan. - Feb., 1993, **24**(1) [cit. 2022-11-06]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2939211?origin=crossref>, s. 22-23.

¹⁸⁶ UN Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), *Reproductive Rights are Human Rights: A Handbook for National Human Rights Institutions Published jointly with UNFPA and the Danish Institute for Human Rights*. UNFPA [online], 2014, [cit. 2022-11-19]. HR/PUB/14/6. Dostupné z: [NHRIHandbook.pdf](https://www.unhcr.org/refugees/pdf/NHRIHandbook.pdf) (ohchr.org), s. 23.

¹⁸⁷ Tamtéž.

¹⁸⁸ MATUŠKOVÁ, Leona. Nucené sterilizace se týkaly tisíců žen, odškodnění nedosáhly. *Akademie věd České republiky* [online]. 2018, 28.06.2018 [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://www.avcr.cz/cs/veda-a-vyzkum/aktuality/Nucene-sterilizace-se-tykaly-tisicu-zen-odskodneni-nedosahly>

manželství. Také genderově podmíněné násilí, jemuž UNFPA přisuzuje zásadní vliv přímo na rozsah užívání reprodukčních práv.¹⁸⁹

7.2. Káhirská a Pekingská konference

Na Mezinárodní konferenci o populaci a rozvoji v Káhiře (zkr. ICPD), pořádané r. 1994 v reakci na výrazný populační nárůst zejména v Indii a Číně, byl přijat Akční plán ICPD.¹⁹⁰ Tento obecně klade důraz na zlepšení rovnosti, spravedlnosti a posílení postavení žen, odstranění všech forem násilí a zajištění schopnosti žen kontrolovat vlastní plodnosti, jež tvoří základní kameny populačních a rozvojových programů (princip 4).¹⁹¹ Přiznává souvislost respektu k právům souvisejícím s reprodukčním zdravím a zvýšením šance žen na dosažení vzdělání, zlepšením ekonomického postavení, udržitelným populačním a ekonomickým růstem, stejně jako vývojem lidstva obecně. Za tímto účelem doporučuje státům zajistit ženám a dívkám rovný přístup ke zdravotním službám umožňujícím mimo jiné plánované rodičovství a zachování dobrého sexuálního zdraví. Také obsahuje definici reprodukčního zdraví, jak byla uvedena v části jemu věnované.¹⁹²

Dále ukládá státům přijmout opatření zajišťující rovný přístup ke zdravotnickým službám souvisejícím s reprodukčním zdravím, zákroky v nich mají být poskytované bez jakéhokoliv nátlaku. Právo svobodně a uvědoměle se rozhodovat o počtu a době narození dětí, k tomu mít potřebné informace a vzdělání garantuje párům i jednotlivcům.¹⁹³ Navazuje zde na formulace z Teheránské konference z roku 1968.¹⁹⁴ Rozšířené pojetí práva rozhodovat o pořízení dětí bylo

¹⁸⁹ UN Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), *Reproductive Rights are Human Rights: A Handbook for National Human Rights Institutions Published jointly with UNFPA and the Danish Institute for Human Rights*. UNFPA [online], 2014, [cit. 2022-11-19]. HR/PUB/14/6. Dostupné z: [NHRIHandbook.pdf](#) (ohchr.org), s. 23.

¹⁹⁰ *Programme of Action: adopted at the International Conference on Population and Development, Cairo, 5-13 September 1994* [online]. New York: UNFPA, c2004 [cit. 2023-03-29]. ISBN 0-89714-696-4. E/25,000/2004. Dostupné z: https://www.unfpa.org/sites/default/files/event-pdf/PoA_en.pdf.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 8.

¹⁹² Tamtéž, § 7.2.

¹⁹³ Tamtéž, § 7.3., § 7.5., § 7.6.

¹⁹⁴ *Final Act of the International Conference on Human Rights* [online]. Teheran. 22 April to 13 May 1968. New York. 1968. A/CONF.32/41 [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: https://legal.un.org/avl/pdf/ha/fatchr/Final_Act_of_TehranConf.pdf.

převzato ze Třetí světové konference o populaci¹⁹⁵ konané v roce 1974 v rumunské Bukurešti.¹⁹⁶

Jako důvody důležitosti zaměření se na úpravu ochrany reprodukčních a sexuálních práv jsou uváděny např. snížení úmrtnosti rodiček nebo zlepšení přístupu dívek ke vzdělávání a s tím související zvýšení jejich ekonomického přínosu společnosti, čímž má dojít ke snížení sociálních a ekonomických nerovností mužů a žen. Pro dosažení respektu k reprodukčním právům je důležitá kooperace s muži. Těm je ukládáno stát se v tomto smyslu ženám rovnocennými partnery a převzít svou část odpovědnosti při plánování rodiny a provozování zodpovědného, bezpečného sexuálního života. Reprodukční práva a práva související se sexuálním zdravím řadí pod již zakotvená lidská práva, čímž je položen základ lidskoprávního přístupu, souladně s jejich chápáním OSN.¹⁹⁷

Pekingská deklarace byla již zmíněna v souvislosti s obecnou úpravou práv žen. Jelikož se jedná o dokument věnující se právům žen v oblastech, v nichž zažívají nerovnost, věnuje se také reprodukčním právům, a to v rámci práva na dosažení nejvyšší možné úrovně zdraví. Zdůrazňuje jejich plné uznání a ochranu jako základ pro emancipaci žen, sociální, ekonomický a kulturní rozvoj (čl. 97). Zmiňuje odlišné prožívání a dopad nemocí na ženy oproti mužům. Právě nedostatek moci nad vlastními sexuálními a reprodukčními životy má negativní dopad na jejich zdraví. (čl. 92). Dále uvádí větší náchylnost mladých dívek k negativní sexuální zkušenosti, jež spolu s neadekvátním vzděláním a informacemi vede k nechtěným těhotenstvím, sexuálně přenosným chorobám či nebezpečným potratům. To vše má vliv na kvalitu životů jejich i dětí. V tomto případě poukazuje na nutnost vzdělávání chlapců v oblasti sdílení odpovědnosti ohledně záležitostí sexuality a reprodukce (čl. 93). V neposlední řadě kritizuje škodlivé praktiky, jako např. mrzačení

¹⁹⁵ *Report of the United Nations World Population Conference* [online]. Bucharest. 19-30 August 1974. E/CONF.60/19 [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N75/388/20/PDF/N7538820.pdf?OpenElement>.

¹⁹⁶ FREEDMAN, Lynn P. a Stephen L. ISAACS. Human Rights and Reproductive Choice. *Studies in Family Planning* [online]. Population Council, Jan. - Feb., 1993, **24**(1) [cit. 2022-11-06]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2939211?origin=crossref>, s. 22.

¹⁹⁷ *Programme of Action: adopted at the International Conference on Population and Development, Cairo, 5-13 September 1994* [online]. New York: UNFPA, c2004 [cit. 2023-03-29]. ISBN 0-89714-696-4. E/25,000/2004. Dostupné z: https://www.unfpa.org/sites/default/files/event-pdf/PoA_en.pdf.

ženských pohlavních orgánů, jejichž vymýcení je třeba postavit mezi prioritní zájmy vlád (čl. 93 a čl. 107).¹⁹⁸

7.3. Lidskoprávní přístup

Na tomto místě bude představen lidskoprávní přístup k problematice reprodukčních práv, jeho výhody a východiska. Poté dojde k popisu jednotlivých práv.

Uplatnění lidskoprávního přístupu při teoretickém zkoumání i aplikaci reprodukčních práv přináší mj. tyto výhody: i) umožňuje komplexní pohled na řešení problému na poli reprodukčního a sexuálního zdraví, ii) zaměřuje pozornost na často opomíjené skupiny, jejichž lidská práva jsou nejvíce porušována, tím napomáhá ke zpochybňování přetrvávajících společenských struktur vedoucích k diskriminačnímu jednání, iii) může podpořit aktivní účast osob v procesu uplatňování ochrany jejich práv, získávání informací, dosahování vzdělání a zlepšit přístup ke spravedlnosti, iv) přispívá k jejich udržitelnému vývoji¹⁹⁹ a zavádí princip zákazu opětovného omezování jednou zakotvených práv.²⁰⁰

Systém lidských práv je úzce propojený organismus. V něm dochází k prolínání již deklarovaných lidských práv s reprodukčními právy a svobodné užívání jednoho je integrálně spojeno se svobodným užíváním druhého. Proto je na reprodukční práva třeba nahlížet holisticky, v širokých souvislostech různých lidských práv.²⁰¹ Důraz na ochranu reprodukčních práv žen má velký potenciál přispět k dlouhodobému ekonomickému rozvoji, zj. v zemích třetího světa.²⁰²

¹⁹⁸ The Fourth World Conference on Women. *Beijing Declaration and Platform for Action* [online]. 4 to 15 September 1995. Beijing [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/pdf/BDPfA%20E.pdf>.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 76.

²⁰⁰ COOK, Rebecca J. International Protection of Women's Reproductive Rights. *International Protection of Women's Reproductive Rights* [online]. New York University Journal of International Law and Politics [online]. 1992, 24(1) [cit. 2023-03-31]. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/nyuilp24&i=657>, s. 669.

²⁰¹ UN Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), *Reproductive Rights are Human Rights: A Handbook for National Human Rights Institutions Published jointly with UNFPA and the Danish Institute for Human Rights*. UNFPA [online], 2014, [cit. 2022-11-19]. HR/PUB/14/6. Dostupné z: [NHRIRHandbook.pdf](https://www.ohchr.org/hrpub/14/6) (ohchr.org), s. 77.

²⁰² WANG, Guang-zhen a Vijayan K. PILLAI. Women's Reproductive Health: A Gender-Sensitive Human Rights Approach. *Acta Sociologica* [online]. Sage Publications, 2001, 44(6)[cit. 2022-11-14]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/4194886>, s. 232-233.

Konkrétně UNFPA za práva, z nichž se reprodukční práva odvozují považuje: i) právo nebýt diskriminován a právo na rovné zacházení, ii) právo na život, iii) právo uzavřít manželství a založit rodinu, iv) právo na soukromí a rodinný život, v) právo na informace a právo na vzdělání, vi) právo nebýt podrobován mučení a jinému nelidskému zacházení, vii) právo na dosažení nejvyšší možné úrovně zdraví a viii) právo těžit z vědeckého pokroku.²⁰³ Na jejich podkladě těchto práv bude nyní rozebrána ochrana reprodukčních práv ve vybraných univerzálních a regionálních úmluvách o lidských právech, v rozhodnutích soudů a jiných orgánů.

7.3.1. Právo nebýt diskriminován a právo na rovné zacházení

Zásada nediskriminace a práva na rovné zacházení jsou základními zásadami, na něž se váže užívání dalších lidských práv. De iure i de facto jsou možnosti kontroly vlastního reprodukčního života neoddelitelnou součástí autonomie ženy a schopnosti rozhodovat o vlastním životě.²⁰⁴ Zákaz násilí, vynucování a diskriminace je přímo v definici reprodukčních práv, jak byla uvedena dříve. Antidiskriminační klauzuli obsahují všechny zmíněné úmluvy o lidských právech, mj. v čl. 1 a 2 Všeobecné deklarace lidských práv, čl. 2 a 3 ICCPR, čl. 2 a 3 ICESCR, čl. 14 Evropské úmluvy a obecně CEDAW.

Právo nebýt diskriminován je nárokové a zavazuje státy k aktivní činnosti k ochraně a zajištění rovného užívání lidských práv.²⁰⁵ Požadavek vůči státům o uplatňování principu materiální rovnosti je v oblasti reprodukčních práv poměrně znatelný.²⁰⁶ Za účelem dosažení formální i materiální rovnosti jsou státy povinny odstraňovat formy diskriminace, jakými jsou např. neposkytování zdravotnických

²⁰³ UN Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), *Reproductive Rights are Human Rights: A Handbook for National Human Rights Institutions Published jointly with UNFPA and the Danish Institute for Human Rights*. UNFPA [online], 2014, [cit. 2022-11-19]. HR/PUB/14/6. Dostupné z: [NHRILibrary.org](https://www.nhrilibrary.org/Handbook.pdf) (ohchr.org).

²⁰⁴ COUNCIL OF EUROPE COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS. *Women's sexual and reproductive health and rights in Europe* [online]. Strasbourg: Council of Europe, December 2017 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/women-s-sexual-and-reproductive-health-and-rights-in-europe-issue-pape/168076dead>, s. 55.

²⁰⁵ UN Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), *Reproductive Rights are Human Rights: A Handbook for National Human Rights Institutions Published jointly with UNFPA and the Danish Institute for Human Rights*. UNFPA [online], 2014, [cit. 2022-11-19]. HR/PUB/14/6. Dostupné z: [NHRILibrary.org](https://www.nhrilibrary.org/Handbook.pdf) (ohchr.org), s. 90.

²⁰⁶ CESCR. *General comment No. 22 (2016) on the right to sexual and reproductive health (article 12 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)* [online]. 2 May 2016. E/C.12/GC/22 [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=4slQ6QSmIBEDzFEovLCuW1a0Szab0oXTdImnsJZZVQfQejF41Tob4CvIjeTiAP6sGFQktiae1vlbbOAekmaOwDOWsUe7N8TLM%2BP3HJPzjHySkUoHMavD%2Fpyfcp3YlZg>, § 25.

služeb, které potřebují pouze ženy²⁰⁷ nebo odepření zdravotnické péče, pokud žena nemá manželův souhlas. V takovém případě se jedná o porušení principu nediskriminace z důvodu manželství (čl. 11 odst. 2 CEDAW).²⁰⁸ Dále potřeba autorizace třetími stranami pro přístup k antikoncepčním metodám, informacím a poradenstvím o nich.²⁰⁹ Také odpírání informací a vzdělání o zdravém a bezpečném reprodukčním životě na základě věku,²¹⁰ nerovný přístup k umělému přerušování těhotenství nebo antikoncepčním prostředkům na základě socioekonomického statutu²¹¹ či náboženských přesvědčení.²¹² Za diskriminační je označeno také genderově podmíněné násilí, jelikož představuje prostředek udržení ženy v podřízeném postavení a omezuje její svobodné rozhodování. Jako překážka ve výkonu reprodukčních práv je dále uváděna diskriminace z důvodu těhotenství, rodičovství, sexuální orientace či genderové identity.²¹³ Spolu s porušením práva na dosažení nejvyšší možné úrovně zdraví a lidské důstojnosti je za diskriminační považována kriminalizace služeb souvisejících s reprodukčním a sexuálním zdravím, jelikož neúměrně zatěžuje ženy, které jsou většinou jejich uživateli.²¹⁴

Pro dosažení plné genderové rovnosti jsou státy povinny respektovat a chránit právo žen na autonomní rozhodování o svém reprodukčním zdraví. Zákony,

²⁰⁷ COUNCIL OF EUROPE COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS. *Women's sexual and reproductive health and rights in Europe* [online]. Strasbourg: Council of Europe, December 2017 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/women-s-sexual-and-reproductive-health-and-rights-in-europe-issue-pape/168076dead>, s. 56.

²⁰⁸ UN Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), *Reproductive Rights are Human Rights: A Handbook for National Human Rights Institutions Published jointly with UNFPA and the Danish Institute for Human Rights*. UNFPA [online], 2014, [cit. 2022-11-19]. HR/PUB/14/6. Dostupné z: [NHRHandbook.pdf](https://www.ohchr.org/documents/default.aspx?docid/4a60961f2.html) (ohchr.org), s. 91.

²⁰⁹ COUNCIL OF EUROPE COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS. *Women's sexual and reproductive health and rights in Europe* [online]. Strasbourg: Council of Europe, December 2017 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/women-s-sexual-and-reproductive-health-and-rights-in-europe-issue-pape/168076dead>, s. 58.

²¹⁰ CESCR. *General comment No. 20: Non-discrimination in economic, social and cultural rights (art. 2, para. 2, of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)* [online]. 2 July 2009. E/C.12/GC/20 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/4a60961f2.html>, § 29.

²¹¹ Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 16. prosince 2010 ve věci *A, B a C proti Irsku*. 25579/05.

²¹² Rozsudek ESLP ze dne 26. května 2011 ve věci *R. R. proti Polsku*. 27617/04.

²¹³ CESCR. *General comment No. 22 (2016) on the right to sexual and reproductive health (article 12 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)* [online]. 2 May 2016. E/C.12/GC/22 [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=4slQ6QSmIBEDzFEovLCuW1a0Szab0oXTdImnsJZZVQfQejF41Tob4CvIjeTiAP6sGFQktiae1vlbbOAekmaOwDOWsUe7N8TlM%2BP3HJPzjHySkUoHMavD%2Fpyfcp3YlZg>, § 9, 22, 23, 29.

²¹⁴ UN General Assembly. *Right of everyone to the enjoyment of the highest attainable standard of physical and mental health*. Note by the Secretary-General [online]. 3 August 2011. A/66/254. [cit. 2023-03-27]. Dostupné z: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/443/58/PDF/N1144358.pdf?OpenElement>, § 17.

programy a politiky vytvářet s ohledem na biologické, sociálně a kulturně vytvořené odlišnosti mužů a žen, vedle toho zahlazovat nevýhody, jimž jsou ženy při uplatňování svých reprodukčních práv vystaveny. Existující zdánlivě neutrální zákony a kulturní stereotypy, jež brání ženám v rovném přístupu k náležitě zdravotní péči, je třeba přizpůsobit za cílem dosažení rovnosti de iure i de facto.²¹⁵

Tzv. intersekcionalní diskriminace, kdy jedinec podléhá diskriminaci hned z několika důvodů, např. žena migrantka, zdravotně postižená a homosexuální,²¹⁶ je problémem, jelikož znevýhodňuje ženy na několikero základech. Nerovné postavení dopadá také na mladé dívky, pro něž činí obtížné domoci se bezpečného a zodpovědného sexuálního styku. Dále negativně ovlivňuje možnost vyhnout se znásilnění v manželství, polygamii nebo ženské obřízce.²¹⁷ Po odstranění těchto praktik ovlivňujících autonomní a naplňující reprodukční život žen volá mj. Istanbulská úmluva (čl. 36, 38).

7.3.2. Právo na život a právo na dosažení nejvyšší možné úrovně zdraví

Právo na život chrání ženy a jejich práva v případě, kdy státy selžou v ostatních mechanismech chránících reprodukční práva a zdraví žen.²¹⁸ Z podstaty věci souvisí s právem na dosažení nejvyšší možné úrovně zdraví, porušení jednoho je integrálně spojeno s porušením druhého, proto zde budou tato práva představena společně.

Právo na život upravují téměř všechny zmíněné lidskoprávní dokumenty. Čl. 3 Všeobecné deklarace lidských práv: „*Všichni lidé rodí se svobodní a sobě rovní co do důstojnosti a práv.*“,²¹⁹ čl. 6 odst. 1 ICCPR, čl. 2 EÚLP, čl. 4 Maputo

²¹⁵ CESCR. *General comment No. 22 (2016) on the right to sexual and reproductive health (article 12 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)* [online]. 2 May 2016. E/C.12/GC/22 [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=4slQ6QSmlBEDzFEovLCuW1a0Szab0oXTdImnsJZZVQfQejF41Tob4CvIjeTiAP6sGFQktiae1vlbbOAekmaOwDOWsUe7N8TLM%2BP3HJPzxjHySkUoHMavD%2Fpyfcp3YlZg>, § 25, 28.

²¹⁶ Tamtéž, § 30 a násl.

²¹⁷ UN Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), *Reproductive Rights are Human Rights: A Handbook for National Human Rights Institutions Published jointly with UNFPA and the Danish Institute for Human Rights*. UNFPA [online], 2014, [cit. 2022-11-19]. HR/PUB/14/6. Dostupné z: [NHRIRHandbook.pdf](https://www.ohchr.org/documents/E/huridocda/huridoca/hrpub146.pdf) (ohchr.org), s. 91.

²¹⁸ COUNCIL OF EUROPE COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS. *Women's sexual and reproductive health and rights in Europe* [online]. Strasbourg: Council of Europe, December 2017 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/women-s-sexual-and-reproductive-health-and-rights-in-europe-issue-pape/168076dead>, s. 51.

²¹⁹ Usnesení č. DE01/48, Všeobecná deklarace lidských práv. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-31]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/16846/1/2/usneseni->

protokolu. Jde o základní právo, k jehož porušení může dojít mnoha zásahy. Jedním z nich je nepřijetí dostatečných opatření v případech, v nichž jsou ženy ohroženy na životě např. při prevenci mateřské mortality.

Obdobně právo na dosažení nejvyšší možné úrovně zdraví je zakotveno ve čl. 25 odst. 1 Všeobecné deklarace lidských práv, čl. 11 odst. 1 a čl. 12 CEDAW. Již bylo uvedeno, že Maputo protokol v čl. 14 výslovně zakotvuje práva na reprodukční a sexuální zdraví žen. V neposlední řadě čl. 12 ICESCR upravuje toto právo poměrně komplexně v odst. 1: „*Státy, smluvní strany Paktu, uznávají právo každého na dosažení nejvyšší možné úrovně fyzického i duševního zdraví*“ a dle odst. 2 písm. a) k tomuto učiní: „*opatření ke snížení potratů a kojenecké úmrtnosti a opatření ke zdravému vývoji dítěte.*“²²⁰ Výčet povinností států k zajištění nejvyšší možné úrovně zdraví je otevřený. Právo na zdraví zahrnuje oprávnění mít kontrolu nad svým reprodukčním životem a nebýt podroben nežádoucím zásahům.²²¹ Zároveň implikuje nárok na zajištění rovných podmínek přístupu ke zdravotní péči. Při aplikaci práva na zdraví je třeba brát ohled na biologické, socioekonomické i psychologické (např. poporodní deprese)²²² podmínky a odlišnosti žen. Interpretováno je poměrně široce i ve smyslu zajištění hygienických potřeb, vhodného pracovního prostředí nebo vzdělání a informací o reprodukčním zdraví.

7.3.2.1. Zdravotnické služby

Základními prvky práva na zdraví, jež musí státy zajistit jsou: i) dostupnost (zdravotnických služeb, prostředků atd.), ii) přístupnost (nediskriminační, fyzická, ekonomická a informační), iii) přijatelnost a iv) kvalita.²²³

c-de01-48-vseobecna-deklarace-lidskych-prav?vtextu=v%C5%A1eobecn%C3%A1%20deklarace. ISSN 2336-517X.

²²⁰ Vyhláška č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-26]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/33345/1/2/vyhlaska-c-120-1976-sb-o-mezinarodnim-paktu-o-obcanskych-a-politickych-pravech-a-mezinarodnim-paktu-o-hospodarskych-socialnich-a-kulturnich-pravech?vtextu=mez%C3%A1%20rodn%C3%AD%20pakt%20o%20hospod%C3%A1%20sk%C3%BDch>. ISSN 2336-517X.

²²¹ CESCR. *General Comment No. 14: The Right to the Highest Attainable Standard of Health (Art. 12)* [online]. 11 August 2000. E/C.12/2000/4 [cit. 2023-03-27]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/pdfid/4538838d0.pdf>, § 3.

²²² Také Výbor CEDAW. *General recommendation No. 24: Article 12 of the Convention (women and health)* [online]. 1999. A/54/38/Rev.1, chap. I [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/453882a73.html>.

²²³ CESCR. *General Comment No. 14: The Right to the Highest Attainable Standard of Health (Art. 12)* [online]. 11 August 2000. E/C.12/2000/4 [cit. 2023-03-27]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/pdfid/4538838d0.pdf>, § 7, 8, 9, 11, 12.

Jednou ze složek reprodukčních práv je právo na dostupné možnosti užití prostředků ochrany proti nechtěnému otěhotnění. WHO řadí hormonální a nouzovou antikoncepci na seznam základních léků, jejichž dostupnost musí být státy zajištěna.²²⁴ Nelegálnost, nedostatek informací, obtížný přístup skrze souhlas manžela, rodičů, zejména pro mladé dívky, může představovat porušení práva na dosažení nejvyšší možné úrovně zdraví, stejně jako práva nebýt diskriminován. Veřejná morálka nemůže být omluvou pro porušování práv spojených se sexuálním a reprodukčním zdravím.²²⁵ Zároveň je třeba, aby se vždy jednalo o dobrovolné a plně informované použití prostředků zabránění otěhotnění. Nedobrovolné sterilizace jsou stále problémem zejména u vícečetně diskriminovaných skupin, za příklad lze dát již zmiňované sterilizace romských žen.

K porušení čl. 12 CEDAW dochází také pokud třetí osoby odmítnou poskytnout potřebné služby reprodukčního zdraví na základě výhrady svědomí a stát zároveň nezajistí alternativní poskytovatele péče.²²⁶ Za odpovídající zdravotní péči a rovný přístup k ní taktéž státy nesou odpovědnost, pokud její poskytování delegují na soukromé aktéry.²²⁷

Zajištění potřeb menstruační hygieny je důležitou součástí reprodukčního zdraví žen a dívek. Předpojatost a neléčené bolesti s ní spojené mohou omezovat právo na vzdělání. Dostupnost menstruačních potřeb omezuje také jejich vysoké zdanění, čímž opět trpí ženy patřící do marginalizovaných skupin.²²⁸ Typickými případy porušování tohoto práva jsou případy nedostatečné ochrany před sexuálně přenosnými chorobami, zj. HIV/AIDS. Osvěta o nich úzce souvisí s právem na informace.²²⁹

²²⁴ WHO. *Model List of Essential Medicines* [online]. 22nd List. Geneva: WHO, 2021 [cit. 2023-03-17]. WHO/MHP/HPS/EML/2021.02. Dostupné z: <https://www.who.int/publications/i/item/WHO-MHP-HPS-EML-2021.02>, s. 49.

²²⁵ UN General Assembly. *Right of everyone to the enjoyment of the highest attainable standard of physical and mental health*. Note by the Secretary-General [online]. 3 August 2011. A/66/254. [cit. 2023-03-27]. Dostupné z: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/443/58/PDF/N1144358.pdf?OpenElement>, § 18.

²²⁶ Výbor CEDAW. *General recommendation No. 24: Article 12 of the Convention (women and health)* [online]. 1999. A/54/38/Rev.1, chap. I [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/453882a73.html>, § 11.

²²⁷ Výbor CEDAW, Views Communication No. 17/2008, *Alyne da Silva Pimentel Teixeira proti Brazílii*, ze dne 25. srpna 2011, CEDAW/C/49/D/17/2008.

²²⁸ Evropský parlament. *Zpráva o stavu sexuálního a reprodukčního zdraví a práv v EU v rámci zdraví žen* [online]. 21.5.2021. Zpráva - A9-0169/2021 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2021-0169_CS.html#_ftn29.

²²⁹ UNFPA. *Reproductive Rights are Human Rights: A Handbook for National Human Rights Institutions* [online]. New York: United Nations, c2014 [cit. 2022-11-19]. HR/PUB/14/6.

Základními principy, tedy principy, jež představují minimální úroveň každého práva a které nelze, ani opomenutím negarantovat, jsou mimo jiné povinnosti státu zajistit přístup ke zdravotnickým zařízením, prostředkům a službám bez jakékoliv diskriminace, poskytnout základní léky, jak je určuje WHO, oboje zejména pro zranitelné skupiny. CESCR na jejich úroveň staví též zajištění zdravotní péče o reprodukční zdraví a péči po porodu pro matku i dítě. Minimální úroveň práv obsaženou v těchto principech nelze zrušit či omezit, a to ani nepřímo.²³⁰

7.3.2.2. Mateřská mortalita

Dalším lidskoprávním problémem je mateřská úmrtnost, zasahující ve velké míře jak do práva na ochranu zdraví, tak do práva na život. Souvisí s otázkou nedostupnosti potratů v případě ohrožení života matky a s kvalitní a dostupnou zdravotní péčí v době těhotenství. V případech, kdy lze mateřské mortalitě předejít, byla za lidskoprávní problém uznána na ICPD.²³¹ Jako způsob předejití je uváděno zajištění přístupu k informacím o reprodukčním zdraví, k antikoncepčním metodám nebo bezpečným potratům.²³²

7.3.2.3. Interrupce

Možnost žen podstoupit umělé přerušování těhotenství je kontroverzní otázkou, kontradiktorní s právem na život nenarozeného dítěte. Zároveň se jedná o právo v mnohých případech pro matku životně důležité. Úprava v mezinárodních lidskoprávních dokumentech nehovoří jasně od jakého okamžiku je život chráněn. Všeobecná deklarace lidských práv stanovuje v čl. 1, že se lidé rodí svobodní a rovní,²³³ ICCPR v čl. 6 odst. 1 garantuje právo na život každé lidské bytosti,²³⁴ čl.

Dostupné z: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/NHRIHandbook.pdf>, s. 111-113.

²³⁰ CESCR. *General Comment No. 14: The Right to the Highest Attainable Standard of Health (Art. 12)* [online]. 11 August 2000. E/C.12/2000/4 [cit. 2023-03-27]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/pdfid/4538838d0.pdf>, § 43, 44,

²³¹ *Programme of Action: adopted at the International Conference on Population and Development, Cairo, 5-13 September 1994* [online]. New York: UNFPA, c2004 [cit. 2023-03-29]. ISBN 0-89714-696-4. E/25,000/2004. Dostupné z: https://www.unfpa.org/sites/default/files/event-pdf/PoA_en.pdf.

²³² Výbor CEDAW. *General recommendation No. 24: Article 12 of the Convention (women and health)* [online]. 1999. A/54/38/Rev.1, chap. I [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/453882a73.html>, § 17, 26, 31.

²³³ Usnesení č. DE01/48, Všeobecná deklarace lidských práv. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-31]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/16846/1/2/usneseni-c-de01-48-vseobecna-deklarace-lidskych-prav?vtextu=v%C5%A1eobecn%C3%A1%20deklarace>. ISSN 2336-517X.

²³⁴ Vyhláška č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. In [Systém ASPI]. Wolters

2 odst. 1 EÚLP²³⁵ uvádí právo na život každého jako chráněné zákonem. Úmluva o ochraně práv dítěte dle čl. 1 považuje za dítě lidskou bytost mladší osmnácti let.²³⁶ Pouze Maputo protokol v čl. 14 odst. 2 písm. c) výslovně zmiňuje ochranu reprodukčních práv žen skrze umožnění potratů v případech sexuálního napadení, znásilnění, incestu nebo pokud je těhotenství rizikem pro psychické a fyzické zdraví matky, jejího života či života plodu.²³⁷ Naopak Americká úmluva o lidských právech v čl. 4 odst. 1 chrání lidský život obecně již od momentu početí.²³⁸ Cook ovšem uvádí, že obecně je upřednostňována ochrana života po narození a jedná se tak spíše o zpětnou ochranu nascitura vůči újmě na zdraví.²³⁹

Podle některých názorů, a vzhledem k procesu přijímání, má označení lidí jako rodičích se svobodných a rovných být záměrné a vyslovovat, že se právo na život neuplatňuje vůči nenarozeným dětem,²⁴⁰ stejně tak použití pojmu „každý“ v EÚLP.²⁴¹ Nenarozené dítě je přirozeně zcela závislé na matce, jeho právo na život

Kluwer [cit. 2023-3-26]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/33345/1/2/vyhlasaka-120-1976-sb-o-mezinarodnim-paktu-o-obcanskych-a-politicky-pravech-a-mezinarodnim-paktu-o-hospodarskych-socialnich-a-kulturnich-pravech?vtextu=mezin%C3%A1rodn%C3%AD%20pakt%20o%20hospod%C3%A1%C5%99sk%C3%BDch>. ISSN 2336-517X.

²³⁵ Sdělení č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-31]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/39918/1/2/sdeleni-c-209-1992-sb-o-umluve-o-ochrane-lidskych-prav-a-zakladnich-svobod-ve-zneni-protokolu-c-3-5-a-8?vtextu=evropsk%C3%A1%20%C3%BAmluva%20o%20ochran%C4%9B%20lidsk%C3%BDch%20pr%C3%A1v>. ISSN 2336-517X.

²³⁶ Sdělení č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-19]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/39097/1/2/sdeleni-c-104-1991-sb-o-umluve-o-pravech-ditete?vtextu=%C3%BAmluva%20o%20pr%C3%A1vech%20d%C3%ADt%C4%9Bte>. ISSN 2336-517X.

²³⁷ Protocol to the African Charter on Human and People's Rights on the Rights of Women in Africa [online]. Maputo. 11 July 2003 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/WG/ProtocolontheRightsofWomen.pdf>.

²³⁸ American Convention on Human Rights: "Pact of San José, Costa Rica". Signed at San José, Costa Rica, on 22 November 1969 [online]. No. 17955 [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: <https://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%201144/volume-1144-i-17955-english.pdf>.

²³⁹ COOK, Rebecca J. International Protection of Women's Reproductive Rights. *International Protection of Women's Reproductive Rights* [online]. New York University Journal of International Law and Politics [online]. 1992, 24(1) [cit. 2023-03-31]. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/nyuilp24&i=657>, s. 693-695.

²⁴⁰ WHOSE RIGHT TO LIFE?: Women's Rights and Prenatal Protections under Human Rights and Comparative Law. In: *Center for Reproductive Rights* [online]. New York: Center for Reproductive Rights, 2014 [cit. 2023-03-16]. Dostupné z: https://reproductiverights.org/wp-content/uploads/2020/12/GLP_RTL_ENG_Updated_8-14_Web.pdf, s. 6.

²⁴¹ Rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ve věci *Paton proti Velké Británii*, ze dne 13. května 1980, 8416/78. Také Nález Ústavního soudu Slovenské republiky ze dne 4. prosince 2007, Pl. ÚS 12/01-297.

tak nelze vykládat jako absolutní erga omnes, jelikož je limitováno právy ženy.²⁴² Podle Výboru pro odstranění diskriminace žen je upřednostňování zájmů plodu před zdravím matky důsledkem stereotypních představ o ženě, jejíž hlavní úlohou je mateřství a dále zapříčiňuje diskriminaci.²⁴³ ESLP judikoval, že nenarozené dítě nelze považovat za osobu ve smyslu čl. 2 EÚLP. Zároveň je mu však třeba přiznávat jistá práva, jejichž míra bude vždy posuzována ve vztahu ke konkrétnímu případu a konfliktu práv rodičů a nenarozeného dítěte.²⁴⁴

Míru benevolence interrupčních zákonů jednotlivých států ponechává mezinárodní právo na vnitrostátní úpravě. Právo na život plodu neznamena bez dalšího zákaz interrupcí. Lze konstatovat, že obecně jsou potraty povoleny v případech, kdy pokračující těhotenství představuje ohrožení života a psychického i fyzického zdraví matky. Za porušení těchto práv je tak považováno nezpřístupnění bezpečných možností umělého přerušeni těhotenství v uvedených případech, nebo jeho kriminalizace, čímž stát nutí ženu podstoupit ilegální a potencionálně nebezpečnou interrupci.²⁴⁵ Právo na adekvátní zdravotní péči má i žena, která podstoupila ilegální potrat tam, kde je kriminalizován. Zároveň zdravotníci nemají být zákony nuceni potřebu takové péče nahlašovat, stejně jako takové zjištění nemá být užíváno jako důkaz pro případnou trestní represi.²⁴⁶

7.3.3. Právo na tělesnou a duševní integritu

Právo na tělesnou integritu přímo implikuje autonomní rozhodování ženy o svém těle prostřednictvím kontroly nad vlastním reprodukčním životem.²⁴⁷ Zákaz mučení, krutého, nelidského a ponižujícího zacházení je absolutním zákazem, z něhož nejsou možné výjimky. Jeho porušení v oblasti reprodukčního života má

²⁴² Rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Vo proti Francii*, ze dne 8. července 2004, 53924/00.

²⁴³ Rozhodnutí Výboru pro odstranění diskriminace žen ve věci *L. C. proti Peru*, ze dne 17. října 2011, CEDAW/C/50/D/22/2009, § 8.15.

²⁴⁴ Rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Vo proti Francii*, ze dne 8. července 2004, 53924/00.

²⁴⁵ Rozhodnutí Výboru pro lidská práva ve věci *Karen Noelia Llantoy Huamán proti Peru*, ze dne 24. října 2005, Communication No. 1153/2003, CCPR/C/85/D/1153/2003.

²⁴⁶ UN General Assembly. *Right of everyone to the enjoyment of the highest attainable standard of physical and mental health*. Note by the Secretary-General [online]. 3 August 2011. A/66/254. [cit. 2023-03-27]. Dostupné z: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/443/58/PDF/N1144358.pdf?OpenElement>, § 30.

²⁴⁷ UNFPA. *Reproductive Rights are Human Rights: A Handbook for National Human Rights Institutions* [online]. New York: United Nations, c2014 [cit. 2023-03-19]. HR/PUB/14/6. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/NHRIHandbook.pdf>, s. 99.

na ženy dlouhodobé fyzické i emocionální dopady.²⁴⁸ Upravuje jej čl. 5 Všeobecné deklarace lidských práv, ICCPR v čl. 7, kde přidává zákaz podrobování lékařským nebo vědeckým pokusům bez souhlasu, EÚLP v čl. 3. Dále čl. 4 odst. 1 Maputo protokolu, ten zákaz dále zdůrazňuje ve vztahu ke vdovám v čl. 19. Zvláštním dokumentem je Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení, zákaz obsahuje v čl. 2 a 16.²⁴⁹ Rovné právo žen nebýt podrobován takovému zacházení upravuje též CEDAW skrze čl. 1 a 2. Vymýcením genderově podmíněného násilí²⁵⁰ se zabývá Istanbulská úmluva.

Ženy jsou ve vztahu ke své sexualitě a reprodukční kapacitě podrobovány formám mučení, nelidského či krutého zacházení. Přičemž tato jednání na nich zanechávají trvalé fyzické a psychické následky.²⁵¹ Za porušení ve vztahu k reprodukčním právům jsou považovány závažné formy domácího násilí,²⁵² nucené sterilizace.²⁵³ Dále nátlakové jednání ve zdravotnických službách v souvislosti s těhotenstvím a porodem, nerespektování informovaného souhlasu²⁵⁴ nebo mrzačení ženských pohlavních orgánů.²⁵⁵

Zákaz podle čl. 3 EÚLP obsahuje též pozitivní povinnost státu zajistit ochranu před jednáním v něm popsaným. Pokud stát nedostojí svým závazkům ochrany před mučením, nelidským či ponižujícím zacházením ze strany soukromé

²⁴⁸ COUNCIL OF EUROPE COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS. *Women's sexual and reproductive health and rights in Europe* [online]. Strasbourg: Council of Europe, December 2017 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/women-s-sexual-and-reproductive-health-and-rights-in-europe-issue-pape/168076dead>, s. 52.

²⁴⁹ Vyhláška č. 143/1988 Sb., o Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-19]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/37804/1/2/vyhlaska-c-143-1988-sb-o-umluve-proti-muceni-a-jinemu-krutemu-nelidskemu-ci-ponizujicimu-zachazeni-nebo-trestani?vtextu=%C3%BAmluva%20proti%20mu%C4%8Den%C3%AD>. ISSN 2336-517X.

²⁵⁰ UNFPA. *Reproductive Rights are Human Rights: A Handbook for National Human Rights Institutions* [online]. New York: United Nations, c2014 [cit. 2023-03-19]. HR/PUB/14/6. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/NHRIHandbook.pdf>, s. 99.

²⁵¹ COUNCIL OF EUROPE COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS. *Women's sexual and reproductive health and rights in Europe* [online]. Strasbourg: Council of Europe, December 2017 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/women-s-sexual-and-reproductive-health-and-rights-in-europe-issue-pape/168076dead>, s. 52.

²⁵² Rozsudek ESLP ve věci *Opuz proti Turecku*, ze dne 9. června 2009, č. 33401/02, § 154.

²⁵³ Rozsudek ESLP ve věci *V. C. proti Slovensku*, ze dne 8. listopadu 2011, č. 18968/07. Také Rozsudek ESLP ve věci *N. B. proti Slovensku*, ze dne 12. června 2012, č. 29518/10.

²⁵⁴ Evropský parlament. *Zpráva o stavu sexuálního a reprodukčního zdraví a práv v EU v rámci zdraví žen* [online]. 21.5.2021. Zpráva - A9-0169/2021 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2021-0169_CS.html#_ftn29.

²⁵⁵ HRC. *Report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, Manfred Nowak* [online]. 15 January 2008, A/HRC/7/3 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/47c2c5452.html>, § 50-54.

osoby, je to jako by k násilí došlo pod státním dohledem.²⁵⁶ Závazek státu spočívá také v zajištění adekvátní zdravotnické péče ženám poté, co jsou vystaveny násilí. Ta zahrnuje přístup k bezpečným možnostem přerušení těhotenství či nouzové antikoncepci. V důsledku absolutní povahy tohoto práva jej není možné upozadit zákony, společenskými zvyklostmi, morálními či náboženskými přesvědčeními.²⁵⁷ Jako ponižující zacházení byl judikován např. nátlak ze strany zdravotnického personálu, úřadů, náboženských institucí směřující k ovlivnění rozhodnutí podstoupit umělé přerušování těhotenství.²⁵⁸ Obdobně judikoval ESLP jako nelidské zacházení nedostatečný přístup k prenatalním testům v době, kdy se na základě jejich výsledku lze rozhodnout pro interrupci.²⁵⁹

Součástí zákazu mučení a nelidského zacházení v kontextu reprodukčních práv žen je právo na přístup ke službám umělého přerušování těhotenství, a to zejména obětem sexuálního násilí a osobám, jimž by pokračující těhotenství přinášelo fyzické, či emocionální utrpení.²⁶⁰ Přísné podmínky přistoupení k umělému přerušování těhotenství byly v rámci OSN shledány jako porušující zákaz nelidského zacházení.²⁶¹ HRC toto vyslovila ve dvou případech vedených proti Irsku. Kvůli přísným protipotratovým zákonům musely Irky za interrupci cestovat do zahraničí, leda by byl v ohrožení jejich život.²⁶²

V daných případech se stěžovatelky dozvěděly o poškozeních plodu, jejichž důsledkem plod zemře již během těhotenství v děloze, nebo krátce po narození. Ani v tomto případě však nebylo povoleno podstoupit umělé přerušování těhotenství a

²⁵⁶ Rozsudek ESLP ve věci *Opuz proti Turecku*, ze dne 9. června 2009, č. 33401/02, § 156.

²⁵⁷ COUNCIL OF EUROPE COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS. *Women's sexual and reproductive health and rights in Europe* [online]. Strasbourg: Council of Europe, December 2017 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/women-s-sexual-and-reproductive-health-and-rights-in-europe-issue-pape/168076dead>, s. 52-53.

- Také CCPR. *General Comment No. 20: Article 7 (Prohibition of Torture, or Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment)* [online]. 10 March 1992 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/453883fb0.html>, § 3.

²⁵⁸ Rozsudek ESLP ve věci *P. a S. proti Polsku*, ze dne 30. října 2012, č. 57375/08.

²⁵⁹ Rozsudek ESLP ve věci *R.R. proti Polsku*, ze dne 26. května 2011, č. 27617/04.

²⁶⁰ Rozhodnutí HRC ve věci *K.L. proti Peru*, ze dne 24. října 2005. CCPR/C/85/D/1153/2003.

²⁶¹ COUNCIL OF EUROPE COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS. *Women's sexual and reproductive health and rights in Europe* [online]. Strasbourg: Council of Europe, December 2017 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/women-s-sexual-and-reproductive-health-and-rights-in-europe-issue-pape/168076dead>, s. 52-53.

²⁶² HRC. Views adopted by the Committee under article 5(4) of the Optional Protocol, concerning communication No. 2324/2013, *Amanda Jane Mellet v Ireland*, 31 March 2016, CCPR/C/116/D/2324/2013. Také HRC. Views adopted by the Committee under article 5 (4) of the Optional Protocol, concerning communication No. 2425/201, *Siobhán Whelan v Ireland*, 17 March 2017, CCPR/C/119/D/2425/2014.

musely za tímto účelem cestovat do zahraničí, přičemž náklady nebyly hrazeny ze zdravotního pojištění. Po návratu jim nebyla poskytnuta adekvátní post-interruptční péče, ani psychologická pomoc. Tímto tlakem na donošení plodu, újmou spojenou s cestováním v natolik zranitelném stavu a následnou stigmatizací, byl vůči stěžovatelkám porušen zákaz nelidského zacházení, jak je uveden v ICCPR.²⁶³ HRC takto vyslovila potřebnost legalizace interrupcí také v jiných případech než při ohrožení života či zdraví matky.

7.3.4. Právo na soukromí a rodinný život

Právo na soukromí a respekt k rodinnému životu je z podstaty věc integrálně spojeno s právem autonomního rozhodování o svém reprodukčním životem. Státy jsou zde zejména povinny k negativní povinnosti nezasahovat, vedle toho ovšem též k ochraně před nezákonnými zásahy a omezeními.²⁶⁴ Upraveno je čl. 12 Všeobecné deklarace lidských práv, obdobně čl. 17 ICCPR a čl. 8 EÚLP. CEDAW v čl. 16 odst. 1 písm. e) deklaruje ženám stejná práva v rozhodnutí se o počtu a době narození dětí. Právo na soukromí lze, na rozdíl od předchozího zákazu mučení, omezit za zákonných podmínek, jak uvádí čl. 8 EÚLP: pokud je omezení i) v souladu se zákonem, ii) nezbytné v demokratické společnosti, iii) k ochraně zdraví, morálky nebo práv a svobod jiných.²⁶⁵

Právo na soukromí v sobě obsahuje široké spektrum oprávnění zabývajících se fyzickou i psychickou integritou jedince a spojených s reprodukčními právy. Zahrnuje právo na autonomii a osobní rozvoj, navazovat vztahy s ostatními,²⁶⁶ právo na svobodné rozhodnutí, zda a kdy mít potomky²⁶⁷ či na rozhodnutí, zda podstoupit potrat na základě adekvátních informací z prenatálních testů a lékařských vyšetření.²⁶⁸ Řadí se sem také otázky lékařského tajemství, důvěry

²⁶³Tamtéž.

²⁶⁴ COUNCIL OF EUROPE COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS. *Women's sexual and reproductive health and rights in Europe* [online]. Strasbourg: Council of Europe, December 2017 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/women-s-sexual-and-reproductive-health-and-rights-in-europe-issue-pape/168076dead>, s. 54.

²⁶⁵ Sdělení č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-31]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/39918/1/2/sdeleni-c-209-1992-sb-o-umluve-o-ochrane-lidskych-prav-a-zakladnich-svobod-ve-zneni-protokolu-c-3-5-a-8?vtextu=evropsk%C3%A1%20%C3%BAmluva%20o%20ochran%C4%9B%20lidsk%C3%BDch%20pr%C3%A1v>. ISSN 2336-517X.

²⁶⁶ Rozsudek ESLP ve věci *Pretty proti Spojenému království*, ze dne 29. dubna 2002, č. 2346/02, § 61.

²⁶⁷ Rozsudek ESLP ve věci *Evans proti Spojenému království*, ze dne 7. března 2006, č. 6339/05.

²⁶⁸ Rozsudek ESLP ve věci *R.R. proti Polsku*, ze dne 26. května 2011, č. 27617/04.

pacienta v lékaře, jež jsou důležitým prvkem poskytování zdravotnické péče v takto citlivých oblastech ženského života.²⁶⁹

Porušení práva na soukromí je spatřováno, pokud jsou vyžadovány přísné podmínky pro přístup k interrupcím.²⁷⁰ Dále ve znesnadňování přístupu k jinak legálnímu potratu např. jeho kriminalizací či netransparentním řízením o splnění podmínek.²⁷¹ OSN spatřuje jako problematické složité postupy před přistoupením k potratu. Schválení více než jedním poskytovatelem zdravotních služeb, souhlas partnera či rodičů, povinné čekací doby a povinné konzultace přispívají ke stigmatizaci potratů, jakožto problematické praktiky.²⁷² Dále právo na soukromí porušují případy nezajištění náhradní lékařské péče, pokud lékař odmítne vykonat potrat na základě výhrady svědomí, nátlak na změnu rozhodnutí o přerušování těhotenství nebo zveřejnění informací o ženě požadující potrat.²⁷³ Zásahem do soukromí jsou pochopitelně též nucené sterilizace,²⁷⁴ nerespektování autonomie ženy při porodu²⁷⁵ či nedostatky právní úpravy ohledně domácích porodů.²⁷⁶

7.3.5. Právo na informace a na vzdělání

Právo na informace a na vzdělání ohledně reprodukčních práv je pro jejich výkon esenciálním a prostupuje všemi předchozími právy, jak byla zmíněna. Bez informací a vědomostí o zdraví svém a dítěte, stejně o možnostech plánování rodiny, nelze učinit svobodné, odpovědné, informované rozhodnutí týkající se reprodukčního zdraví.²⁷⁷ Ženy se vzděláním mají lepší přístup k metodám

²⁶⁹ UNFPA. *Reproductive Rights are Human Rights: A Handbook for National Human Rights Institutions* [online]. New York: United Nations, c2014 [cit. 2022-11-19]. HR/PUB/14/6. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/NHRIHandbook.pdf>, s. 106.

²⁷⁰ HRC. Views adopted by the Committee under article 5(4) of the Optional Protocol, concerning communication No. 2324/2013, *Amanda Jane Mellet v Ireland*, 31 March 2016, CCPR/C/116/D/2324/2013. Také HRC. Views adopted by the Committee under article 5 (4) of the Optional Protocol, concerning communication No. 2425/201, *Siobhán Whelan v Ireland*, 17 March 2017, CCPR/C/119/D/2425/2014.

²⁷¹ Rozsudek ESLP ve věci *Tysiac proti Polsku*, ze dne 20. března 2007, č. 5410/03.

²⁷² UN General Assembly. *Right of everyone to the enjoyment of the highest attainable standard of physical and mental health*. Note by the Secretary-General [online]. 3 August 2011. A/66/254. [cit. 2023-03-27]. Dostupné z: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/443/58/PDF/N1144358.pdf?OpenElement>, § 24.

²⁷³ Rozsudek ESLP ve věci *P. a S. proti Polsku*, ze dne 30. října 2012, č. 57375/08.

²⁷⁴ Např. Rozsudek ESLP ve věci *V. C. proti Slovensku*, ze dne 8. listopadu 2011, č. 18968/07. Také Výbor CEDAW, Communication No. 4/2004, ve věci *Ms. A. S. proti Maďarsku*, ze dne 14. srpna 2006, CEDAW/C/36/D/4/2004.

²⁷⁵ Rozsudek ESLP ve věci *Konovalova proti Rusku*, ze dne 9. října 2014, č. 37873/04.

²⁷⁶ Rozsudek ESLP ve věci *Ternovszky proti Maďarsku*, ze dne 14. prosince 2010, č. 67545/09.

²⁷⁷ *Programme of Action: adopted at the International Conference on Population and Development, Cairo, 5-13 September 1994* [online]. New York: UNFPA, c2004 [cit. 2023-03-29].

antikoncepce, mohou lépe porozumět rizikům spojeným s častým těhotenstvím, a naopak větší kontrola reprodukčního života souvisí s možností dosažení vyššího vzdělání.²⁷⁸ Právní základ poskytuje čl. 16 a 19 Všeobecné deklarace lidských práv, čl. 13 ICESCR, čl. 19 ICCPR, čl. 16 odst. 1 písm. e) a čl. 10 CEDAW, čl. 10 EÚLP.

Pod právo na informace je řazeno poskytování informací o možnostech ukončení těhotenství.²⁷⁹ Povinnost státu odstranit překážku zabraňující, zejména mladým lidem, v přístupu k informacím o možnostech ochrany před nežádoucím otěhotněním, pohlavními nemocemi nebo o nouzové antikoncepci. Takové překážky bývají často kladeny zvláště u dětí z morálních důvodů.²⁸⁰ Také přístup k testům o zdravotním stavu plodu, na základě, nichž se může žena rozhodnout pro přerušování těhotenství.²⁸¹ V neposlední řadě jsou sem řazeny informace a vzdělání o ochraně před sexuálně přenosnými chorobami, jejichž nedostatek je sledován ve velké míře u marginalizovaných skupin žen.²⁸²

7.3.6. Právo uzavřít manželství a založit rodinu

Právo uzavřít manželství a založit rodinu souvisí s právem na soukromí, rodinný život a právem nebýt diskriminován. Mezi relevantními články lze zmínit čl. 23 ICCPR, čl. 19 ICESCR, čl. 12 EÚLP, rovná práva v manželství upravuje podrobněji čl. 16 CEDAW. Uzavření manželství má být konsenzuální.²⁸³ Pro udělení plného souhlasu je důležitý adekvátní minimální věk dívek. Svobodná volba, zda vstoupit od manželství či nikoliv, se musí týkat též obětí znásilnění.

ISBN 0-89714-696-4. E/25,000/2004. Dostupné z: https://www.unfpa.org/sites/default/files/event-pdf/PoA_en.pdf, § 8.

²⁷⁸ UNFPA. *Reproductive Rights are Human Rights: A Handbook for National Human Rights Institutions* [online]. New York: United Nations, c2014 [cit. 2022-11-19]. HR/PUB/14/6. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/NHRIHandbook.pdf>, s. 108.

²⁷⁹ Rozsudek ESLP ve věci *Open Door a Dublin Well Woman proti Irsku*, ze dne 29. října 1992, č. 14234/88 a č. 14235/88.

²⁸⁰ COUNCIL OF EUROPE COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS. *Women's sexual and reproductive health and rights in Europe* [online]. Strasbourg: Council of Europe, December 2017 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/women-s-sexual-and-reproductive-health-and-rights-in-europe-issue-pape/168076dead>, s. 58.

²⁸¹ Rozsudek ESLP ve věci *R.R. proti Polsku*, ze dne 26. května 2011, č. 27617/04.

²⁸² UNFPA. *Reproductive Rights are Human Rights: A Handbook for National Human Rights Institutions* [online]. New York: United Nations, c2014 [cit. 2022-11-19]. HR/PUB/14/6. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/NHRIHandbook.pdf>, s. 108.

²⁸³ HRC. *CCPR General Comment No. 19: Article 23 (The Family) Protection of the Family, the Right to Marriage and Equality of the Spouses* [online]. 27 July 1990 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/45139bd74.html>, § 4.

Možnost svobodné volby partnera je z podstaty věci zásadní pro plnou garanci reprodukčních práv.²⁸⁴

7.3.7. Právo těžit z vědeckého pokroku

Právo těžit z vědeckého pokroku upravuje čl. 27 Všeobecné deklarace lidských práv a ICESCR v čl. 15. Spojeno je s přístupem k moderním a bezpečným formám antikoncepce, ochrany před sexuálně přenosnými chorobami, prostředky ke snížení mateřské a dětské mortality, způsoby asistované reprodukce či s včasným zjišťováním nemocí postihujících ženský reprodukční systém.²⁸⁵

²⁸⁴ UNFPA. *Reproductive Rights are Human Rights: A Handbook for National Human Rights Institutions* [online]. New York: United Nations, c2014 [cit. 2022-11-19]. HR/PUB/14/6. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/NHRIHandbook.pdf>, s. 104-105.

²⁸⁵ Tamtéž, s. 114.

Závěr

Cílem práce bylo zmapovat ochranu a právní úpravu práv žen ve vybraných univerzálních a regionálních úmluvách o lidských právech. K tomuto účelu byla vybrána Všeobecná deklarace lidských práv, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen, Evropská úmluva o lidských právech a Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí. U každé tak byl přiblížen obsah relevantní pro úpravu práv žen. Pro následné přiblížení konkrétního problému byla vybrána právní úprava reprodukčních práv.

Požadavky na zakotvení práv žen nejsou ničím novým. Proto byl nejprve představen historický vývoj směřující k jejich uznání a k dosažení rovnosti všech. Obecný rámec lidských práv garantuje ženám úpravu jejich práv skrze princip rovnosti a nediskriminace. Konkrétní problémy, s nimiž se ženy potýkají, jsou vyjádřeny prostřednictvím komentářů a doporučení vydávaných kontrolními orgány daných úmluv. Zakotvení těchto problémů v obecném rámci úpravy lidských práv je, mimo jiné, důsledkem CEDAW a jejího uznání diskriminace zaměřené proti ženám v různých oblastech jako lidskoprávního problému. Diskriminaci se věnují také doporučení a komentáře. Její kořeny spatřují v genderových stereotypech lpících na ženách. Státům je ukládán pozitivní závazek k jejich odstranění, a to například formou změny vzdělávacích materiálů nebo osvěty veřejnosti. Státy jsou také oprávněny přijímat dočasně i trvale zvýhodňující opatření k řešení situací, v nichž mají ženy de facto nerovné postavení.

Za podstatné, z hlediska ochrany práv žen, lze považovat konstatování, že rovnosti de facto nelze dosáhnout neutrálními zákony, jelikož neberou v potaz problémy, s nimiž se specificky ženy potýkají. Například je možné zmínit genderově podmíněné násilí a jím se zabývající zvláště Istanbulskou úmluvu. Je nutné konstatovat, že doporučení ani komentáře nejsou vynutitelné. Jejich závaznost je převážně morální a politická. Zároveň nejsou pro všeobecnou veřejnost tolik viditelné. Naopak zakotvení ve zvláštních úmluvách, viz právě Istanbulská úmluva, přináší závaznost, zviditelnění a legitimizaci jako problému hodného lidskoprávní ochrany.

Obdobně reprodukční práva jsou do značné míry specificky ženským problémem. Spolu s reprodukčním zdravím úzce souvisí se sexuálními právy a zdravím, jedná se o komplexní pojem, proto byly podrobně vysvětleny. Lidskoprávní přístup je chápán jako vycházející z několika již zakotvených práv. Ve smyslu těchto práv tak byla rozebrána jejich právní úprava, zmíněna relevantní soudní a jiná rozhodnutí. Konkrétně zakotveny jsou pouze v africkém Maputo protokolu. Jejich úprava a ochrana tedy také záleží v doporučeních, komentářích, judikatuře a rozhodnutích kvazisoudních orgánů. Vzhledem k vybraným úmluvám bylo v práci odkazováno na rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, Výboru pro lidská práva a Výboru pro odstranění diskriminace žen.

Judikatura ESLP a rozhodovací činnost kontrolních orgánů úmluv zabývající se reprodukčními právy je poměrně rozsáhlá. V otázce práva na interrupce je třeba vyvážit zájmy na ochranu života dítěte na straně jedné a na straně druhé právo na život a zdraví matky. Obecně je uznáváno povolení potratu v případech, kdy se jedná o ohrožení života či zdraví matky. Obdobně pak, když je těhotenství důsledkem sexuálního a jiného násilí. V rámci práva na soukromí se klade důraz na praktiky zasahující do svobodného rozhodování žen o pořízení dětí či zda podstoupit potrat, a to ve smyslu neposkytování adekvátních informací, obtížných podmínek k získání antikoncepce nebo tzv. porodnického násilí.

Státům jsou ukládány pozitivní závazky k zajištění co nejširších a nejbezpečnějších možností k autonomnímu rozhodování o reprodukčním životě. A to za účelem vyhnutí se interrupci a úmrtí matek při porodu, jež jsou mimo jiné v případech, kdy jim lze předejít, považována za závažné porušení práva na život matky. Zdůraznit je možné povinnost zajistit dostupnost antikoncepce, včetně nouzové antikoncepce. Také bezpečné a legální služby umělého přerušování těhotenství v případech ohrožení života či zdraví matky. Dále k tomu potřebné informace a vzdělání o reprodukčním zdraví a službách s ním spojených, bez ohledu na náboženské nebo morální výhrady. Stejně jako řádnou porodnickou a gynekologickou péči, genetické testy o zdraví dítěte nebo dostupnost prostředků menstruační hygieny. ESLP uznává státy jako odpovědné při neposkytnutí zdravotnické péče v případech, kdy ji delegoval na třetí osoby. V neposlední řadě byla judikována povinnost zajištění transparentního a včasného řízení o splnění podmínek k podstoupení interrupce, to vše bez nátlaku na změnu rozhodnutí ze

strany zdravotníků a dalších osob. Vždy je třeba zařídit nediskriminační přístup všem ženám, bez ohledu na socio-ekonomický a jiný status.

Doporučení, komentáře a rozhodnutí soudních a jiných orgánů dle názoru autorky práce poskytují ženám poměrně rozsáhlou ochranu jejich reprodukčních práv. Chybí ovšem výslovné zakotvení v některé lidskoprávní úmluvě, obdobně jako je tomu v Maputo protokolu. Následkem kulturních a společenských předsudků, stejně jako kontroverzi v porovnávání práva na život matky a dítěte, je ochrana reprodukčních práv žen v některých oblastech omezována, nebo nepřiznávána vůbec. Řešením by tedy mohla být závazná úprava v některé lidskoprávní úmluvě, nebo vytvoření zvláštní úmluvy, obdobně jako se násilím páchaném na ženách zabývá Istanbulská úmluva. Vzhledem k tomu, jak kontroverzní otázkou je přijetí Istanbulské úmluvy, lze předpokládat podobné problémy. Primárně tedy považuje autorka práce za potřebné odstranit škodlivé genderové stereotypy, což bude spíše sociologickým, nikoliv právním problémem.

Dále by se výzkum mohl zaměřit na jednotlivé aspekty reprodukčních práv a jejich odraz ve vnitrostátní právní úpravě. Případně také na regionální rozdíly zakotvení, ochrany před porušováním, nebo porovnání stavu *de iure* a *de facto* v různých regionech.

Resumé

This thesis is focused on topic of protection of women's rights in universal and regional conventions on human rights. As a specific area, reproductive rights were subsequently selected. The aim of the thesis was to provide an overview of the protection and legal regulation in selected conventions. It is selected into seven chapters. First, it deals with the question of why and in which areas it is necessary to emphasize the special regulation of women's rights. Then are some terms explained. The third chapter describes the historical development leading to their establishment. Furthermore, the fourth chapter deals with the regulation of women's rights in selected universal conventions on human rights, their comments and recommendations. Then the fifth part deals with regional conventions. The sixth chapter approaches some of the current challenges that women face. Of these, the issue of reproductive rights was selected for closer focus. Their regulation in the conventions and with regard to the relevant decisions of courts and other bodies is discussed in chapter seven. Reproductive rights are discussed through the individual human rights from which they are derived.

Seznam použitých zkratk

CEDAW	Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen
CESCR	Výbor pro hospodářská, sociální a kulturní práva
DEDAW	Deklarace o odstranění všech forem diskriminace žen
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EÚLP	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
GC	Obecné komentáře
HRC	Výbor pro lidská práva
ICCPR	Mezinárodní pakt o občanských a politických právech
ICESCR	Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech
ICPD	Mezinárodní konference o populaci a rozvoji v Káhiře
Istanbulská úmluva	Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí
OSN	Organizace spojených národů
VD	Všeobecná doporučení
Všeobecná deklarace	Všeobecná deklarace lidských práv OSN
Výbor CEDAW	Výbor pro odstranění diskriminace žen

Seznam pramenů a použité literatury

Odborná literatura

ČERNÁ, J., KVASNICOVÁ, J., OBROVSKÁ, L., ONDRŮJOVÁ, Z., POSPÍŠIL, I., STRUPEK, D., ŠAMÁNEK, J., ŠTĚPÁNKOVÁ, M. *Antidiskriminační zákon: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-3]. ASPI_ID KO198_2009CZ. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/44937/1/2>. ISSN 2336-517X.

KMEC, Jiří, David KOSAŘ, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-365-3.

KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Vyd. 1., 3. dot. Praha: C.H. Beck, 1995. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-028-1.

KÜHN, ZDENĚK. 2. Základní typologie pojmu rovnosti. In: BOUČKOVÁ, Pavla. *Antidiskriminační zákon: komentář* [online]. Praha: C.H. Beck, 2010 [cit. 2023-03-06]. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 978-80-7400-315-8. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgbpxi6tlgezdo1lmeza#>.

ONDŘEJ, Jan, ed. *Postavení jednotlivce v mezinárodním právu: proměny (vývoj) právního postavení jednotlivce v mezinárodním právu*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2020. ISBN 978-80-7630-007-1.

OTTO, Dianne. Gender Issues and International Human Rights: An Overview: Melbourne Legal Studies Research Paper No. 606. In: OTTO, Dianne. *Human Rights Law Series* [online]. Melbourne: Edward Elgar, 2013, October 1, 2012, (606), s. 1-29 [cit. 2023-03-27]. ISBN 978 1 84980 830 9. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2154770.

Proměny mezinárodního práva a jeho nauky - vybrané koncepty. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2010. ISBN 978-80-87146-42-2.

Proměny mezinárodního práva a jeho nauky - vybrané koncepty. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2010. ISBN 978-80-87146-42-2.

ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina, Barbara HAVELKOVÁ a Pavla ŠPONDROVÁ, ed. *Mužské právo: jsou právní pravidla neutrální?*. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-761-7.

Odborné články

COOK, Rebecca J. International Protection of Women's Reproductive Rights. *International Protection of Women's Reproductive Rights [online]*. *New York University Journal of International Law and Politics [online]*. 1992, **24**(1), 645-727 [cit. 2023-03-31]. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/nyuilp24&i=657>.

FRASER, Arvonne S. Becoming Human: The Origins and Development of Women's Human Rights. *Human Rights Quarterly [online]*. The Johns Hopkins University Press, Nov., 1999, **21**(4), 853-906 [cit. 2022-09-29]. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/762751#metadata_info_tab_contents.

FREEDMAN, Lynn P. a Stephen L. ISAACS. Human Rights and Reproductive Choice. *Studies in Family Planning [online]*. Population Council, Jan. - Feb., 1993, **24**(1), s. 18-30 [cit. 2022-11-06]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2939211?origin=crossref>.

HERNDNDEZ-TRUYOL, Berta Esperanza. Women's Rights as Human Rights - Rules, Realities and the Role of Culture: A Formula for Reform. *Brooklyn Journal of International Law [online]*. 1995, **21**(1), s. 605-678 [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/bjil21&i=613>.

NUSSBAUM, Martha C. Women's Progress and Women's Human Rights. *Human Rights Quarterly [online]*. The Johns Hopkins University Press, August 2016, **38**(3), 589-622 [cit. 2022-10-06]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/24738037>.

OTTO, Dianne. "Gender Comment": Why Does the UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights Need a General Comment on Women?. *CANADIAN JOURNAL OF WOMAN AND THE LAW [online]*. 2002, **14**(1), 1-52 [cit. 2023-03-26]. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/cajwol14&i=19>.

VAN LEEUWEN, Fleur. 'Women's rights are human rights!'. In: HELLUM, Anne a Henriette Sinding AASEN, ed. *Women's Human Rights: CEDAW in International, Regional and National Law* [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 05 August 2013, s. 242-267 [cit. 2022-11-05]. ISBN 9781139540841. Dostupné z: doi:10.1017/CBO9781139540841.012.

WANG, Guang-zhen a Vijayan K. PILLAI. Women's Reproductive Health: A Gender-Sensitive Human Rights Approach. *Acta Sociologica* [online]. Sage Publications, 2001, **44**(6), s. 231-242 [cit. 2022-11-14]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/4194886>.

Ostatní elektronické zdroje

BEGUM, Rothna. Iranian Women's Demands for Freedom Must Be Heard. In: *Just Security* [online]. New York: Reiss Center on Law and Security, November 14, 2022 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://www.justsecurity.org/83972/iranian-womens-demands-for-freedom-must-be-heard/>.

BRUNELL, Laura a The Editors of Encyclopaedia Britannica. The third wave of feminism. In: *Britannica* [online]. Chicago: Encyclopædia Britannica, 2023 [cit. 2023-02-09]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/feminism/The-third-wave-of-feminism>.

Code Napoleon, Code Civil [online]. 1804 [cit. 2022-10-18]. Dostupné z: https://www.napoleon-series.org/research/government/c_code.html.

COKELY, Carrie L. Declaration of the Rights of Woman and of the [Female] Citizen: work by de Gouges. In: *Britannica* [online]. Encyclopædia Britannica, 2022, Jan 09, 2018 [cit. 2022-10-18]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Olympe-de-Gouges>.

ČTK. Tálibán zakázal ženám v Afghánistánu vysokoškolské vzdělání, rozhodnutí je platné do odvolání. In: *IROZHLAS* [online]. Kábul: Český rozhlas, 2022 [cit. 2023-03-31]. Dostupné z: <https://irozhl.as/jos>.

Dostupnost antikoncepce: ČR v dostupnosti antikoncepce dělí západ a východ Evropy. Vítězí Belgie s Francií, nejhorší je Polsko. In: *Evropa v*

datech [online]. Evropa v datech, 2019 [cit. 2023-03-08]. Dostupné z: <https://www.evropavdatech.cz/clanek/21-dostupnost-antikoncepce/>.

Gender pay gap in unadjusted form. *Eurostat* [online]. Luxembourg: Eurostat, 01/03/2023 11:00n. 1. [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_05_20/default/table?lang=en.

Gender: Základní pojmy. *Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2016 [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/gender/gender_pojmy.

HISTORIE ANTIKONCEPCE. *ANTI KONCEPCE.CZ* [online]. Praha: BAYER, 2021 [cit. 2023-02-09]. Dostupné z: <https://www.antikoncepce.cz/historie-antikoncepce>.

International Bill of Human Rights: A brief history, and the two International Covenants. *United Nations: United Nations Human Rights Office of the Commissioner* [online]. Geneva: OHCHR, c1996-2023 [cit. 2023-03-31]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/what-are-human-rights/international-bill-human-rights>.

JUREČKOVÁ, Anna. Svět, ve kterém právo na interrupci není samozřejmost. Ke zpříšňování potratové politiky dochází v USA i v Evropě. In: *Svět neziskovek* [online]. Praha: Svět neziskovek, 2022 [cit. 2023-03-08]. Dostupné z: <https://svetneziskovek.cz/aktualne-z-nezisku/nejvyssi-soud-usa-zrusil-ochranu-prava-na-interruptce>.

KUIPER, Kathleen. Olympe de Gouges: French writer. In: *Britannica* [online]. Encyclopædia Britannica, 2022, Oct 7, 2022 [cit. 2022-10-18]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Olympe-de-Gouges>.

Maternal mortality. In: *World Health Organization* [online]. WHO, 2019, 19 September 2019 [cit. 2022-11-13]. Dostupné z: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/maternal-mortality>.

MATUŠKOVÁ, Leona. Nucené sterilizace se týkaly tisíců žen, odškodnění nedosáhly. *Akademie věd České republiky* [online]. 2018, 28.06.2018 [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://www.avcr.cz/cs/veda-a>

vyzkum/aktuality/Nucene-sterilizace-se-tykaly-tisicu-zen-odskodneni-nedosahly.

Poslanecká sněmovna PČR: Vývoj zastoupení žen mezi nominovanými a zvolenými do Poslanecké sněmovny ČR. In: *FÓRUM 50 %* [online]. Praha: FÓRUM 50 %, 2021 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/statistiky-analyzy-vyzkumy/zastoupeni-zen-a-muzu-v-politice/poslanecka-snemovna>.

Průlom v Saúdské Arábii, ženy dostanou volební právo. *Novinky.cz* [online]. Rijád: Novinky, ČTK, 2011, 25. 9. 2011 [cit. 2023-02-08]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/zahranicni-blizky-a-stredni-vychod-prulom-v-saudske-arabii-zeny-dostanou-volebni-pravo-130673>.

REDOLFI, Grazia. *European Union's attitude towards reproductive rights: clear policy or double standards approach?*. Uppsala, 2014. Master's Degree. Uppsala University. Vedoucí práce Lotta Lerwall.

Rovné zacházení a diskriminace. In: *Ombudsman: veřejný ochránce práv* [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, c2023 [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/pusobnost/rovne-zachazeni-a-diskriminace/>.

Short History of CEDAW Convention. In: *UN Women* [online]. New York: United Nations Department of Public Information, c2000-2009 [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/history.htm>.

SOKAČOVÁ, Linda. Stručná historie feminismu. *Feminismus.cz: o ženách, mužích, feminismu a gender studies* [online]. Gender Studies o.p.s, 2003 [cit. 2023-02-08]. Dostupné z: <https://web.feminismus.cz/historie.shtml>.

SÝKOROVÁ, Petra. *Ochrana reprodukčních práv v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva*. Praha, 2020. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta. Vedoucí práce JUDr. Milan Lipovský, Ph.D.

ÚŘAD VLÁDY ČR. Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021 – 2030. In: *Vláda České republiky* [online]. Praha: Úřad vlády ČR, únor 2021, únor 2021 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/Strategie_rovnosti_zen_a_muzu.pdf.

What is the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW)?. In: *Uniter Nations Human Rights Office of the High Commissioner* [online]. Geneva: United Nations, c1996-2023 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/cedaw/cedaw-your-daily-life>.

Ženská práva jsou lidská práva aneb kampak, panenka? In: *ŽENSKÁ PRÁVA JSOU LIDSKÁ PRÁVA* [online]. Brno: NESEHNUTÍ Brno, 2011 [cit. 2023-02-09]. Dostupné z: http://zenskaprava.cz/files/vystava_zenska_prava.pdf.

České právní předpisy

Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-13]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/40453/1/2/usneseni-c-2-1993-sb-o-vyhlaseni-listiny-zakladnich-prav-a-svobod-jako-soucasti-ustavniho-poradku-ceske-republiky>. ISSN 2336-517X.

Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-29]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/62555/1/2/zakon-c-187-2006-sb-o-nemocenskem-pojisteni?vtextu=z%C3%A1kon%20o%20nemocensk%C3%A9m%20poji%C5%A1t%C4%9Bn%C3%AD>. ISSN 2336-517X.

Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon). In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-3]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/68893/1/2/zakon-c-198-2009-sb-o-rovnem-zachazeni-a-o-pravnich-prostredcich-ochrany-pred-diskriminaci-a-o-zmene-nekterych-zakonu-antidiskriminacni-zakon?vtextu=antidiskrimina%C4%8Dn%C3%AD%20z%C3%A1kon>. ISSN 2336-517X.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-31]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/62694/1/2/zakon-c-262-2006-sb>

zakonik-prace?vtextu=z%C3%A1kon%C3%ADk%20pr%C3%A1ce. ISSN 2336-517X.

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů). In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-29]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/79472/1/2>. ISSN 2336-517X.

Zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-29]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/37130/1/2>. ISSN 2336-517X.

Mezinárodní právní předpisy

American Convention on Human Rights: "Pact of San José, Costa Rica". Signed at San José, Costa Rica, on 22 November 1969 [online]. No. 17955 [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: <https://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%201144/volume-1144-i-17955-english.pdf>.

Listina základních práv Evropské unie, Úřední věstník EU C 326, 26.10.2012, s. 391-407.

Mezinárodní úmluva č. 123/1924 Sb., o potírání obchodu s ženami a dětmi. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-2-7]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/3604/1/2/mezinarodni-umluva-c-123-1924-sb-o-potirani-obchodu-s-zenami-a-detmi/mezinarodni-umluva-c-123-1924-sb-o-potirani-obchodu-s-zenami-a-detmi>. ISSN 2336-517X.

Mezinárodní úmluva č. 32/1936 Sb., o potírání obchodu zletilými ženami. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-2-7]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/6452/1/2/mezinarodni-umluva-c-32-1936-sb-o-potirani-obchodu-zletilymi-zenami/mezinarodni-umluva-c-32-1936-sb-o-potirani-obchodu-zletilymi-zenami>. ISSN 2336-517X.

Protocol to the African Charter on Human and People's Rights on the Rights of Women in Africa [online]. Maputo. 11 July 2003 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z:

<https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/WG/ProtocolontheRightsofWomen.pdf>.

Rada Evropy. *Úmluva o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí (Istanbulská úmluva)* [online]. ETS 210. 11.05.2011 [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/1680462471>.

Sdělení č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-19]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/39097/1/2/sdeleni-c-104-1991-sb-o-umluve-o-pravech-ditete?vtextu=%C3%BAmluva%20o%20pr%C3%A1vech%20d%C3%ADt%C4%9Bte>. ISSN 2336-517X.

Sdělení č. 450/1990 Sb., o Úmluvě o stejném odměňování pracujících mužů a žen za práci stejné hodnoty. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-2-7]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/38813/1/2/sdeleni-c-450-1990-sb-o-umluve-o-stejnem-odmenovani-pracujicich-muzu-a-zen-za-praci-stejne-hodnoty>. ISSN 2336-517X.

Smlouva č. 81/1922 Sb., o noční práci žen. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-2-7]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/2871/1/2>. ISSN 2336-517X.

Smlouva o fungování Evropské Unie (konsolidované znění), Úřední věstník EU C 202/1, 07.06.2016, s. 47-388.

Vyhláška č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-26]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/33345/1/2/vyhlaska-c-120-1976-sb-o-mezinarodnim-paktu-o-obcanskyh-a-politickyh-pravech-a-mezinarodnim-paktu-o-hospodarskyh-socialnich-a-kulturnich-pravech?vtextu=mezin%C3%A1rodn%C3%AD%20pakt%20o%20hospod%C3%A1%C5%99sk%C3%BDch>. ISSN 2336-517X.

Vyhláška č. 124/1968 Sb., o Úmluvě o souhlasu k manželství, nejnižším věku pro uzavření manželství a registraci manželství. In [Systém ASPI]. Wolters

Kluwer [cit. 2023-2-7]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/31229/1/2>. ISSN 2336-517X.

Vyhláška č. 30/1947 Sb., o Chartě Spojených národů a Statutu Mezinárodního soudního dvora, dohodnutých dne 26. června 1945 na konferenci Spojených národů o mezinárodní organizaci, konané v San Francisku. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-31]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/15343/1/2/vyhlaska-c-30-1947-sb-o-charte-spojnych-narodu-a-statutu-mezinarodniho-soudniho-dvora-dohodnutych-dne-26-cervna-1945-na-konferenci-spojnych-narodu-o-mezinarodni-organizaci-konane-v-san-francisku?vtextu=charta%20organizace>. ISSN 2336-517X.

Vyhláška č. 46/1955 Sb., o Úmluvě o politických právech žen. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-2-7]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/28031/1/2/vyhlaska-c-46-1955-sb-o-umluve-o-politickyh-pravech-zen?vtextu=%C3%BAmluva%20o%20politick%C3%BDch%20pr%C3%A1v%20ech%20%C5%BEen>. ISSN 2336-517X.

Vyhláška č. 72/1962 Sb., o Úmluvě o státním občanství vdaných žen. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-2-7]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/30230/1/2>. ISSN 2336-517X.

Vyhláška č. 95/1974 Sb., o Mezinárodní úmluvě o odstranění všech forem rasové diskriminace. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-30]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/32778/1/2/vyhlaska-c-95-1974-sb-o-mezinarodni-umluve-o-odstraneni-vsech-forem-rasove-diskriminace?vtextu=%C3%BAmluva%20o%20odstran%C4%9Bn%C3%AD%20v%C5%A1ech%20forem%20rasov%C3%A9%20diskriminace>. ISSN 2336-517X.

Činnost lidskoprávních orgánů

CCPR. *General Comment No. 20: Article 7 (Prohibition of Torture, or Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment)* [online]. 10 March 1992 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/453883fb0.html>.

CESCR. *General Comment No. 13: The Right to Education (Art. 13)* [online]. 8 December 1999. E/C.12/1999/10 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/pdfid/4538838c22.pdf>.

CESCR. *General Comment No. 14: The Right to the Highest Attainable Standard of Health (Art. 12)* [online]. 11 August 2000. E/C.12/2000/4 [cit. 2023-03-27]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/pdfid/4538838d0.pdf>.

CESCR. *General Comment No. 16: Article 3: the equal right of men and women to the enjoyment of all economic, social and cultural rights* [online]. 13 May 2005. E/C.12/2005/3 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www2.ohchr.org/english/bodies/cescr/docs/cescr-gc16-2005.pdf>.

CESCR. *General comment No. 20: Non-discrimination in economic, social and cultural rights (art. 2, para. 2, of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)* [online]. 2 July 2009. E/C.12/GC/20 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/4a60961f2.html>.

CESCR. *General comment No. 22 (2016) on the right to sexual and reproductive health (article 12 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)* [online]. 2 May 2016. E/C.12/GC/22 [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=4slQ6QSmlBEDzFEovLCuW1a0Szab0oXTdImnsJZZVQfQejF41Tob4CvIjeTiAP6sGFQktia e1v1bbOAekmaOwDOWsUe7N8TLM%2BP3HJPzxjHySkUoHMavD%2Fpyfcp3Ylzg>.

CESCR. *General comment No. 23 (2016) on the right to just and favourable conditions of work (article 7 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)* [online]. 27 April 2016. E/C.12/GC/23 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/1312521>.

HRC. *CCPR General Comment No. 16: Article 17 (Right to Privacy), The Right to Respect of Privacy, Family, Home and Correspondence, and Protection of Honour and Reputation* [online]. 8 April 1988 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/453883f922.html>.

HRC. *CCPR General Comment No. 18: Non-discrimination* [online]. 10 November 1989 [cit. 2023-02-18]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/453883fa8.html>.

HRC. *CCPR General Comment No. 19: Article 23 (The Family) Protection of the Family, the Right to Marriage and Equality of the Spouses* [online]. 27 July 1990 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/45139bd74.html>.

HRC. *CCPR General Comment No. 28: Article 3 (The Equality of Rights Between Men and Women)* [online]. 29 March 2000. CCPR/C/21/Rev.1/Add.10 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/pdfid/45139c9b4.pdf>.

HRC. Views adopted by the Committee under article 5 (4) of the Optional Protocol, concerning communication No. 2425/201, *Siobhán Whelan v Ireland*, 17 March 2017, CCPR/C/119/D/2425/2014.

HRC. Views adopted by the Committee under article 5(4) of the Optional Protocol, concerning communication No. 2324/2013, *Amanda Jane Mellet v Ireland*, 31 March 2016, CCPR/C/116/D/2324/2013.

Rozhodnutí HRC ve věci *K.L. proti Peru*, ze dne 24. října 2005, CCPR/C/85/D/1153/2003.

Výbor CEDAW, Communication No. 4/2004, ve věci *Ms. A. S. proti Maďarsku*, ze dne 14. srpna 2006, CEDAW/C/36/D/4/2004.

Výbor CEDAW, *General recommendation No. 35 on gender-based violence against women, updating general recommendation No. 19* [online]. 26 July 2017, CEDAW/C/GC/35 [cit. 2023-03-31]. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/1305057>.

Výbor CEDAW, Views Communication No. 17/2008, *Alyne da Silva Pimentel Teixeira proti Brazílii*, ze dne 25. srpna 2011, CEDAW/C/49/D/17/2008.

Výbor CEDAW, Views Communication No.: 2/2003, *Ms. A. T. proti Maďarsku*, ze dne 26. ledna 2005, U.N. Doc. CEDAW/C/36/D/2/2003.

Výbor CEDAW. *General recommendation No. 17: Measurement and quantification of the unremunerated domestic activities of women and their recognition in the gross national product* [online]. 1991. A/46/38 [cit. 2023-02-

28]. Dostupné z: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=3&DocTypeID=11.

Výbor CEDAW. *General recommendation No. 19: Violence against women* [online]. 1992. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/52d920c54.html>.

Výbor CEDAW. *General recommendation No. 21: Equality in marriage and family relations* [online]. 1994 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/48abd52c0.html>.

Výbor CEDAW. *General recommendation No. 24: Article 12 of the Convention (women and health)* [online]. 1999. A/54/38/Rev.1, chap. I [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/453882a73.html>.

Dokumenty Evropské unie

COUNCIL OF EUROPE COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS. *Women's sexual and reproductive health and rights in Europe* [online]. Strasbourg: Council of Europe, December 2017 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/women-s-sexual-and-reproductive-health-and-rights-in-europe-issue-pape/168076dead>.

Evropský parlament. *Zpráva o stavu sexuálního a reprodukčního zdraví a práv v EU v rámci zdraví žen* [online]. 21.5.2021. Zpráva - A9-0169/2021 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2021-0169_CS.html#_ftn29.

Handbook on European non-discrimination law [online]. Luxembourg: European Union Agency for Fundamental Rights and Council of Europe, 2018 [cit. 2023-03-15]. ISBN 978-92-871-9851-8. Dostupné z: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-handbook-non-discrimination-law-2018_en.pdf.

Sdělení č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-31]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/39918/1/2/sdeleni-c-209-1992-sb-o-umluve-o-ochrane-lidskych-prav-a-zakladnich-svobod-ve>

zneni-protokolu-c-3-5-a-

8?vtextu=evropsk%C3%A1%20%C3%BAmluva%20o%20ochran%C4%9B%
20lidsk%C3%BDch%20pr%C3%A1v. ISSN 2336-517X.

Usnesení Evropského parlamentu ze dne 11. února 2021 o 25. výročí Pekingské deklarace a akční platformy: budoucí výzvy týkající se práv žen (2021/2509(RSP)). Úřední věstník EU. C 465, 17.11.2021, s. 160—169.

Dokumenty mezinárodních organizací

Final Act of the Internatinal Conference on Human Rights [online]. Teheran, 22 April to 13 May 1968. New York. 1968. A/CONF.32/41 [cit. 2022-11-19].
Dostupné z:
https://legal.un.org/avl/pdf/ha/fatchr/Final_Act_of_TehranConf.pdf.

HRC. *Report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, Manfred Nowak* [online]. 15 January 2008, A/HRC/7/3 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z:
<https://www.refworld.org/docid/47c2c5452.html>.

Human Rights: Civil and Political Rights: The Human Rights Committee [online]. Fact Sheet No. 15 (Rev.1). Geneva: Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, May 2005 [cit. 2023-03-31].
ISSN 1014-5567. Dostupné z:
https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/FactSheet15_rev.1en.pdf.

OHCHR. *Women's Rights are Human Rights* [online]. New York and Geneva: United Nations, November 2014 [cit. 2023-03-14]. ISBN 978-92-1-154206-6.
HR/PUB/14/2. Dostupné z:
<https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Events/WHRD/WomenRightsAreHR.pdf>.

Programme of Action: adopted at the International Conference on Population and Development, Cairo, 5-13 September 1994 [online]. New York: UNFPA, c2004 [cit. 2023-03-29]. ISBN 0-89714-696-4. E/25,000/2004. Dostupné z:
https://www.unfpa.org/sites/default/files/event-pdf/PoA_en.pdf.

Report of the United Nations World Population Conference [online]. Bucharest. 19-30 August 1974. E/CONF.60/19 [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N75/388/20/PDF/N7538820.pdf?OpenElement>.

Sexual and Reproductive Health for All: Reducing poverty, advancing development and protecting human rights [online]. New York: UNFPA, September 2010 [cit. 2023-03-31]. ISBN 978-0-89714-979-2. Dostupné z: https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/uarh_report_2010.pdf.

The Fourth World Conference on Women. *Beijing Declaration and Platform for Action* [online]. 4 to 15 September 1995. Beijing [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/pdf/BDPfA%20E.pdf>.

UN General Assembly. *Right of everyone to the enjoyment of the highest attainable standard of physical and mental health*. Note by the Secretary-General [online]. 3 August 2011. A/66/254. [cit. 2023-03-27]. Dostupné z: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/443/58/PDF/N1144358.pdf?OpenElement>.

UNFPA. *Reproductive Rights are Human Rights: A Handbook for National Human Rights Institutions* [online]. New York: United Nations, c2014 [cit. 2022-11-19]. HR/PUB/14/6. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/NHRIHandbook.pdf>.

Usnesení č. DE01/48, Všeobecná deklarace lidských práv. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-31]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/16846/1/2/usneseni-c-de01-48-vseobecna-deklarace-lidskych-prav?vtextu=v%C5%A1eobecn%C3%A1%20deklarace>. ISSN 2336-517X.

Valné shromáždění OSN. *Declaration on the Elimination of Discrimination against Women* [online]. 7. listopadu 1967 [cit. 2023-02-17]. A/RES/22/2263. Dostupné z: https://www.eods.eu/library/UNGA_Declaration%20Women_1967_en.pdf

Valné shromáždění OSN. *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development* [online]. 25. září 2015. A/RES/70/1 [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://sdgs.un.org/2030agenda>.

WHO. *Progress reports by the Secretariat* [online]. 21 March 2014. A67/40 [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/158972/A67_40-en.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

WHO. *Model List of Essential Medicines* [online]. 22nd List. Geneva: WHO, 2021 [cit. 2023-03-17]. WHO/MHP/HPS/EML/2021.02. Dostupné z: <https://www.who.int/publications/i/item/WHO-MHP-HPS-EML-2021.02>.

WHOSE RIGHT TO LIFE?: Women's Rights and Prenatal Protections under Human Rights and Comparative Law. In: *Center for Reproductive Rights* [online]. New York: Center for Reproductive Rights, 2014 [cit. 2023-03-16]. Dostupné z: https://reproductiverights.org/wp-content/uploads/2020/12/GLP_RTL_ENG_Updated_8-14_Web.pdf.

World Conference of the International Women's Year. Mexico City. *World Plan of Action* [online]. 28 June 1975. E/CONF.66/c.1/L.36 [cit. 2023-09-29]. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/3800549>.

World Conference on Human Rights in Vienna. *Vienna Declaration and Programme of Action* [online]. 25 June 1993 [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/vienna.pdf>.

Rozhodnutí soudů

Rozsudek ESLP ve věci *A, B a C proti Irsku*, ze dne 16. prosince 2010, č. 25579/05.

Rozsudek ESLP ve věci *Andrle proti České republice*, ze dne 17. února 2011, č. 6268/08.

Rozsudek ESLP ve věci *Evans proti Spojenému království*, ze dne 7. března 2006, č. 6339/05.

Rozsudek ESLP ve věci *Konovalova proti Rusku*, ze dne 9. října 2014, č. 37873/04.

Rozsudek ESLP ve věci *Konstantin Markin proti Rusku*, ze dne 22. března 2012, č. 30078/06.

Rozsudek ESLP ve věci *N. B. proti Slovensku*, ze dne 12. června 2012, č. 29518/10.

Rozsudek ESLP ve věci *Open Door a Dublin Well Woman proti Irsku*, ze dne 29. října 1992, č. 14234/88 a č. 14235/88.

Rozsudek ESLP ve věci *P. a S. proti Polsku*, ze dne 30. října 2012, č. 57375/08.

Rozsudek ESLP ve věci *Pretty proti Spojenému království*, ze dne 29. dubna 2002, č. 2346/02.

Rozsudek ESLP ve věci *R.R. proti Polsku*, ze dne 26. května 2011, č. 27617/04.

Rozsudek ESLP ve věci *Ternovszky proti Maďarsku*, ze dne 14. prosince 2010, č. 67545/09.

Rozsudek ESLP ve věci *Tysiac proti Polsku*, ze dne 20. března 2007, č. 5410/03.

Rozsudek ESLP ve věci *V. C. proti Slovensku*, ze dne 8. listopadu 2011, č. 18968/07.

U.S. Supreme Court. *Roe v. Wade*. January 22, 1973. No. 70-18. 410 U.S. 113 (1973).